

บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ในฐานะนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๑

(๑ สิงหาคม ๒๔๘๓ - ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๔)

การจัดตั้งคณะรัฐบาลของนายควง เพื่อดำเนินนโยบายสืบต่อจากรัฐบาลจอมพล ป. นั้นจำเป็นต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบ การเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลของนายควงนั้นเป็นปัญหาสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศ คณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะต้องประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นที่เคารพนิยม เชื่อถือในความสามารถทั้งจากสมาชิกสภาและประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ในสายตาของผู้ป็นก็จะต้องเป็นคณะรัฐมนตรีที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งสามารถที่จะดำเนินนโยบายบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดตั้งคณะรัฐบาล

นายควงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับบุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายควง เท่ากับเป็นการท้าทายอำนาจทางการเมืองและการทหารของจอมพล ป. จะเห็นได้ว่าแม้แต่ประชาชนคณะผู้สำเร็จก็ไม่อาจจะตัดสินใจลงนามรับพระบรมราชโองการได้ในทันที เป็นผลให้อดีตรัฐมนตรีบางคนไม่แน่ใจในสถานการณ์ทางการเมือง เมื่อนายควงขอร้องให้เข้าร่วมคณะรัฐบาลใหม่บุคคลเหล่านั้นจึงพากันปฏิเสธถึง เช่น หลวงเกรียงศักดิ์พิชิตกล่าวว่า "ถ้านายควงไปหาที่บ้านจะได้เลย"^๑ การสรรหาบุคคลเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีจึงมีความยุ่งยากไม่น้อยกว่าไม่ได้รับความยินยอมเข้าร่วมรัฐบาล เพราะเกรงอำนาจของจอมพล ป.

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบคือการควบคุมกำลังกองทัพ

^๑ สันอง อภัยวงศ์, สัมภาษณ์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

ของรัฐบาลใหม่ เนื่องจากจอมพล ป. ใ้มีอำนาจบริหารประเทศอยู่เป็นเวลานาน และตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดทำให้จอมพล ป. ใ้ได้รับความสนับสนุนจากทหารบกเป็นพิเศษ นายควง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าปัญหาเกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองและการทหารของจอมพล ป. เป็นปัญหาสำคัญมากกว่าปัญหาเกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับฝ่ายผู้ใ้ให้ยอมรับรัฐบาลชุดใหม่ จอมพล ป. อาจใ้ใช้อำนาจทางการเมืองต่อคณะรัฐบาล และในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๒ ซึ่งเป็นวันที่ระลึกกองทัพบก ใ้มีการกล่าวปราศรัยส่งกระจายเสียงภาคพิเศษ กองทัพบกใ้กล่าวถึงท้ายใ้เป็นปริศนาชวนใ้คิดว่า "ทหารบกจะตามท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม่ทัพบกของเราไปทุกวิถีทาง" *

การกล่าวเช่นนี้ แสดงใ้เห็นว่ากองทัพบกยังคงสนับสนุนจอมพล ป. อย่างเต็มที่ และเปิดเผยท่าทีคว่ำว่าทหารบกไม่เต็มใจยอมรับการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. เกี่ยวกับความพยายามที่จะรักษาอำนาจของจอมพล ป. นี้ยืนยันใ้จากรายการสนทนาทางวิทยุกระจายเสียงซึ่งบทสนทนาจะมีเนื้อหาใ้เน้นใ้ทหารจงรักภักดีต่อตัวจอมพล ป. อยู่เสมอ ดังเช่นรายการสำหรับภาคทหารประจำวันเสาร์ที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๓ เป็นการสนทนาระหว่าง "เงินกับนาค" ดังมีข้อความสำคัญบางตอนควรวิจารณาใ้คือ^๒

เงิน เราไม่ควรลืมคำปฏิญาณของเราในสุดท้ายของรายการซึ่งพี่น้องของเรา ผูกพันในนามของทหารในกองทัพบกไทยว่า ทหารในกองทัพบกไทย จะติดตามแม่ทัพของเราไปทุกวิถีทาง

นาค นั่นเป็นคำจริงใจของเราทหารบกไทย หรือฉันอาจกล่าวแทนใ้ทั้ง ๓ กองทัพที่ใ้เรียกว่า เราจะมั่นคงในความจงรักภักดีต่อท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเราเสมอ

* ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๘๓

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี แฟ้มที่ ๔๑/๑๔๓ เรื่องการสอบสวนความผิดของนายเพียรราชธรรมนิเทศ, นายสังข์ พิชโนทัย และนายคงศักดิ์ คำศิริ

อีกคนหนึ่งกล่าวว่า

นาค อย่าลืมนะว่าเราทหาร ต้องไม่ยอมให้อำนาจใด ๆ มา
หัก โคนความซื่อตรงจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชาและหน้าที่

เงิน เราจะตามแม่ทัพยกไทยทุกวิถีทาง
[ข้อความที่ซึกเส้นใต้ - ผู้เขียน]

เมื่อสภาพการเมืองตึงเครียดเช่นนี้ นายควงจึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับบุคคลที่จะมารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญที่จะเป็นผู้ปกครองทหาร นายควงได้ตกลงใจที่จะเชิญ พลเอกพจน์ พลโยธิน เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด^๑ ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้น พลเอกพจน์ พลโยธินป่วยเป็นอัมพาตไม่สามารถลุกเดินไปไหนมาไหนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนายควงเกรงว่าตนเป็นนักการเมืองหน้าใหม่อาจจะไม่ได้ความเชื่อถือเท่าที่ควร นายควงทราบดีว่าจอมพล ป. มีความเคารพในตัว พลเอกพจน์ พลโยธิน นอกจากนั้นบรรดาทหารและข้าราชการพลเรือนโดยทั่วไปต่างมีความเคารพยำเกรง พลเอกพจน์ พลโยธิน เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า พลเอกพจน์ มีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ รวมทั้งกลุ่มทหารของจอมพล ป. ทิบูลสงครามทั้ง ๒ ฝ่าย ผู้นำทั้ง ๒ กลุ่มยังคงเคารพเชื่อถือในตัว พลเอกพจน์ พลโยธิน เท่ากับว่าฐานะทางการเมืองของพลเอกพจน์ พลโยธินมีความมั่นคง และคุณความดีที่ได้ปรากฏแก่สายตาของประชาชนทั่วไปตั้งแต่ปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมาก็มิได้มีข้อบกพร่องแต่ประการใด นอกจากนั้นพลเอกพจน์ พลโยธินยังไม่เคยแสดงความเหวอหะยานที่จะเป็นใหญ่ในทางการเมืองดังเห็นได้จากคราวที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา พลเอกพจน์ก็เปิดทางให้จอมพล ป. ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี การเชิญ พลเอกพจน์เข้าร่วมคณะรัฐบาลยอมเป็นการสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นจากประชาชนและต่างประเทศ สำหรับทางฝ่ายผู้ป่วน พลเอกพจน์ พลโยธิน ก็เป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักกันดีทั้งในวงการทูตและกระทรวงการต่างประเทศ

^๑ ใ้มอง อภิวัฒน์, สัมภาษณ์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

นายควงไค้เจรจาชอเชียว พลเอกพจน์ พลโยธิน เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการทหารสูงสุด แต่พลเอกพจน์ไค้ปฏิเสธโดยอ้างเหตุผลว่า "รับปากกับหลวงพิบูลไว้" เมื่อเจรจาไม่เป็นผลสำเร็จนายควงจึงไค้กล่าวว่า "ถ้าไม่เป็นก็แล้วไป ไม่ใช่บ้านเมืองของคนคนเดียว"^๑ การที่นายควงกล่าวเช่นนี้หมายความว่า หากจอมพล ป. พิบูลสงครามคิดจะยึดอำนาจโดยใช้กำลังทหาร เกิดการนองเลือดขึ้นก็ยอมหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะนายควงไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่นายควงหวังจะให้ช่วยกันเข้าบริหารประเทศ พลเอกพจน์ไค้พิจารณาถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่นายควงจะต้องรีบจัดตั้งคณะรัฐบาลจึงยอมรับตำแหน่งรัฐมนตรีอภัย แต่ขอให้ประกาศนามเป็นคนสุดท้ายสำหรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการทหารสูงสุดไว้ปฏิเสธอย่างเด็ดขาด

เมื่อนายควงไม่สามารถจะหานายทหารบกซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้แล้ว นายควงจึงต้องยัดคนโยบาย "อิงฝ่ายทหารเรือ" เพราะคณะรัฐบาลจะต้องมีกำลังทัพสนับสนุนเป็นกำลังสำคัญจะขาดกำลังทหารสนับสนุนไม่ได้ และขณะนั้นประเทศก็ยังคงอยู่ในภาวะไม่สงบ ค่ายเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปว่าทหารบกฝ่ายจอมพล ป. กับฝ่ายทหารเรือไม่ค่อยจะลงรอยกันถึงเห็นได้จากกรณีขัดแย้งระหว่างนายปรีดีกับจอมพล ป. เมื่อครั้งที่จอมพล ป. ใช้อำนาจทางการทหารคุกคามประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายปรีดีไค้ขอให้ทหารเรือมาอารักขาทำเนียบท่าช้างทุกครั้งไป และเหตุการณ์โดยทั่วไปก่อนหน้าการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. ทางฝ่ายทหารเรือไค้แสดงความไม่พอใจในการบริหารของจอมพล ป. เป็นอย่างมาก ในขณะที่จอมพล ป. มีทหารบกสนับสนุนอย่างเต็มที่ จอมพล ป. ทราบดีว่าฝ่ายทหารเรือเป็นกำลังสนับสนุนฝ่ายนายปรีดี^๒ และเกี่ยวกับความไม่พอใจในตัวจอมพล ป. ของทหารเรือยืนยันไค้จากบันทึกของหลวงสังวรณำ โดยกล่าวว่า

เสียงพวกทหารเรือส่วนมากบอกว่าจอมพล เล่นงานก๊กหัวพวกทหารเรือมาก แล้วประ-

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ กุณพิฑูมเดช อภิวัฒน์, สัมภาษณ์, ๒๐ พ.ย. ๑๘

นามทหารเรือทางวิทยุกระจายเสียง เป็นเชิงกระทบกระเทียบในทำนองเรื่องจีนสามก๊ก^๑

นโยบายจัดตั้งรัฐบาลโดย "อิงฝ่ายทหารเรือ" ของนายควงจิ่ง เต๋ากับเป็นการใช้ทหารเรือคานอำนาจทางบกฝ่ายจอมพล ป.^๒ เมื่อ พลเอกพจน์ พหลโยธิน ปฏิเสธตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแล้ว และไม่มีผู้ใดกล้ารับตำแหน่งนี้ นายควงจิ่งเจรจากับพลเรือโท สิ้นธุ์ สงครามชัย พลเรือโทสินธุ์ตกลงยอมรับตำแหน่งทั้ง ๆ ที่หนักใจ^๓ การที่นายควงมอบตำแหน่งนี้ให้แก่ พลเรือโทสินธุ์ ก็เพราะพิจารณาแล้วว่า เป็นนายทหารเรือยศสูงได้รับความเคารพจากฝ่ายทหารเรือมาก ทางด้านการต่างประเทศ พลเรือโทสินธุ์ ก็เป็นผู้ที่ฝ่ายญี่ปุ่นรู้จักกันเป็นอย่างดี เพราะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๗ พลเรือโทสินธุ์ได้เดินทางพร้อมกับคณะกรรมาธิการกองทัพเรือไทยไปยังญี่ปุ่นเพื่อจัดซื้อเรือและขมกิจการ ราชนาวีตามคำเชิญของอัครราชทูตญี่ปุ่นคือนายยาตาเบะ (Yatabe) การเดินทางไปกับคณะผู้นำกองทัพเรือไทยครั้งนี้ทำให้ พลเรือโทสินธุ์มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนายทหารญี่ปุ่นหลายคน เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือนอกจาก พลเรือโทสินธุ์จะเป็นหนึ่งในผู้ก่อการแล้วก็ยังเป็นเพื่อนสนิทกับใครกับจอมพล ป. มาก่อน ความเป็นเพื่อนอาจจะเป็นเครื่องผ่อนคลายความรุนแรงหากจอมพล ป. คิดจะนำกำลังทหารมายึดอำนาจคืน อาจจะเกรงใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของตนเอง นอกจากนี้พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน ยังได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

นายทหารเรือคนสำคัญอีกท่านหนึ่งที่นายควงเชิญเข้าร่วมคณะรัฐบาลคือพลเรือตรี ด้น นาวาวิจิตร ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม พลเรือตรีด้นผู้นี้เคยมี

^๑ พลเรือตรีสังวรยุทธกิจ เรื่องเคิม, หน้า ๑๑๗

^๒ นายควงมั่นใจในความสนับสนุนของทหารเรือถึงกล่าวว่า "แม้ว่ากองทัพบกทั้งกองทัพจะยืนหยัดและฝึกไม่ข้างจอมพลอยู่ แต่ทหารเรือทั้งกองทัพก็ไม่ได้เล่นควย เขาคงสนับสนุนข้าพเจ้า" ควง อภัยวงศ์ การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๒๔

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒

ความขัดแย้งกับจอมพล ป. จนถูกคุกคามถึงขนาดปลดจากตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีนายทหาร
เรือคนอื่น ๆ เช่นนาวาเอกบุ่ง ศุภชลาศัย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นาวา-
เอกชลิศ กุลกำธร นาวาเอกทหาร ขำหิรัญ เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลควย นายทหารอีก
ท่านหนึ่งที่เข้าร่วมคณะรัฐบาลตามคำเชิญของนายควงคือพล โทชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์

การตั้งรัฐบาลในครั้งนี้ นายปรีดีย่อมมีส่วนร่วมอยู่อย่างมาก^๑ ความซัดคกลง
ระหว่างนายปรีดีกับนายควงก็คือ เมื่อนายควงขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว นายทวี
บุญเกตุ จะต้องเข้าร่วมรัฐบาลควย ดังนั้นนายทวีจึงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการและตำแหน่งรัฐมนตรีสั่งราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีอีกหนึ่งตำแหน่ง ทั้งนี้เนื่อง
จากนายปรีดีต้องการให้นายทวี บุญเกตุ ผู้บัญชาการพลพรรคในประเทศไทยดำเนินกาเกี่ยวข้อง
กับขบวนการเสรีไทย และนายปรีดีกำหนดให้นายทวีทำหน้าที่ดำเนินงานของคณะรัฐบาล
รัฐบาลของนายควงจึง เป็นคณะรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายตามแนวทางของนายปรีดีนั่นเอง^๒

นอกจากบุคคลสำคัญที่กล่าวมาแล้ว คณะรัฐบาลนายควงยังประกอบด้วยบุคคลผู้มีชื่อ
เสียงซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสม เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ^๓
คือพระยาศรีเสนาสมบัติศิริ อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวคนแรกซึ่งเป็นผู้มี
คุณสมบัติเหมาะสมในฐานะที่เคยปฏิบัติราชการอยู่ในประเทศญี่ปุ่นย่อมจะเป็นประโยชน์ที่จะเป็น
คนกลางติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น และนายควงได้เจรจากับเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ควยตนเอง

^๑ นายปรีดี ยอมรับในเรื่องนี้ ดังให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์นิกร ฉบับประจำวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕

^๒ ต่อมา นายทวี บุญเกตุ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
อีกตำแหน่งหนึ่ง จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ พุทธที่ ๑๘ ตุลาคม
๒๔๘๓ เรื่องผู้รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

^๓ นายควงได้ขอให้นายคิเรกอยู่ในตำแหน่งต่อไป แต่นายคิเรกได้ขอตัว จากคิเรก ชัยนาม,
ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ , หน้า ๓๐๖

ขอให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ท่านผู้นี้เป็นผู้มีชื่อเสียง เคยเป็นรัฐมนตรีมาแล้ว ส่วนตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้แก่ มล. เกษ สนิทวงศ์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งในกระทรวงพาณิชย์มาแล้วเช่นกัน ส่วนนายควงนั้นนอกจากจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนายควงได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและกระทรวงคมนาคม ซึ่งเป็นงานที่นายควงรับผิดชอบมาตั้งแต่ครั้งรัฐบาลจอมพล ป. รวม ๓ ตำแหน่ง คณะรัฐบาลของนายควงได้รับพระบรมราชโองการประกาศแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงคนเดียวลงนามแต่งตั้งและพระยามานวราชเสวีประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ นับเป็นคณะรัฐบาลชุดที่ ๑๑ ในระบอบประชาธิปไตย ก็มีรายนามคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

๑. พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
๒. พันตรีควง อภัยวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
๓. นายเล็ง ศรีสมวงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
๔. พระยาศรีเสนาสมบัติศิริ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๕. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๖. พลเรือตรีผัน นาวาวิจิตร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
๗. มล. อุดม สนิทวงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
๘. พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
๙. พันตรีควง อภัยวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
๑๐. นายสะพรั่ง เทพหัสดินทร ๓ อัญญา	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
๑๑. นาวาเอกหลวงศุภชาติย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๒. มล. เกษ สนิทวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
๑๓. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
๑๔. นายทวี บุญยเกตุ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๕. นายเคื่อน มุขนาค	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๖. นายศรีธรรมราช กาญจน ไชยคิต	รัฐมนตรี

๑๗.	พลตรีพิน อมรคัยสร เกษ	รัฐมนตรี
๑๘.	นาวาเอกทหาร ขำหิรัญ	รัฐมนตรี
๑๙.	นาวาเอกชลิต กุลกำธรณ์	รัฐมนตรี
๒๐.	พลโทชิต มั่นสี ธีสันาศโยธารักษ์	รัฐมนตรี
๒๑.	นายโประ สมอาหาร	รัฐมนตรี
๒๒.	พลเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรี

ต่อมาได้มีประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรีเพิ่มเติมอีก ๓ ท่านด้วยเหตุผลว่าเพื่อให้เป็นการเหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบัน คือ *

๑. นายโประ สมอาหาร รัฐมนตรีเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๒. นายประจวบ บุนนาค เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๓. พันเอกเรือง เรืองวีรยุทธ เป็นรัฐมนตรี
๔. นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นรัฐมนตรี
๕. พลอากาศตรีกาพย์ เทวฤทธิ์ — พันลึก ทัดตานนท์ เป็นรัฐมนตรี

จากรายชื่อนามคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดนายควง จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยกลุ่มการเมืองฝ่ายนายปรีดีซึ่งมีทั้งบุคคลในคณะราษฎรที่เป็นฝ่ายนายปรีดี และบุคคลสำคัญในขบวนการเสรีไทย รัฐมนตรีจากคณะรัฐบาลชุดเก่าที่เข้าร่วมรัฐบาลก็ล้วนแต่เป็นฝ่ายนายปรีดี แต่ส่วนมากจะไม่ได้เข้าร่วมคณะรัฐบาลใหม่ เพราะไม่สมัครใจบ้างและถูกตั้งข้อรังเกียจบ้าง ๒ และในจำนวนคณะรัฐมนตรีทั้งหมดเป็นรัฐมนตรีที่เป็นทหารเรือถึง ๕ คน นับว่ามากกว่ารัฐบาลชุดใดตั้งแต่สงครามเป็นต้นมา

สำหรับเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ นั้น นายควงพิจารณาคัดเลือก

* รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑๑/๒๔๘๗ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๗ กันยายน ๒๔๘๗

๒ พลเรือตรีสังวรยุทธกิจ เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๒

จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดต่าง ๆ เหตุผลที่ไม่เลือกบุคคลภายนอกที่มีชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะต้องการให้งานของรัฐบาลและงานของสภามีความสัมพันธ์กัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้มีโอกาสเห็นการบริหารของรัฐบาล เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ติดตามผลงานของรัฐบาล และเท่ากับเป็นการหาเสียงสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ตำแหน่งทางการเมืองเป็นสิ่งตอบแทนอีกด้วย การเลือกเลขานุการ รัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ในขั้นแรกจะพิจารณาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ก่อน ต่อจากนั้นก็พิจารณาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ หากกรณีจำเป็นจึงจะเลือกจากบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑

นโยบายของรัฐบาล

คณะรัฐบาลนายควงไคว่เข้าแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม นโยบายที่นายควงแถลงต่อสภาได้ยี่สิบหก ประการของคณะราษฎร เป็นการแถลงนโยบายอย่างสั้น ๆ และนายควงไคว่แสดงความรู้สึกหนักใจในการเข้าบริหารแผ่นดินในระหว่างสงคราม ๒

เมื่อนายควงไคว่แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทน สมาชิกได้ลงมติไว้วางใจคณะรัฐบาลนายควงไคว่ด้วยคะแนนเสียง ๑๐๑ : ๑๒๒ ๓ อาจกล่าวได้ว่านายควงไคว่ได้รับความสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก แต่อีกนัยหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของนายปรีดีในสภาผู้แทนราษฎรที่สามารถดำเนินการให้สมาชิกสภาสนับสนุนและลงมติไว้วางใจคณะรัฐบาลนายควงไคว่มาจนถึงขนาดนี้ หนังสือพิมพ์ศรีกรุงได้วิจารณ์การแถลงนโยบายของรัฐบาลว่าการอภิปรายตอบโต้ของนายควงหัวหน้าคณะรัฐมนตรีเป็นที่พอใจของสมาชิกสภาและประชาชนที่สนใจเข้ารับฟัง ๔

๑ ศรีกรุงฉบับประจำวันี่ ๘ สิงหาคม ๒๔๘๓

๒ ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๔๑ - ๑๔๓

๓ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๒๑ ตอนที่ ๘๓ หน้า ๑๕๑๖ - ๑๕๒๐

๔ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันี่ ๖ สิงหาคม ๒๔๘๓

ในคำวันเดียวกันนี้นายควงไค่กล่าวคำปราศรัยต่อประชาชน โดยชี้แจงนโยบายหลัก
ใหญ่ของรัฐบาลคงมีใจความสำคัญบางตอนดังนี้

... ข้าพเจ้าทราบเป็นอย่างดีว่าในขณะที่สถานการณ์ของบ้านเมืองอยู่ในภาวะที่คับ
ขันยิ่ง เช่น ในเวลานี้ทานทั้งหลายคงก็มีภาระหนักอยู่แล้ว รัฐบาลนี้จึงตั้งใจว่าจะพยายาม
ทุกวิถีทางจนสุดความสามารถที่จะไม่เพิ่มภาระแก่ประชาชนให้หนักขึ้นไป
กว่านี้อีก ทั้งจะพยายามไม่ใช้วิธีการบังคับในทางที่ไม่จำเป็น รัฐบาลนี้จะให้ความ
สะดวกและจะส่งเสริมการทำมาหากินซึ่งเป็นอาชีพของท่าน โดยเสรีทุกอย่างเท่าที่
สามารถจะทำได้ *

นโยบายหลักที่นายควงไค่ชี้แจงแก่ประชาชนนั้นแสดงให้เห็นแนวปฏิบัติของรัฐบาล
ใหม่ที่จะดำเนินการบริหารประเทศเพื่อให้ประชาชนเกิดความสุขสบายและไม่ต้องถูกบีบบังคับ
จากนโยบายของรัฐบาลใหม่ทั้งรัฐบาลจอมพล ป. ไค่ยึดถือปฏิบัติมาก่อนหน้านี้ เช่น ประกาศ
รัฐนิยมฉบับต่าง ๆ เป็นต้น ในตอนท้ายของการกล่าวคำปราศรัยต่อประชาชน นายควงไค่
ชี้แจงถึงการเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาลว่าเป็นเรื่องธรรมดาในระบอบการปก
ครองแบบรัฐธรรมนูญ ขอให้ประชาชนอย่าถือเป็นเหตุตื่นตระหนกตกใจ ๒

ความเห็นของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับคณะรัฐบาลใหม่ชุดนายควง อภัยวงศ์ นั้น
ต่างพากันพอใจการสิ้นสุดอำนาจของคณะรัฐบาลจอมพล ป. เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
บรรดานักโทษซึ่งต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลพิเศษ เช่น ร้อยโทขุนโรจน์วิชัย (พ่ายพิ
โรจน์วิภาค) แสดงความเห็นไว้ว่า "อำนาจเผด็จการไค่ถูกทำลายลงแล้ว"^๑

หนังสือพิมพ์ศรีกรุงไค่แสดงความเห็นเกี่ยวกับคณะรัฐบาลใหม่ว่า

รัฐบาลที่ใหม่ชุดนี้ มิใช่ว่าจะเป็นสมาชิกในรัฐบาลที่ใหม่ต่อการงาน แต่เป็นท่านที่

* ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๘๖ - ๑๘๘

๒ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๑ พ่ายพิ โรจน์วิภาค, บุคหมิพ, (สมุทรปราการ : สำนักพิมพ์สอ เสถบุตร, ๒๕๑๕),
หน้า ๑๖๕

เคยงานอยู่จุกเจมมาแล้วทั้งสิ้น และตำแหน่งว่าการกระทรวงก็เหมาะสม รัฐมนตรี
ที่มาใหม่ เช่น พหลุ ทานศรี เสนาสมบัติศิริ อิศอ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว
ว่าการกระทรวงต่างประเทศ ทานจิตรศรีธรรมมาธิเบศรว่าการยุติธรรม และสาธารณสุข
โดยเฉพาะทานพจนยอมเป็นทาง เพิ่มพูนความมั่นคงของคณะรัฐบาลอย่างไรคงสงสัย*

ในโอกาสต่อมาหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันได้กล่าววิจารณ์อีกว่า "รัฐบาลควง อภัย-
วงศ์ เป็นรัฐบาลชุดที่ทรงความสามารถและเข้มแข็งที่สุดที่ไทยจะพึงหาได้ในขณะนี้ และ
เป็นรัฐบาลชุดที่ไคร่มีการต้อนรับอย่างนิยมชมชื่นและการสนับสนุนของประชาชนทั้ง ๑๘ ล้าน
รัฐบาลชุดนี้ไคร่รวมบุรุษชั้น ๑ ไว้ เช่น พจนสินธุ์ จิตรศรีธรรมมาธิเบศร ซึ่งได้รับสมญาว่า "บิดาแห่ง -
รัฐธรรมนูญไทย" เท่ากับว่าเป็นชุดที่รวมรัฐบุรุษผู้มีอิทธิพลของไทย" ๒

ทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้ออกข่าวกล่าวถึงคณะรัฐมนตรีรัฐบาลนายควงในทำนองเดียวกัน
โดยกล่าวว่า

การที่ท่านควงสามารถเลือกตั้งบุคคลที่นับว่าเป็นผู้ที่เด่นในกิจการต่าง ๆ เป็นสมาชิก
ในคณะรัฐบาลของท่าน ไคพิสุงงูโตะ เห็นความสามารถแก่ประชาชนพิจารณาคณะรัฐมนตรี
ชุดนี้เป็นรายบุคคลจะเห็นรัฐบุรุษผู้มีอาวุโสสูง เช่น ทานพจน (พระยาพลพลพยุหเสนา)
ทานพลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน ซึ่งเป็นมิตรสนิทกับญี่ปุ่น ทานพลเรือตรีณัฐ นาวาวิจิตร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นมิตรสนิทของพลเรือโทสินธุ์ ทานศรีเสนา
เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศซึ่งญี่ปุ่นรู้จักดี

พึงถือไว้ว่ารัฐบาลชุดใหม่นี้จะไคร่บริหารงานสืบต่อรัฐบาลชุดที่ลาออกไปคือ
เห็นด้วยกับฝ่ายญี่ปุ่น. ๓

การสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล การรับหน้าที่จัดตั้งคณะรัฐบาลในระยะหัว
เลี้ยวหัวต่อสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเวลาระหว่างสงคราม รัฐบาลใหม่จะต้องมี
เสถียรภาพที่มั่นคงและมีอำนาจ เกิดขาดในการบริหารประเทศอย่างแท้จริงคือทั้งอำนาจใน

* หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๓

๒ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๘๓

๓ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๓

การบริหารและการควบคุมกำลังทัพ นายควงในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาลใหม่จึงต้อง
ดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่คณะรัฐบาลทั้งในสายตาของ
ประชาชนภายในประเทศและสายตาของต่างประเทศโดยพิจารณาแก้ไขปัญหาดำคัญ
เฉพาะหน้าหลายปัญหา

๑๐. การดำเนินการโค่นล้มอำนาจทางการทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หลังจากได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งคณะรัฐบาลแล้วปัญหา
เฉพาะหน้าที่รัฐบาลนายควงต้องเผชิญอยู่คือ การที่รัฐบาลใหม่ไม่สามารถจะมีอำนาจ
บังคับบัญชากองทัพทั้ง ๓ โกลอย่างแท้จริงด้วยจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงดำรงตำแหน่ง
ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและคุมกำลังทหารอยู่ที่จังหวัดลพบุรี ขณะนี้ซึ่งนายควงก็
ได้แสดงความไม่มีอำนาจเด็ดขาดในกิจการด้านการทหารแม้ตนจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในการบริหารตามระบอบประชาธิปไตยโดยตอบคำถาม
ของนายเลื่อน พงษ์โสภณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร เกี่ยวกับเรื่องศาล
ทหารและเรื่อง เพชรบูรณ์ว่ารัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจได้ตามลำพัง แต่จะต้องขอฟัง
ความเห็นจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดก่อน เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติทาง
การยุทธ ทั้งนี้เพื่อให้การประสานงานระหว่างพลเรือนและทหารดำเนินไปได้ด้วยดี

ด้วยเหตุนี้การบริหารงานหรือสั่งงานเกี่ยวกับกิจการทหารแล้ว นายควง
จึงไม่สามารถที่จะสั่งการไปได้ด้วยความรวดเร็ว แต่จะต้องรอการวินิจฉัยร่วมจาก
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำให้การออก
คำสั่งเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่ว่ารัฐบาลจะสั่งการประการใด ผู้บัญชาการทหาร
สูงสุดมักจะไม่ปฏิบัติตามบางที่ยังสั่งการตรงข้ามเสียด้วยเป็นเช่นนี้อยู่เสมอ^๒ และ
เท่าที่รัฐบาลสืบข่าวเกี่ยวกับ จอมพล ป. มาได้นั้น มีท่าทีการเตรียมพร้อมของทหาร
ที่จังหวัดลพบุรี คือได้มีการประชุม

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๘/๒๔๘๗(สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓
พฤษภาคม ๒๔๘๗

^๒ บทความของนายทวี บุญยเกตุ ในคำนำหนังสือชีวิตนายพลของ เนตร ชมะโยธิน,
หน้า ๑๒

นายทหารฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. ที่ลพบุรีหลายครั้ง แสดงให้เห็นว่าเสถียรภาพความปลอดภัยของรัฐบาลใหม่อยู่ในลักษณะไม่น่าไว้วางใจ ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเต็มไปด้วยความเคร่งเครียดและข่าวลือเกี่ยวกับการเตรียมตัวยึดอำนาจคืนของจอมพล ป. ซึ่งข่าวลือเรื่องการจะล้มรัฐบาลแพร่ไปมากเท่าไรย่อมไม่เป็นผลดีแก่รัฐบาลมากเท่านั้น ในเรื่องนี้ในชั้นต้นนายควงมีความเห็นว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะจอมพล ป. ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยไม่มีผู้ใดบีบบังคับแต่ประการใด แต่เมื่อพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะนั้นในที่สุดนายควงก็ต้องยอมรับว่า "ถ้าจอมพล ป. มิได้เป็นผู้ลงมือกระทำการยึดอำนาจคืน แต่อาจจะมิใช่ของจอมพล ป. ทำเพื่อจอมพล ป. ได้"

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่เร่งให้นายควงต้องพยายามล้มอำนาจทางการทหาร - จอมพล ป. โดยความที่สุกก็คือการที่นายกรัฐมนตรีคนเก่ายังคงมีอำนาจสูงสุดทางด้านทหาร อาจทำให้ฝ่ายผู้ปฏิวัติหวาดระแวงว่าจอมพล-ป. อาจจะยังมีบทบาทในทางการทหาร - ซึ่งทาง - ผู้ปฏิวัติ วัใจจอมพล ป. คุ้มเขาใจว่าจอมพล ป. ดำเนินการอย่างลับ ๆ เป็นการหักหลังต่อผู้ปฏิวัติ ซึ่งจะ เป็นผลกระทบกระเทือนต่อกิจการทหารของผู้ปฏิวัติในประเทศไทย เพื่อความปลอดภัยของประเทศและระงับข่าวลืออกุศลให้หมดไป นายควงจำเป็นที่จะต้องหาวิธีเรียกอำนาจทางการทหารคืนจากจอมพล ป. นายควงจึงได้รวมปรึกษากับรัฐมนตรีบางท่านและผู้นำบางคน เช่น พลเอกพจน์ พลโทโยธิน พลตำรวจเอกอภัย อุดมย์ เกษรวิทย์ พลโทชิต มั่นคิด ปลัดนาถโยธารักษ์ พร้อมด้วยทหารเสนาธิการชั้นผู้ใหญ่บางท่านที่เป็นฝ่ายรัฐบาลใหม่ ปัญหาที่ร่วมกันพิจารณาคือ ควรให้จอมพล ป. ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดหรือไม่ หากมีมติว่าควรขอให้ลาออกแล้วจอมพล ป. ไม่ปฏิบัติตามจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรให้จอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยแต่งตั้งนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่สามารถจะเป็นที่เคารพรักใคร่ของทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพ แต่การขอให้จอมพล ป. ลาออกเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก อาจจะเกิดการปะทะกำลังระหว่างทหารฝ่าย

* ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๕๘

รัฐบาลและทหารฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. คือกองทัพพายัพและกองทัพภาคที่ ๒^๑

นายควงไค่ปรึกษากับพลตำรวจเอกอภัย อภัยวงศ์ นายปรีดี นายทวีโดย
เสนอว่าตนจะเลือกวิธีการตกลงเจรจาโดยสันติวิธีกับจอมพล ป. โดยจะเดินทางไปพบกับ
จอมพล ป. ที่ลพบุรีเพื่อปรับความเข้าใจ พลตำรวจเอกอภัยมีความเห็นพ้องกันว่าสมควร
ที่จะไปพบจอมพลเพื่อทุกอย่างจะไค่เรียบร้อย^๒ หลวงอภัยจึงเป็นบุคคลเดียวที่สนับสนุน
ให้นายควงไปพบกันเพื่อเจรจากับจอมพล ป. แต่รัฐมนตรีคนอื่น ๆ ไม่ต้องการให้นายควงไป
ลพบุรีด้วยเกรงจะเกิดอันตราย หลวงอภัยไค่แนะนำนายควงว่าควรจะให้พันตรีไชย ประ-
ทีปเสนาไปด้วย เพราะมีความสนิทสนมกับจอมพล ป. แม้ว่าจะพ้นตำแหน่งเลขาธิการคณะ
รัฐมนตรีแล้ว แต่ยังมีตำแหน่งทางการทหารอยู่จึงตกลงกันว่าวันเดินทาง พันตรีไชย ประทีป-
เสนจะล่วงหน้าไปลพบุรีก่อนและจะไปรอพบกับคณะของนายควงที่ลพบุรี คณะของนายควง
กำหนดบุคคลไว้ดังนี้คือ พันตำรวจเอกขุนศรีศรากร^๓ เรือเอกจวบ หงสกุล ร้อยตำรวจตรี
ทอง ตาตะยานนท์ และ ร้อยตำรวจตรีสนอง อภัยวงศ์^๔

ก่อนกำหนดวันเดินทางของนายควงไปลพบุรีเพื่อความปลอดภัยของนายควง ข้าราชการ
ราชการตึกกองในกรมไปรษณีย์โทร เลขของนายควง ไค่รับอาสาไปสืบทวนเคลื่อนไหวกวไป
ในจังหวัดลพบุรีโดยทำที่ไปตรวจสายโทร เลข^๕ เพราะข่าวที่สืบทราบมานั้นทางลพบุรีได้มี
การเตรียมพร้อม เหมือนกับว่าจะเกิดการปะทะกำลังกันขึ้นแน่และความจริงที่เปิดเผยในเวลา

^๑ พลโทประจัน ประจันปัจจนึก เป็นแม่ทัพภาคที่ ๒ ผู้บัญชาจอมพล ป. เคยสนับสนุนให้เป็น
รองประธานสภาผู้แทนราษฎร แทนนายควง อภัยวงศ์

^๒ สัมภาษณ์คุณสนอง อภัยวงศ์ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

^๓ ผู้บังคับการตำรวจสันติบาลซึ่งมีความสนิทสนมกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม

^๔ เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๒๔

^๕ สัมภาษณ์คุณสวาสดี อภัยวงศ์ ผู้ซึ่งเดินทางไปคุุลาคลาที่ลพบุรีครั้งนั้นควย ๒๐ พฤศจิกายน

ต่อมาก็คือจอมพล ป. ได้เตรียมการไว้วิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ เพื่อประโยชน์ในทางราชการทหาร โดยพยายามเตรียมการให้กระจายเสียงสถานีวิทยุไค้ทันภายในวันที่ ๑๕ สิงหาคม และมีการนำกำลังทหารมาควบคุมสถานีพร้อมอาวุธปืนกลมือ *

นายควงและคณะเดินทางไปลพบุรีในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๗ เมื่อไปถึงลพบุรีก็ไค้พบกับพันตรีไชย ประทีปเสน ซึ่งไค้เดินทางมากอยอยู่ก่อนแล้ว คุณหญิงละเอียก พิบูลสงคราม ไค้คอนรับนายควงและพาไปพบกับจอมพล ซึ่งอยู่ที่ตึกเฮอร์วาน นายควง อภัยวงศ์ ไค้ขอเจรจากับจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยลำพังการเจรจาทะกัันในห้องนอน นายควงเปิดเผยถึงการเจรจาทันทีว่าคนไค้แข็งแรงต่อจอมพล ป. ว่า "ถ้ากั้ป้ตันอยู่ตอไปกั้คงจะเกิดเรื่องแน่เพราะกองทัพญี่ปุ่นสั่งให้ปลดอาวุธทหารไทยหมกทั้งประเทศแล้ว เพราะฉะนั้นไม่มีหนทางไค้จะคั้เทากั้บจอมพลจะถอยออกไปเสียก่อน" ๒

ต่อจากนั้นนายควงไค้เล่าให้จอมพล ป. ทราบว่าเพียงแต่ประกาศให้จอมพล ป. พ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีช้าไปเพียงวันเดียว ทหารญี่ปุ่นก็ไค้ทำร้ายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยที่จังหวัดระนองเสียชีวิตไป ๒ คน ฉะนั้นขอให้จอมพลเห็นแก่ความปลอดภัยของประเทศไทยหากจอมพลทำการยึดทหารคืนซึ่งจะเป็นเหตุให้คนไทยรบกันเอง และญี่ปุ่นจะฉวยโอกาสยึดครองประเทศไทยซึ่งจอมพลก็ไค้กล่าวตอบนายควงว่า

... เหลวไหลทั้งเพ หลวงโกวิท ผมเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดมีหน้าที่รบกับข้าศึกจะคั้ันมารบกับประชาชน รบกับหลวงโกวิทเพื่อชิงตำแหน่งนายท่้าไม่กั้ญ ผมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญแล้ว ผมจะยึนคั้และอวยพรให้ปกครองประเทศชาติบ้านเมืองของเราให้มีความสุขบริหารราชการแผ่นดินไปตามพระบรมราชโองการเถอะ ๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๔๑/๑๔๓ กรมโฆษณาการ เรื่องสอบสวนความผิดของนายเพียร ราชธรรมนิเทศ, นายสังข์ พิชโนทัย และนายคงศักดิ์ คำศิริ

๒ ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๖๐

๓ ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๖๔ - ๑๗๐

คำตอบเช่นนี้ของจอมพล ป. เท่ากับเป็นการปฏิเสธข่าวที่ว่าจอมพลพยายามหาทางยึดอำนาจคืนเพราะจอมพลก็ตระหนักถึงสถานการณ์ของบ้านเมืองอยู่แก่ใจแล้ว ในการเจรจาตอนหนึ่งจอมพล ป. ได้กล่าวว่า เป็นการชักชวนนายควง เรืองญี่ปุ่นอาจเชิญนายกรัฐมนตรีคนใหม่ไปเยือนโตเกียวและขอให้นายควงระลึกถึงกรณีสวามีสัตย์ยานันทบุรี ตกเครื่องบินตายเพราะญี่ปุ่นสืบทราบว่าเอาใจออกห่างไม่ได้มีความซื่อตรงต่อญี่ปุ่นจริง ทั้งนี้ในสมัยจอมพล ป. ญี่ปุ่นสมัยรัฐบาลนายพลเอกโคโจ ก็โคเชิญจอมพล ป. ไปเยือนประเทศญี่ปุ่นแต่จอมพลจี้ให้ผู้อื่นเดินทางไปแทน ที่จอมพลกล่าวถึงเรื่องนี้เพราะทราบคือนายปรีดีเป็นผู้สนับสนุนนายควงขึ้นมาเป็นนายก และนายปรีดีก็ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเสรีไทยคอยกระทำการชักชวนการปฏิบัติงานของญี่ปุ่นอยู่ในประเทศ ซึ่งยอมเป็นการแน่นอนว่านายควงนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลใหม่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ต่อต้านญี่ปุ่นด้วย แต่เป็นการต่อต้านอยู่เบื้องหลัง โดยนโยบายภายนอกยังคงให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นตามข้อตกลงที่โคกระทำต่อกันไว้แล้ว นายควงก็โคตอบขอชักชวนของจอมพลว่าตนเองไม่ได้มีความหวาดกลัวเกรงว่าจะตกเครื่องบินตายแบบสวามีสัตย์ยานันทบุรี ถ้าญี่ปุ่นเชิญมาจริงตนก็พร้อมที่จะไป

การเจรจาดังนี้นายควงได้กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศชาติ และข่าวลือก็ทำให้ประชาชนหวาดเกรงว่าจะมีโซ่ก่าลึงปะทะกัน นายควงได้ปรารภว่า "ทำไมเราจะให้ประชาชนเข้าใจถูกว่าจะไม่รบกันให้เปลืองชีวิตทรัพย์สินและไพร่บ้านพลเมือง เพราะเราไม่ใช่จำเริญร่อยตามสามก๊กอย่างที่ใคร ๆ เขาเข้าใจกัน" ซึ่งจอมพลมิได้แสดงความเห็นในข้อนี้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามแม้จะเจรจากันเป็นเวลานานพอสมควรแต่นายควงก็มีใจซ่อนงให้จอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแต่อย่างใดเพียงแต่เจรจาทันทีให้จอมพล ป. พิจารณาทบทวนความเหมาะสมและคัดลึนใจด้วยตนเอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่วานายควงเกรงว่าหากซ่อนงโดยตรงจอมพล ป. อาจทำให้จอมพล โกรธและกลายเป็นความบาดหมางที่มีผล

* ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๓๐

ร้ายแรงต่อความสงบสุขภายในบ้านเมือง การมาพบจอมพล ป. ในครั้งนี้ก็อาจมีจุดประสงค์ เพื่อหยั่งเชิงดูท่าทีจอมพล ป. ด้วยตนเองสักครั้งหนึ่งก่อน

ระหว่างที่นายควงเจราจายูบนตึกเอราวัณนั้น บรรดาผู้ร่วมคณะต่างพากันทวาทหัวัน อย่างยิ่งและรอคอยอยู่ข้างกลางควยความกระวนกระวายเพราะคิดไปว่าจอมพล ป. อาจจะมี จักการอย่างใดอย่างหนึ่งกับนายควง เช่นจับตัวนายควงไว้ หรือ "เก็บ" นายควงเสีย เพราะ การเจรจาคำเนินไปเป็นเวลานาน^๑ เช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนายควงทั้งชุด ต่างพากันมารอฟังข่าวอยู่บ้านพักหน้าสนามกีฬาแห่งชาติของนายควงรวมทั้งบรรดาญาติมิตรพา กันมารอฟังข่าวอยู่เป็นจำนวนหลายคน^๒ พลเอกพจน์ พลโยธิน นั้นหวังใยนายควงมาก จนต้องไปดักพบนายควงกลางทาง "พบกันที่คอนเมือง"^๓ เหตุการณ์ในตอนนี้เป็นที่ยิน ยันได้ว่า แม้แต่คณะรัฐมนตรีและพลเอกพจน์ ผู้ซึ่งนายควงหวังจะให้เป็นกำลังสำคัญของรัฐ- บาล เพราะเชื่อว่าจอมพล ป. มีความเกรงใจอยู่ ก็ยังเกรงการใช้อำนาจเด็ดขาดของ จอมพล ป.

ต่อมาจอมพล ป. ได้กระทำการเพื่อเป็นการแสดงเจตนาว่าจะไม่มีการยกกำลัง มายึดอำนาจคืนจากรัฐบาลใหม่ โดยส่งสาส์นมาจากลพบุรีถึงนายควงให้ความมั่นใจว่าจะไม่ ช่วงชิงอำนาจคืน นายควงเห็นเป็นโอกาสที่จะแก้ความข้องใจของประชาชนและเป็นการผูกมัด จอมพล ป. ด้วยข้อความในจดหมายนั้น จึงสั่งให้นำจดหมายจอมพล ป. ประกาศกระจาย เสียทางวิทยุกรมโฆษณาการ และให้กรมโฆษณาการถ่ายสำเนาแจกจ่ายไปยังหนังสือพิมพ์ ทุกฉบับ ซึ่งต่างก็พากันลงข่าวสาส์นจอมพลแจ้งให้ประชาชนทราบทั่วไป ถึงข้อความต่อไปนี้^๔

^๑ สอนอง อภัยวงศ์, สัมภาษณ์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

^๒ ผู้ตรวจดูเลขา อภัยวงศ์, สัมภาษณ์, ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

^๓ ควง อภัยวงศ์ บันทึกให้สัมภาษณ์แก่นายเสลา เรชะรุจิ ในประชาธิปไตย ๔๒ ปี (พระนคร : แพร่พิทยาวิเนเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๑๗) หน้า ๔๑๔

^๔ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๗

ฉันขอแจ้งให้พี่น้องชาวไทยที่รักทราบว่า ตามที่มีผู้พูดว่าฉันจะยกกองทัพเข้าบริหารราชการแผ่นดินเพื่อแย่งชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากพันตรีควง อภัยวงศ์นั้นฉันขอแจ้งว่าไม่มีมูลความจริงเลยเพราะฉันโคลาออกมาแล้วตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เหตุใดเล่าฉันจะเข้าไปแย่งตำแหน่งจากพันตรีควง อภัยวงศ์, ซึ่งเท่ากับเป็นน้องชายที่รักของฉัน เมื่อพันตรีควง อภัยวงศ์ ไ้มาพบกันโคลสนทนาอย่างญาติและมิตรสหาย ฉันตั้งอธิษฐานขอให้รัฐบาลใหม่นี้บริหารราชการให้สำเร็จ สมปรารถนาต่อไป

ป. พิบูลสงคราม

การที่รัฐบาลไม่แน่ใจในท่าทีของจอมพล ป. ก็นับว่าเป็นการคาดการณที่ถูกต้อง เพราะปรากฏว่าบรรดานายทหารหนุ่ม ๆ ฝ่ายจอมพลหลายคนได้มาพบพลตำรวจเอกอภัยโดยบอกว่าจะจัดการกับนายควงเอง ซึ่งพลตำรวจเอกอภัยได้พยายามห้ามปรามและชักชวนทุกวิถีทาง* คังนายสังข์ พัทธโนทัย ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

... แม้ทัพนายกองไหนไม่ใ้ เห็นว่าเป็นการถูกต้องเหยียบย่ำผู้บังคับบัญชาสูงสุดในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ บางคนร้องไห้ด้วยความเจ็บช้ำน้ำใจอย่างที่สุด และขออนุญาตเคลื่อนกำลัง เขาทำลายนกลางการเหยียบย่ำถูกเกียรติยศของทหารไทยแตกซากไป ... นายทหารหลายนายก็พอใจนายควงโคได้แสดงอำนาจและเหยียบย่ำทนายจอมพลราวกับเป็นศัตรูรายของบ้านเมือง ๒

[ข้อความในตอนท้ายนี้คือการที่นายควงสั่งให้ปลัดกรุปของจอมพลในสถานที่สำคัญ เช่นที่ทำเนียบรัฐบาล เป็นต้น รวมทั้งสัญลักษณ์ "ตราไก่" ซึ่งหมายถึงปีเกิดของจอมพลควง - ผู้เขียน]

หากจอมพล ป. ยังคงคุมกำลังทางทหารอยู่ที่ลพบุรี เช่นนั้นเสถียรภาพของรัฐบาลย่อมไม่ปลอดภัยและรัฐบาลย่อมไม่มีอิสระในการดำเนินนโยบายบริหารได้เต็มที่ ประชาชนทั่วไปต่างพากันหวาดระแวงว่าจะเกิดการปะทะกำลังกันไม่เป็นอันประกอบอาชีพ แม้แต่นายปรีดีก็มีความเห็นว่าการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของจอมพล ป. เป็นการคุก-

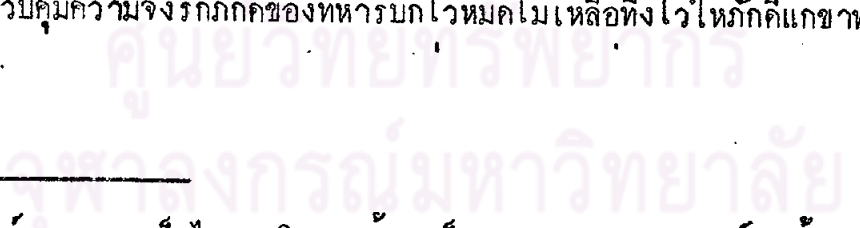
* พลเอก ชลอ ศรีศรากร ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๘

๒ สังข์ พัทธโนทัย, ความนึกในกรุงชิง, หน้า ๔๔๐ - ๔๔๑

คามเสถียรภาพของรัฐบาลใหม่ * การโจษจรรยข่าวร้ายต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลต้องออกประกาศให้ระงับข่าวอุกุศล โดยออกพระราชกฤษฎีกามอบอำนาจให้อธิบดีกรมตำรวจแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยควบคุมไม่ให้มีการแพร่ข่าวอุกุศล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ^๒

๒. การปลดจอมพล ป. จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

การที่จอมพล ป. ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งเป็นตำแหน่งบังคับบัญชาทหารทั้งหมด ทางฝ่ายญี่ปุ่นจึงไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลใหม่เพราะจอมพล ป. ผู้ซึ่งญี่ปุ่นหวาดระแวงว่าจะทำการหักหลังญี่ปุ่นยังคงกุมกำลังทหารไว้ ทั้งหมดและนายควงนายกรัฐมนตรีนครินทร์ใหม่กับจอมพล ป. อาจารย์รวมกันเล่นละครคบค้าญี่ปุ่น ความหวาดระแวงของญี่ปุ่นย่อมเป็นภัยสำคัญต่อความเป็นเอกราชของชาติ ญี่ปุ่นอาจใช้กำลังเข้าจัดการกับประเทศไทย ซึ่งอาจจะเป็นเหตุความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินจึงควรหาทางหลีกเลี่ยงการปะทะกันกับญี่ปุ่นและจากข่าวกรองที่ว่ารัฐบาลสืบทราบมา ว่าทหารญี่ปุ่นกำลังเตรียมการปลดอาวุธทหารไทยเพราะญี่ปุ่นเองไทยจะลงมือกระทำกับญี่ปุ่นเสียก่อน^๓ -นายปรีดีและนายควงจึงต้องหาทางปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แต่ในขั้นแรกนี้ควรพิจารณาวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกันการปะทะระหว่างฝ่ายทหารบกซึ่งสนับสนุนจอมพล ป. กับฝ่ายทหารเรือซึ่งสนับสนุนรัฐบาลใหม่ นายควงได้ปรึกษากับหลวงอดุลย์เดชจรูส์ว่าจะดำเนินการอย่างไรจึงจะปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้โดยเรียบร้อย เพราะนายควงตระหนักดีกว่า "จอมพลควบคุมความจงรักภักดีของทหารบกไว้หมดไม่เหลือทิ้งไว้ให้ภักดีแก่ข้าพเจ้าเสียเลย"^๔

* ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, หน้า ๗๒

๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๗

๓ ควง อภัยวงศ์ "บันทึกให้สัมภาษณ์ให้แก่นายเสลา เรชะรุจิ" เรื่องเดิม, หน้า ๔๑๕

๔ นายควงกล่าวว่านายทหารของกองทัพไทยเกือบ ๗๕ % อยู่ที่ลพบุรีหมดคิในขณะนั้น

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่เรงให้ นายควงต้องกักตุนใจหาทางปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือ เมื่อนายควงได้ดำเนินการบริหารประเทศในฐานะนายกรัฐมนตรีแล้ว นายควงต้องเผชิญกับการใช้อำนาจในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของจอมพล การออกคำสั่งต่าง ๆ จอมพล ป. มีเหตุผลว่า "เพื่อการยุทธ" เช่นการใช้เงินงบประมาณก่อสร้างอาคารและถนนต่าง ๆ ในจังหวัดลพบุรี คำสั่ง "เพื่อการยุทธ" ทำให้รัฐบาลไม่อาจจะคัดค้านได้ นอกจากนี้รัฐบาลต้องประสบปัญหาการออกคำสั่งต่าง ๆ ไปยังกองทัพเพราะจอมพล ป. ยังคงมีอำนาจออกคำสั่งในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดเกิดเป็นความสับสน นายควงอีกอึดใจมากคงปรารถนาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า

... นี่มันยุ่งกันใหญ่ เป็นการยุทธไปเสียหมด คอยเช็กหัวกันอยู่เรื่อย ๆ เลยกลายเป็น ๒ รัฐบาลไป... ผมทนไม่ไหวมันยุทธไปหมดสิ้นไปคั้งนี้มันไม่มีดีต่างที่เราถนัดอยู่ไม่ได้อ

คณะรัฐมนตรีจึงได้ร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของจอมพล ป. เห็นว่าควรจะจัดการเรื่องนี้ให้เด็ดขาดลงไป มิฉะนั้นการปฏิบัติจะประสบความยุ่งยาก และเมื่อพิจารณาแล้วตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นไม่มีในทำเนียบการทหาร มีแต่ตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ จึงจะใช้อำนาจทางกฎหมายที่จะยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งไม่มีกฎหมายรับรอง นายควงได้รับมอบหมายเป็นผู้ดำเนินการ เรื่องนี้โดยเด็ดขาดโดยตกลงกันเป็นความลับว่าผู้ที่ จะเข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือ พลเอกพจน์ พลโยธินแต่เมื่อเจรจากับ พลเอกพจน์ พลโยธินก็ได้รับการปฏิเสธโดยอ้างว่าสุขภาพทรุดโทรม นายควงให้คำยืนยันว่าขอให้รับตำแหน่งนี้แค่เพียงในนาม เนื่องด้วยพลเอกพจน์เป็นผู้ได้รับการเชื่อถือจากประชาชนทั่วไปและมีเหตุผลอื่น ๆ อีกหลายประการล้วนแต่เป็นความจำเป็นต่อความอยู่รอดของประเทศพลเอกพจน์จึงตกลงยอมรับแต่ได้ขอสงวนสิทธิ์ที่จะเลือกตำแหน่งรองของท่านด้วยตนเอง เพราะ เมื่อการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแทนจอมพล ป. เป็นการ

-
- รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๓ เรื่องการก่อสร้างเพื่อประโยชน์แห่งการยุทธ

กระทำแต่ในนามผู้ที่ทำหน้าที่แทนพลเอกพจน์ก็คือรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งพลเอกพจน์ได้เลือกพลโทหลวงสินาคโยธารักษ์ (พลโทชิต มั่นศิลป์สินาคโยธารักษ์) นายควงไค่ปรึกษากับนายปรีดีและหลวงสินาค ตกกลงกันว่าเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้คำว่าผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งเป็นตำแหน่งที่จอมพล ป. ดำรงอยู่ จึงเปลี่ยนแปลงตำแหน่งนี้เสียใหม่ โดยเรียกตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดว่า "แม่ทัพใหญ่" ส่วนตำแหน่งรองเรียกว่า "รองแม่ทัพใหญ่"

เมื่อเตรียมการไว้เช่นนี้แล้ว นายควงมีความเห็นว่าก่อนจะดำเนินการให้จอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นควรจะใช้วิธีเจรจาขอร้องให้จอมพล ป. ลาออกเองจะดีกว่า จึงกำหนดจะเดินทางไปลพบุรีอีกครั้งหนึ่งคราวนี้ก็เช่นเดียวกับคราวก่อนคือก่อนจะเดินทางลูกน้องลูกศิษย์ของนายควงในกรมไปรษณีย์ต้องเดินทางล่วงหน้าไปคลุกคลีเล้าที่ลพบุรีทำให้เป็นไปครวจโทรเลขเช่นเดิม นายควงไค่เดินทางไปลพบุรีพร้อมผู้ติดตามซุกเค็มเวนแท่นศรีสรากร การไปลพบุรีครั้งนี้นับว่าเป็นภาระที่สำคัญ และเสี่ยงต่ออันตรายยิ่งกว่าครั้งแรก เพราะการไปพบจอมพล ป. ครั้งแรกเป็นเพียงการพบเพื่อปรับความเข้าใจกันและอธิบายเหตุผลที่นายควงจำเป็นต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่การไปครั้งนี้จะเป็นการไปพบเพื่อขอร้องจอมพล ป. ให้ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งยอมจะทำให้จอมพล ป. ไม่พอใจอย่างแน่นอน ภัยเป็นการสูญเสียตำแหน่งสำคัญถึง ๒ ตำแหน่งในระยะเวลาดึก ๆ กัน นายควงเดินทางไปพบกับจอมพล ป. ณ บ้านพักในกองพันทหารปืนใหญ่ การเจรจาทันทีนั้นนายควงไค่กล่าวเป็นเชิงขอร้องจอมพล ป. ให้ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เพราะผู้ปุ่บระวางว่าจอมพล ป. จะทำการหักหลังผู้ปุ่บ^๒

การเจรจาในคราวนี้จึงดำเนินไปอย่างเคร่งเครียดคิดกับการมาพบในครั้งแรกและจอมพลก็ไม่ไค่กล่าวตอบนายควงว่าตนจะออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแต่อย่าง—

๑ สัมภาษณ์ คุณสวาสดี อภัยวงศ์ ซึ่งร่วมอยู่ในคณะของพวกไปรษณีย์ที่เดินทางไปลพบุรีครั้งนั้น วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

๒ ควง อภัยวงศ์, การต่อสู้ของข้าพเจ้า, หน้า ๑๘๒

๑๑๕
โก นายควงเห็นว่า การเจรจาครั้งนี้ไม่สำเร็จจึงรีบอำลากลับ และไต่กล่าวแก่จอมพล
ป. เป็นการทิ้งท้ายเพื่อผ่อนคลายความไม่พอใจของจอมพลว่า "มาเรียนให้ทราบเท่า
นั้น ก็ปิดันไม่ออกก็ไม่ออกกัน" เมื่อถววเช่นนี้แล้ว นายควงได้ว่าว่าจอมพล ป. มีสี
หน้าคลายความโกรธเคืองลง—

ครั้นกลับมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว นายควงไต่เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี เป็น
การควนแจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า การเจรจาขอรองให้จอมพล ป. ลาออกไม่สำเร็จ
ควยเหตุนี้จึงเหลือวิธีการเพียงวิธีเดียวคือปลดออก คณะรัฐมนตรีได้มอบให้นายควง
เป็นผู้ดำเนินการ โดยวิธีเค็ดขาคต่อไป นายควงไต่เรียกนายทวี บุญยเกตุมาพบและ
ตกลงกันว่า ให้นายทวีเตรียมคำสั่งลับปลดจอมพล ป. ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการ—
ทหารสูงสุด เหตุผลคือ "เป็นการเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศชาติในปัจจุบัน
และเพื่อประโยชน์แก่การบริหารราชการแผ่นดิน"^๒ โดยนายปรีดี พนมยงค์ จะเป็น
ผู้ลงนาม และสั่งให้เตรียมการจัดพิมพ์ราชกิจจานุเบกษานับพิเศษ โดยวิธีเร่งลับที่สุด
ที่โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ โดยสั่งกักคนเรียงพิมพ์ให้อยู่ในโรงพิมพ์ตลอดทั้งวัน
จนกว่าจะพิมพ์ราชกิจจานุเบกษานับพิเศษเสร็จเรียบร้อย และวิทยุกระจายเสียงได้
ประกาศราชกิจจานุเบกษานับพิเศษนี้ตลอดจนประกาศแถลงการณ์ปลดจอมพล ป.
แล้วจึงจะอนุญาตให้กลับบ้านไต่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันข่าวรั่วไหลซึ่งจะเป็นเหตุให้รัฐบาล
กระทำการปลดจอมพล ป. ไม่สำเร็จ ควยฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. ดำเนินการชักชวน
อาจทำให้เกิดการปะทะกำลังระหว่างฝ่ายทหารที่สนับสนุนจอมพล ป. กับทหารฝ่าย—
รัฐบาลไต่

เมื่อทุกอย่างเสร็จเรียบร้อย นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการ
ซึ่งไต่รับคำสั่งให้เตรียมวิทยุกระจายเสียงไว้ให้พร้อม ไต่ออกกระจายเสียงประกาศ
แถลงการณ์ปลดจอมพล ป. และแต่งตั้งตำแหน่งแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพใหญ่ โดย
ให้พลเอกพจน์ พหลโยธิน

* ควง อภัยวงศ์ บันทึกการให้สัมภาษณ์แก่นายเสถียร เวชระรุจิ เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๒

^๒ สำนักเลขาธิการ กรม.ที่ ๒๕/๑๓ แผนกบุคคลไทย หนังสือที่ ร.๑๒๕๕/๒๔๔๓
ลงวันที่ ๒๓ ส.ค.๒๔๘๓ เรื่อง เสนอประกาศเพื่อลงนาม จากนายกรัฐมนตรี
ถึงผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

คำร่างตำแหน่งแม่ทัพใหญ่และพลโทซิด มั่นคิดปลื้ณาคโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่

การดำเนินการปลดจอมพล ป. อย่างลับที่สุดและควันทที่สุดของนายควงนับว่าทันต่อ เหตุการณ์ เพราะขณะนั้นจอมพล ป. กำลังเตรียมการยึดอำนาจคืน กังพลโทประยูร ภมรมนตรี ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ลพบุรีขณะที่นายควงดำเนินการปลดจอมพล ป. อยู่ทางกรุงเทพฯ ว่า

จอมพลเคนไม่ตายเรียกประชุมบรรดาแม่ทัพนายกองผู้บังคับบัญชาทหารชั้นนายพลประมาณ ๕๐ นาย มาประชุมที่ตึกเฮอร์วอดจิงหัวคตลพบุรีอันเป็นที่ตั้งกองบัญชาการ เพื่อปฏิบัติยึดอำนาจกลับคืนและยุบสภาฯแทนราษฎร พิจารณากันอยู่หลายชั่วโมง ชลพเจว (พลโท ประยูร ภมรมนตรี) กับ พันเอก ชวง เชวงศักดิ์สงคราม วิเคราะห์ความจะต้องแตก เสียก่อนใครเสนอให้ประกาศยึดอำนาจทันที ก่อนจะออกจากที่ประชุมกันไป แต่ทว่านายทหารผู้ใหญ่หลายท่านรับรองว่าไม่เป็นไร พวกเรานายทหารผู้ใหญ่ด้วยกันไวใจใคร่ไม่ต้องการ หวัง แล้วก็เดินยืมออกจากที่ประชุมไป นักรับประทานเลี้ยงกันที่สระบุรี นักรับกัน วันรุ่งขึ้นที่กระทรวงกลาโหม แค่นั้นพอ ๒๐.๐๐ คั้นนั้น พันตรีควง นายกรัฐมนตรีก็ได้ประกาศสั่งให้จอมพลพ้นตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด

เรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินงานของจอมพล ป. ในอันที่จะหาทางรักษาอำนาจไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นความต้องการแท้จริงของจอมพลคือ เมื่อรัฐบาลออกคำสั่งปลดจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด จอมพล ป. ได้ออกคำสั่งไปยังกองทัพพายัพดังนี้ "ขอทราบความเห็นของกองทัพพายัพเรื่องรัฐบาลยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด" และ "ให้ตามไปยังกองทัพพายัพว่า เมื่อทางรัฐบาลใหม่สั่งปลดคืนแล้ว พวกเรายังสบายคืออยู่หรือมีความเห็นกันอย่างไร ควรจะเตรียมพร้อมไว้ เพื่อต่อสู้กับเหตุการณ์ต่อไป"

๑ ราชกิจจานุเบกษา แผนกฤษฎีกา เล่ม ๒๑ ตอนที่ ๕๒ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๓, หน้า ๓๕๔ - ๓๕๖)

๒ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผนดินของข้าพเจ้า, หน้า ๕๒๒

๓ อนันต์ พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า ๒๐๒

๔ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

เมื่อประกาศปลดจอมพล ป. ไปแล้ว ทางฝ่ายรัฐบาลได้รับรายงานการสืบราชการลับของตำรวจสันติบาลกองเมืองว่า จอมพล ป. ได้ตระเตรียมกองทัพที่ลพบุรี เพื่อจะยกกำลังมาบีบพระนคร รายงานจากตำรวจสันติบาลทำให้พลเรือตรีฉันท นาวาวิจิตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมต้องมาพบกับนายควงที่บ้านพักกลางดึกวันเดียวกันที่ประกาศปลดจอมพล ป. และแนะนำให้นายควงหลบไปพักที่อื่นชั่วคราว เช่นเดียวกับพลเอกพจน์ พหลโยธิน ซึ่งต้องไปพำนักอยู่ ณ ห้องพระ โรงพระราชวังเดิมในคราวอารักขาของทหารเรือ

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ก็ต้องหลบซ่อนอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อป้องกันตัว เพราะอาจจะเกิดการจับกุมกันขึ้น

เกี่ยวกับการเตรียมกำลังของฝ่ายรัฐบาล เพื่อป้องกันเหตุร้าย พลเรือตรีสินธุ์ กมลนาวิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้สั่งการให้กองทัพเรือเตรียมพร้อมเต็มอัตราศึก หากมีการเคลื่อนกำลังทหารมาจากลพบุรีกำลังทหารเรือก็พร้อมที่จะต่อต้าน และพลเรือตรีฉันท นาวาวิจิตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้สั่งเรือทุกลำพร้อมที่จะใช้ปืนใหญ่รบทุกลำ ขอมบารค์โค่นันท์ โดยตั้งกองบัญชาการอยู่ ณ ห้องพระ โรงพระราชวังเดิม

ในการชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับตำแหน่งทางการเมือง และการทหารของจอมพล ป. รัฐบาลได้มอบหมายให้นายไฟโรจน์ ชัยนามอธิบดีกรมโฆษณาการซึ่งก็ได้เชิญผู้แทนพิมพ์ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาต่างประเทศไปพร้อมกันที่กรมโฆษณาการ เพื่อชี้แจงถึง เหตุผลที่รัฐบาลประกาศเปลี่ยนตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด จากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นพลเอกพจน์ พหลโยธิน โดยเรียกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเสียใหม่ว่าแม่ทัพใหญ่ทั้งรายละเอียคนายไฟโรจน์ได้ชี้แจงว่า

โดยที่สถานการณ์ของบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะที่คับขันเป็นที่ลุ่มกึ่งในทางการเมืองและการทหาร โดยเฉพาะในวงการทหาร รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจการและสั่งการใดเป็นไปโดยแผนการใด ซึ่งจำเป็นจะต้องแต่งตั้งพลเอกพจน์ พหลโยธิน ขึ้นเป็นแม่ทัพใหญ่เพราะเป็นผู้ที่เคารพรักใคร่อย่างสูงของบรรดาทหารทั้งสามกองทัพ ทหารทุกคนและทุกชั้นเคารพพระยาพหลฯ เสมือนบิดามารดา เกิดเกล้าฯ ส่วนการสั่งยุบตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งจอมพล ป. ดำรงตำแหน่งอยู่นั้นมิใช่ขบวนการจะพยายามหรือหลอเกียจรตจจอมพล แต่ประการใดไม รัฐบาลตระหนักอย่างทั่วว่าจอมพลเป็น

ผู้ที่ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติไว้มากมายหลายประการ รัฐบาลจึงแต่งตั้งให้เป็น
ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินซึ่ง เป็นตำแหน่งที่มีเกียรติยศสูงส่งและนอบคนที่จะได้รับตำแหน่ง
นี้

การที่รัฐบาลมอบหมายให้อธิบดีกรมโฆษณาการชี้แจงเหตุผลแก่ประชาชน โดยควน
ทางผู้แทนหนังสือพิมพ์นับค่าง ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าใจถึงความจำเป็นของรัฐ-
บาลแมกระนั้นตลอดวันรุ่งขึ้นหลังจากข่าวปลดจ่อมผล ป. แพร่ไปทั่วแล้ว แต่ประชาชนทั่วไป
ยิ่งพากันหวาควิตกในสถานการณ์เป็นผลให้การค้าขายและการทำมาหากินหยุดชะงักและค้าง
ใจยืนานกันว่า "รวมกันแน่" ๒

ต่อมาพลเอกพจน์ พลโยธินได้ออกคำสั่งให้นายทหารทุกคนที่อยู่ในเขตพระนคร
ธนบุรีไปชุมนุมที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อฟังคำสั่งแจงของพลโทหลวงสินาคโยธารักษ์
รองแม่ทัพใหญ่ โดยสั่งให้ทหารทุกคนฟังคำสั่งของแม่ทัพใหญ่เพียงผู้เดียว และในฐานะ
แม่ทัพใหญ่ พลเอกพจน์ พลโยธินได้ออกประกาศแจ้งไปยังทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ
และตำรวจทุกคนชี้แจงถึงวิธีการปฏิบัติในฐานะตนเป็นผู้บังคับบัญชาและบรรดาทหารตลอดจน
ตำรวจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนอธิบายเหตุผลความจำเป็นที่ต้องยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชา-
การทหารสูงสุดโดยอ้างถึง เหตุการณ์บ้านเมืองที่กำลังเข้าที่คับขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน
ที่เกี่ยวกับราชการทหาร^๑ พลเอกพจน์ พลโยธิน ขอให้นายทหาร และตำรวจสนามเข้า
ใจว่าการ เข้ามารับตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ของตนนั้นก็เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ และขอ
ให้ระลึกถึงเกียรติประวัติของท่านที่เคยรับใช้ราชการแผ่นดินมาแล้ว เพราะจะทำให้เข้าใจ
การรับภาระทางการทหารของท่านครั้งนี้ได้ถูกต้อง พร้อมกันนั้นได้ออกคำสั่งให้ทหารใน
กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ ตลอดจนตำรวจสนามใช้หลักปฏิบัติดังนี้^๒

^๑ ปรีชา คำนตระกูล, นายถ่วงกับแม่ทัพญี่ปุ่น, หน้า ๔๓ - ๔๔

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕

^๓ เหตุผลท่านเอง เกี่ยวกับที่อธิบดีกรมโฆษณาการแจ้งให้บรรดาผู้แทนหนังสือพิมพ์ทราบ

^๔ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรีควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ๔ สมัย, (พระนคร : โรงพิมพ์
รับพิมพ์ไม่ปรากฏ พ.ศ.), หน้า ๒๒๘ - ๒๒๙

๑. จงเชื่อฟังคำของข้าพเจ้า อย่าเชื่อคำยุยงปลุกปั่นของบุคคลใดที่ทำให้เกิดเป็นภัยต่อประเทศชาติ

๒. จงรักษาวินัยให้เคร่งครัด เชื่อและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาของท่าน โดยถูกต้องตามกฎหมาย

๓. อย่าก่อให้เกิดความไม่สงบใด ๆ ทั้งสิ้น

๔. ห้ามมิให้เคลื่อนและย้ายกำลัง เพื่อเตรียมการต่อสู้ภายในราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้มีหลักฐานแน่นอนว่าเป็นคำสั่งของข้าพเจ้า หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้สั่งการแทนข้าพเจ้า

ขอเตือนว่า เวลานี้เป็นยามสงคราม และประกาศใช้กฎอัยการศึก การฝ่าฝืนคำสั่งของข้าพเจ้าหรือผู้บังคับบัญชาที่สั่งการแทนข้าพเจ้าย่อมมีโทษอย่างหนักตามกฎหมาย และการใช้กำลังปฏิบัติการใด ๆ เป็นปรักษัตริ์บาลอาจะมีโทษหนักที่สุดในฐานกบฏ จึงขอให้ทหารและตำรวจสนามทุกคน จงนึกถึงประโยชน์ของชาติเป็นใหญ่ อย่างนึกถึงประโยชน์ส่วนตัวของตนเองหรือบุคคลอื่นใด จงช่วยกันรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้

แม่ทัพใหญ่ได้ออกคำสั่งให้นายทหาร ทั้งชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยทั้งหมดที่ลพบุรีมารายงานตัวกับคนสังกัดก๊กเดิมที่กรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ ที่สังกัดอยู่ทำให้บรรดานายทหารทุกคนต้องเข้ามารายงานตัวตามคำสั่งอย่างเคร่งครัดเป็นการป้องกันการส่องสุมกำลังที่ไคมล็คและไคมีคำสั่งประกาศแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารหลายตำแหน่ง เนื่องจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ยังคงสนับสนุนจอมพล ป. มีอยู่ทั่วไป แม่ทัพใหญ่จึงต้องออกคำสั่งเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งการ — บังคับบัญชาใหม่หมด เพื่อให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาการทางทหารให้น้อยลง และพิจารณาบุคคลที่รัฐบาลใหม่ไว้วางใจมากที่สุดในการคุมกำลังให้เข้าดำรงตำแหน่งแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งสำคัญทางฝ่ายทหารบก นายทหารที่มีประกาศแต่งตั้งรุ่นแรกคือ ให้พลเรือตรีฉันท นาวาวิจิตร เป็นผู้บังคับการกองเรือรบ นอกจากนี้ได้มีการโยกย้ายนายทหารที่เป็นคนสนิทของจอมพล ป. คือ

พลโทสวัสดิ์ สวัสดิ์กรณรงค์ เป็นที่ปรึกษาการป้องกันพระราชอาณาจักรและย้าย

พันตรีไชย ประทีปเสน หัวหน้านายทหารประจำสำนักนายกรัฐมนตรีไปสำรวจราชการกอง—
บังคับการกรมเสนาธิการทหารบก

วันที่ ๒๔ ต.ค. ๒๔๔๗ ได้มีประกาศสืบเปลี่ยนตำแหน่งนายทหารคั่งรายนามต่อไปนี้

พลตรีปลก ปลกปรบักษ์ พิบูลภาณุวัณน์ ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๑ และสารวัตร
ใหญ่ทหารพันจากตำแหน่งผู้ที่มาดำรงตำแหน่งแทนคือหลวงวีรวัณน์โยธินดำรงตำแหน่งผู้บัญชา—
การมณฑลทหารบกที่ ๑

นาวาเอกสังวรณ์ สุวรรณชีพ ร.น. นายทหารพันราชการ เข้ารับราชการใหม่
ดำรงตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหาร

นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งอื่น ๆ ตามความเหมาะสมดังประกาศ
ย้ายนายทหารลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๔๗ คือ

๑. พลโทอินทพิพานนท์
๒. พลโทมังกร พรหมโยธี
๓. พลโทสวัสดิ์ สวัสดิ์วงรงค์
๔. พลอากาศตรีมูณี มหาสันตะนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์
๕. พลโทประจันมหาทิลก ประจันปัจจนิก
๖. พลโทฉิน ชุณหะวัณ
๗. พลตรีไชย ประทีปเสน
๘. พลตรีเจียม ขจร เนติยุทธ
๙. พลตรีประกิจ ชิตกะสังคะ

นายปรีดี เป็นผู้ขอให้นาวาเอกสังวรณ์ สุวรรณชีพ ช่วยรับตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหาร เพราะ
มีความสนิทสนมกับนายทหารผู้นั้นและสามารถพูดภาษานู้นั้นได้ก็, หลวงสังวรณ์ยุทธกิจ
เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๗

- ๑๐. พลตรีสาย ชุมนาน
- ๑๑. นาวาเอกประยูร ยุทธศาสตร์ โกศล
- ๑๒. พลโทจวน โชติคิลก
(หมายเลข ๑ - ๑๒ ย้ายไปประจำกรมเสนาธิการทหาร)
- ๑๓. พลโทภักดี เสนาธิการทหารไปเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม
- ๑๔. พลตรีจวน บุรณะสงคราม เป็นผู้รักษาการพลาธิการทหารบก
- ๑๕. พันเอกสงวน โรจนวงศ์ เป็นผู้รักษาการผู้อำนวยการเสนาธิการ

หลังจากปฏิรูปตำแหน่งนายทหารชั้นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกองทัพบกทำให้นายทหารฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. ต้องหมดอำนาจทางการควบคุมกำลังทหารไป และนายคองก็ได้รับรายงานว่ากองทัพญี่ปุ่นที่คิดจะปลดอาวุธกองทัพไทยโดยโซ่ข้ออ้างว่าเกรงไทยจะหักหลังญี่ปุ่นโดยใช้กำลังทหารและบังคับ จอมพล ป. ซึ่งเป็นบุคคลที่ญี่ปุ่นหวาดระแวงว่าจะหักหลังญี่ปุ่นก็ได้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองและทางทหารทุกตำแหน่งแล้วญี่ปุ่นจึงเห็นว่าควรรอเวลาพิจารณาหาที่นโยบายของรัฐบาลใหม่ต่อไปก่อน

จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ขึ้นอำนาจทางการเมืองและการทหาร โดยสิ้นเชิงและได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินเพราะ "ใครจะทำความดีความชอบต่อแผ่นดินไว้หลายประการ สมควรแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งอันมีเกียรติ"^๑ ซึ่งนายปรีดีก็ได้อ้างว่าเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติสูง แต่เป็นเพียงตำแหน่งที่มีไต่บังกับบัญชาทหารและไม่เคยปรากฏมาก่อน

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๒๕/๑๗ แผนกบุคคลไทย เรื่อง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ความมากที่ ร.๕๒๕/๒๔๔๗ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๗ จาก นายกรัฐมนตรีถึงผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน [หนังสือ ลับ - เฉพาะ] เรื่อง เสนอประกาศ เพื่อลงนาม

ในตำแหน่งตำแหน่งของราชการ นับเป็นการแต่งตั้งเพื่อเอาใจจอมพล ป. และพรรคพวกของจอมพล ป. ว่ารัฐบาลชุดใหม่ยังคงให้ความยกย่องเกียรติของจอมพล ป. อยู่เช่นเดิม จอมพล ป. ได้แสดงความมั่นใจเป็นนักกีฬา โดยมีหนังสือส่วนตัวถึงนายควง กล่าววาตนเองไม่เสียใจที่คงถูกปลดออกจากตำแหน่งผู้มีอำนาจทหารสูงสุดพร้อมกับชี้แจงเหตุผลที่ทำให้จอมพล ป. ไม่ยอมลาออกตามคำขอร้องของนายควง โดยกล่าวเหตุผลว่าควงเกรงว่าพวกทหารที่เคยสนับสนุนตนจะคิดว่าทอดทิ้งพวกเขาและเกี่ยวกับการเตรียมกำลังทางทหารที่จังหวัดลพบุรีนั้น จอมพล ป. ได้กล่าวแก่ในเวลาต่อมาว่าได้เตรียมการจริง แต่ทำไปเพื่อป้องกันตัวเท่านั้น ๒

รัฐบาลนายควงได้พยายามให้การอารักขาแก่จอมพล ป. ในฐานะที่ปรึกษา ราชการแผ่นดิน โดยมีคำสั่งให้อธิบดีกรมตำรวจเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้แก่ นายควง เองก็ยังไม่อาจจะไว้วางใจจอมพล ป. อย่างเต็มที่ใด จึงขอให้อธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอก อุดมแจ่มแจ้งให้รัฐบาลทราบหากว่า จอมพล ป. จะเรียกไปพบปะสนทนาด้วยเรื่องใด ๆ ก็ตาม อธิบดีกรมตำรวจจะต้องรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบถึงรายละเอียดของการสนทนาด้วยทุกครั้ง^๑ การสั่งการไปยังอธิบดีกรมตำรวจเช่นนี้ ชวนให้คิดได้ว่าเจ้าหน้าที่รักษาความ

^๑ ตำแหน่งนี้ถูกยุบเลิกเมื่อ ๑๒ กันยายน ๒๔๘๘ สมัยนายทวี บุณยเกตุเป็นนายก เนื่องจากได้มีพระบรมราชโองการประกาศสันติภาพแล้ว ตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดินจึงหมดความจำเป็น จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒/๒๔๘๘ วันพุธที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๘๘ เรื่อง ยุบเลิกตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

^๒ ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, ประวัติการเมืองไทย (ธนบุรี : นครชนกการพิมพ์, ๒๕๑๐), หน้า ๔๘๔

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๒๕/๑๗ แผนกบุคคลไทย หนังสือลับ - เฉพาะความมาก ที่ จ.๕๔๘๑/๒๔๘๗ จากนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๗ ถึงอธิบดีกรมตำรวจเรื่องให้ส่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

ปลอกภัยแก่ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินอาจจะถูกใช้เป็นผู้สั่ง เหตุการณ์การ เคลื่อนไหวของที่ปรึกษา
ราชการแผ่นดินไปพร้อม ๆ กัน

๓. การกำจัดบุคคลซึ่งมีพฤติการณ์เป็นปรปักษ์ต่อคณะรัฐบาล

หลังจากจอมพล ป. หมคออำนาจทางการเมืองแล้ว กระทบเสียงสำคัญของรัฐ-
บาลจอมพล ป. ซึ่งแสดงการสนับสนุนจอมพล ป. อย่างเต็มที่ ได้ถูกรัฐบาลนายควงพิจารณา
สอบสวน โดยรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งสอบสวนนายเพียร ราชธรรมนิเทศ,
นายสังข์ พิชโนทัย และนายคงศักดิ์ คำศิริ เนื่องจากข้าราชการทั้ง ๓ คนนี้ ได้มีพฤติการณ์
แสดงว่าพัวพันกับการ เมือง และดำเนินการสนับสนุนรัฐบาลเก่า ทำตนเป็นผู้โจมตีรัฐบาล-
ใหม่ จากการสอบสวนปรากฏว่าเมื่อจอมพล ป. ตองพนจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
นายเพียรได้ขออนุญาตทางราชการ เดินทางไปช่วยงานสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงที่ลพบุรี และ
ได้เป็นผู้นำทหาร เข้ายึดสถานีวิทยุที่ผาแดงลพบุรี ควบคุมสถานีวิทยุห้ามเจ้าหน้าที่กรมโฆษณา
การเข้าเกี่ยวข้อง^๒ และร่วมมือกับนายสังข์ พิชโนทัย ซึ่งลาราชการ โดยแจ้งว่ามีกิจธุระ
จะพักอยู่ที่สมุทรปราการ แต่ความจริงได้เดินทางไปจังหวัดลพบุรี และพยายามร่วมมือกับ
นายเพียร แยกสถานีวิทยุกระจายเสียงออกไปไม่ขึ้นต่อรัฐบาล หลังจากสอบมีพยานยืนยัน
พิสูจน์ได้ว่าทั้งนายเพียรและนายสังข์พยายามหาทางให้จอมพล ป. กลับคืนมีอำนาจอีกสำนัก
นายกรัฐมนตรีจึงออกคำสั่งให้ไล่นายเพียรและนายสังข์ออกจากราชการ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม
๒๔๘๗ โดยเหตุผลว่าได้กระทำการผิดวินัยข้าราชการพลเรือนโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติ
ราชการมุ่งหวังแต่จะหาความชอบอันเป็นประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งจะนำความเสียหายมาสู่ประ-
เทษชาติเป็นส่วนรวม ทั้งยังไม่สนับสนุนการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
นอกจากจะเป็นการผิดวินัยอย่างร้ายแรงแล้วยังเป็นการทำให้ข้าราชการและประชาชนเกิด
การแตกравในระหว่างคนไทยด้วยกันอีก ทั้งเป็นการบั่นทอนสมรรถภาพของข้าราชการ

^๑ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๘๗

^๒ นายไพโรจน์ ชัยนาม เป็นพยานใจทัก ในคดีจอมพล ป. เป็นอาชญากรสงครามไทยใหม่
ฉบับประจำวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๘๕

เนื่องจากการพูดเสียคดีและคำหัตติเขียนจากบทสนทนาทางวิทยุกระจายเสียง *

ส่วนนายกตึกค์ คำศิริ ผู้ที่เคยให้เสียงเป็นนายก รักไทย ไม่ได้มีพฤติกรรม
ชักชวนรัฐบาลใหม่ เพียงแต่เป็นผู้อ่านบทสนทนาออกกระจายเสียง เช่น เรื่องพระยาละแวก
จึงพิจารณาว่าไม่สมควรมีความผิด ทางราชการได้ชี้แจงให้ประชาชนทราบ โดยผ่านหนังสือ
พิมพ์ถึงผลการสอบสวนนายเพียรและนายสังข์ ซึ่งพิจารณาในที่สุดให้ไล่ออกเพื่อให้เป็นเยี่ยง
อย่างแก่ข้าราชการประจำทั้งหลายไม่ให้เล่นการเมือง ^๒

เป็นอันว่ารัฐบาลใหม่ของนายควงได้พยายามสร้างเสถียรภาพให้อยู่ในฐานะที่
มั่นคงพร้อมที่จะดำเนินนโยบายบริหารประเทศได้โดยไม่มีการชักชวนจากกลุ่มผู้สูญเสียอำนาจ
ทางการเมือง และมีอิสระในตนเองที่จะพิจารณาคัดลินิกฎปฏิบัติกรต่าง ๆ ได้โดยลำพัง
ตนเอง เพราะรัฐบาลสามารถจะกุมกลไกทางการเมืองตลอดจนคุมกำลังทางราชการทหาร
ทั้งหมดไว้ได้แล้ว แต่ได้ปรากฏว่าตลอดเวลาที่บริหารประเทศ หากรัฐบาลมีปัญหาเกี่ยวกับ
การทหาร นายควงมักจะขอคำปรึกษาจากฝ่ายทหาร โดยตรง เสียก่อนค่อยเชื่อว่าฝ่ายทหาร
จะเข้าใจปัญหาเหล่านั้นได้ดีกว่าตน ^๓ เพราะตนยังขาดประสบการณ์ทางการทหารและ
ในขณะนั้นเป็นระยะเวลาที่เกิดความตึงเครียดอันเนื่องมาจากภาวะสงคราม ปัญหาเรื่อง
การทหาร ย่อมเกี่ยวพันกับความอยู่รอดของประเทศ

การดำเนินนโยบายภายในประเทศ

การบริหารประเทศของนายควงในฐานะนายกรัฐมนตรีครั้งแรกนี้เป็นสมัยที่นาย
ควงมีเวลาบริหารราชการนานกว่าสมัยใด ๆ แต่ก็เป็นระยะที่รัฐบาลต้องประสบปัญหาทุกด้าน
รวมเราเข้ามา การศึกษารายละเอียดจะช่วยให้ทราบว่านายควงและคณะรัฐมนตรีได้พยายาม
ดำเนินนโยบายเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนอย่างไรบ้าง ภาวะอันยากยิ่งของรัฐบาลอัน

* สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๔๑/๑๔๓ เรื่องเดิม

^๒ ศรีกรุง พุทธิ ๑๓ กันยายน ๒๔๘๓

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๔/๒๔๘๓ ศุกร์ที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๓

เนื่องมาจากสภาวะสงครามทำให้รัฐบาลมีอุปสรรค แต่รัฐบาลได้พยายามจะปลดเปลื้องปัญหาเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับค่าครองชีพของประชาชน ซึ่งรัฐบาลก็ได้ได้รับความร่วมมือจากสภาผู้แทนเป็นอย่างดี รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายหลายชั้นค่อนข้างกัน การดำเนินนโยบายภายในประเทศของรัฐบาลนี้เป็นเหตุให้นายควงได้รับความนิยมนิยมชอบและศรัทธาจากประชาชนตลอดจนสมาชิกสภาเป็นอย่างมาก ซึ่งได้ส่งผลให้นายควงมีโอกาสมิมีบทบาททางการเมืองในฐานะนายกรัฐมนตรีในโอกาสต่อมา

เมื่อสามารถแก้ไขสถานการณ์ภายในเกี่ยวกับการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลผ่านพ้นไปได้ขั้นหนึ่งแล้ว รัฐบาลนายควงจำต้องเร่งปรับปรุงกลไกในการบริหารราชการต่อไปทันที โดยพยายามเริ่มงานที่จะทำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจต่อรัฐบาลใหม่หลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ

๑. การให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์

เพื่อให้ถูกต้องตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจึงให้เสรีภาพในการพูดและการโฆษณาแก่หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐบาลได้มอบหมายให้นายไฟโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการชี้แจงนโยบายของรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ นายไฟโรจน์ให้สัมภาษณ์ว่า รัฐบาลชุดนี้ยินยอรับฟังเสียงทั้งกึ่งและขมของหนังสือพิมพ์ เพราะถือว่าเสียงของหนังสือพิมพ์เป็นเสียงมติมหาชน แสดงว่าคอเอตนี้ไปหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ หลังจากถูกควบคุมตลอดเวลาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. เว้นเสียแต่จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่รัฐบาลเท่านั้น จอมพล ป. จึงจะอนุญาตให้หนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลได้ เมื่อรัฐบาลใหม่ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ย่อมก่อให้เกิดความพอใจในหมู่ประชาชนและประชาชนทั่วไปก็พอใจที่จะได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง นายควง นายกรัฐมนตรีได้ให้เกียรติแก่สถาบันหนังสือพิมพ์มากครั้งให้สัมภาษณ์ว่า " การบริหารประเทศจะเป็นไปได้ไม่ใช่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้น แต่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ในอันที่จะต้องรับผิดชอบร่วม

* นายไฟโรจน์ ชัยนามให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๓

กันในความเจริญหรือความเสื่อมของประเทศด้วย"๑ นายควงไต่แสดงความเป็นกันเองกับบรรดาผู้แทนหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก เช่น เมื่อผู้แทนหนังสือพิมพ์กล่าวว่า จะสนับสนุนรัฐบาล ชุคนั้นนายควงไต่กล่าวตอบว่า ขอให้สนับสนุนในทางที่ถูกต้องสมควร เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ

หนังสือพิมพ์ได้เสนอบทความแสดงความชื่นชมที่รัฐบาลใหม่ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ และเอาใจใส่ต่อเสียงของหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งกล่าวว่า นับเป็นศักราชใหม่ของหนังสือพิมพ์

การที่รัฐบาลนายควง เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถติดตามข่าวของทางราชการได้อย่างเต็มที่ โดยผ่านหนังสือพิมพ์ย่อมเกิดผลดีต่อรัฐบาล เพราะประชาชนเกิดความรูสึกว่า รัฐบาลชุนนี้คำนึงถึงผลประโยชน์และความต้องการของประชาชนที่ต้องการติดตามการบริหารงานของรัฐบาล

๒. การปรับปรุงอัตราเงินเดือน ในส่วนข้าราชการทั่วไปคณะรัฐบาลทราบข่าว ข้าราชการทั่วไปโดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้น้อยมีความเดือดร้อนเกี่ยวกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในภาวะของแพง จึงเสนอให้รัฐบาลเพิ่มเงินพิเศษให้แก่ข้าราชการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน เรียกเงินพิเศษนี้ว่า "เงิน ง.ส." กำหนดระเบียบการจ่ายเงินพิเศษดังนี้

เงินเดือน ๒๐ บาทลงไป	เพิ่มให้ ๒	เท่าตัว
" ๒๒ - ๑๒๐ บาท	" ๔๐	บาท
" ๑๓๐ - ๒๔๐ "	" ๕๐	"
" ๒๕๐ - ๓๒๐ "	" ๖๐	"
" ๓๕๐ - ๖๐๐ "	" ๗๐	"
" ๖๕๐ บาทขึ้นไป	" ๘๐	" ๓

๑ ไทยใหม่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๓

๒ ไทยใหม่ ๘ สิงหาคม ๒๔๘๓

๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งพิเศษ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๘๔ เรื่องระเบียบการจ่ายเงินพิเศษยามสงคราม

การเพิ่มเงินพิเศษยามสงครามให้แก่ข้าราชการ เช่นนี้ เพื่อให้ข้าราชการได้มีฐานะและสมรรถภาพดีขึ้นและมีกำลังใจที่จะปฏิบัติหน้าที่เท่ากับช่วยให้ข้าราชการรู้สึกพอใจ รัฐบาลชุดนี้ เพราะรัฐบาลชุดเก่ามีระเบียบบังคับข้าราชการมากเกินไป

๓. การผ่อนผันเรื่องการแต่งกาย การผ่อนผันความเดือดร้อนของข้าราชการ อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องการแต่งกาย เนื่องจากมีสถานการณ์สงครามซึ่งเป็นเหตุให้เครื่อง - อุปกรณ์ขาดแคลนเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายอื่น ๆ มีราคาสูงขึ้นและหายากจนกระทั่งข้าราชการชั้นผู้น้อยไม่สามารถจะหาซื้อได้ นายควงจึงได้ผ่อนผันการแต่งกายมาทำงาน ในขั้นแรกผ่อนผันให้ข้าราชการตั้งแต่ชั้นตรีลงมา แต่งกายไปทำงานในทางประหยัดเท่าที่จะทำได้ เช่น สวมเพียงเสื้อเชิ้ตไม่ต้องสวมเสื้อนอก สวมกางเกงขาสั้นหรือยาวและสวมหมวกธรรมดา เว้นแต่ตำแหน่งที่ใดที่มีระเบียบให้แต่งเครื่องแบบก็ให้คงปฏิบัติตามระเบียบนั้น ^๒ การผ่อนผันของรัฐบาลในเรื่องนี้บรรดาข้าราชการทั่วไปย่อมพอใจคณะรัฐบาล การผ่อนผันเรื่องการแต่งกายนี้ รัฐบาลได้ผ่อนผันแก่ประชาชนทั่วไปด้วยและขอร้องให้ระงับการซื้อหาของใหม่ที่ไม่จำเป็น เพื่อช่วยชาติประหยัด ^๓

๔. การผ่อนผันการเกณฑ์แรงงาน ในเรื่องการเกณฑ์แรงงานตามอำนาจกฎอัยการศึกมาสร้างทางหลวงสายต่าง ๆ สมัยจอมพล ป. ซึ่งอ้างว่าเพื่อประโยชน์ในการยุทธ รัฐบาลได้ผ่อนผันให้เปลี่ยนจากการเกณฑ์แรงงานมาเป็นการทำงาน โดยกำหนดอัตราค่าจ้างตามลักษณะของงาน ในกรณีที่เกิดการเสียชีวิตในขณะปฏิบัติงานจะได้รับเงินช่วยเหลือค่าทำศพรายละ ๓๐ บาท และเงินค่าทำขวัญรายละ ๑๐๐ เท่าของแรงงานในวันหนึ่ง ๆ ส่วน

^๑ คำปราศรัยของนายควง อภัยวงศ์ ทวงวิทยุกระจายเสียงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๔๘๔ จากไทยนิกร ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๓/๒๔๘๔ พุทธศักราช ๑๐ มกราคม ๒๔๘๔ เรื่อง ผ่อนผันการแต่งกายของข้าราชการพลเรือน

^๓ ไทยนิกร ฉบับเดียวกัน

ความเดือดร้อนของประชาชนเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานไปก่อสร้างนครบาลเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะประชาชนภาคอีสานรวม ๑๑ จังหวัด ซึ่งตามคำสั่งผู้มีอำนาจทหารสูงสุดก็มีคำสั่งอพยพรายกรวม ๑๐๐๐ ครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนและทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารแกหน่วยราชการทหารและเพื่อประโยชน์ในการใช้แรงงาน คณะรัฐบาลชุดใหม่ได้พิจารณาเรื่องแล้วให้ระงับการอพยพไว้ เพราะเห็นว่าในข้อเท็จจริงอยู่แล้วว่าจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ห่างไกลความเจริญ พื้นที่ยังเป็นป่าดงพงเขายู่มากและมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุมไม่เหมาะสมที่จะเข้าไปตั้งหลักที่มาหากิน คล้อจจนจังหวัดในภาคอีสานแทบทุกจังหวัดที่ - ราษฎรถูกเกณฑ์แรงงานมายังมีพื้นที่ว่างเปล่าและห้ามการเกณฑ์แรงงานเว้นแต่เกี่ยวกับการยุทธ และยกโทษให้แก่ผู้กระทำผิดกฎหมายการเกณฑ์แรงงาน คือผู้ที่หลบหนีการเกณฑ์แรงงาน และเมื่อหนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวการทุจริตของข้าราชการโดยเรียกครองเงินและทรัพย์สินจากผู้ถูกเกณฑ์ไปเพชรบูรณ์ว่า "เจ้าหน้าที่บีบบังคับเรียกครองเอาเงินทองทรัพย์สินหาประโยชน์ในทางไม่ชอบนอกจากนี้เจ้าหน้าที่งานกำนันผู้ใหญ่บ้านและปลัดตำบลบางคนได้เรียกครองเอาเงินทองโดยทางลับด้วยอุบายต่าง ๆ"^๒ รัฐบาลก็ได้แสดงความสนใจและติดคามข่าวและในที่สุดก็ได้สั่งให้ข้าหลวงภาคมหาดไทยประชุมคณะกรรมการสอบสวนเพื่อลงโทษข้าราชการผู้กระทำผิด^๓ และเปิดเผยรายละเอียดของการสอบสวนให้ประชาชนได้ทราบ^๔

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่พิเศษ วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๓ เรื่อง การเกณฑ์แรงงาน

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๔

^๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๕๒/๒๑๘ เรื่อง สืบวจสิ่งของและค่าใช้จ่ายในการ - ก่อสร้างเพชรบูรณ์ หนังสือลับ - กวน จากนายทวี บุญยเกตุ ถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๓

^๔ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๓๘/๑๕๔ เรื่อง ญัตติขอตั้งกรมมาธิการวิสามัญกระทำ การสอบสวนความเดือดร้อนของราษฎร

๕. นโยบายสร้างความสามัคคี

รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายสร้างสรรความสามัคคีในหมู่ประชาชนทุกระดับ และผ่อนคลายความตึงเครียดเกี่ยวกับข้อบังคับต่าง ๆ นับแต่หนังสือพิมพ์ ข้าราชการ และต่อไปก็คือประชาชน รัฐบาลทราบดีว่าประชาชนเมื่อหนายการบีบบังคับของรัฐบาลจอมพล ป. รัฐบาลนายควงจึงกำหนดนโยบายให้เสรีภาพในทุก ๆ เรื่องแก่ประชาชนเพื่อสนองนโยบายข้อ ๔ ของรัฐบาลที่ว่า "รัฐบาลนี้จะบริหารงานและดำเนินการปกครองไปในทางเห็นอกเห็นใจประชาชนเป็นที่ตั้ง" เพื่อเป็นการยืนยันว่ารัฐบาลมีจุดประสงค์ในอันที่จะส่งเสริมความสุขและสวัสดิการของประชาชนให้สมสถานการณ์ที่อยู่ในยามสงคราม" รัฐบาลประกาศยกเลิกคำสั่งห้ามต่าง ๆ เช่น การห้ามกินหมาก ปลูกหมากพุด ผ่อนผันการแต่งกาย สวมหมวก สวมรองเท้า ยกเลิกคำสั่งห้ามการเล่นกีฬาบางอย่าง และการละเล่นพื้นเมืองบางชนิด^๑ เปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการจากครึ่งวันในวันพุธ เป็นหยุดครึ่งวันในวันเสาร์ ตั้งคณะกรรมการพิจารณากฎหมายซึ่ง เป็นความเดือดร้อนของประชาชนบางฉบับ เช่นยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการรูหนังสือ ยกเลิกระบบการร้องทุกข์ของสามีและภรรยาต่อสภาวัฒนธรรม ฯลฯ การยกเลิกข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนยอมทำให้ประชาชนทั่วไปพอใจคณะรัฐบาลมากยิ่งขึ้น การผ่อนผันเรื่องการแต่งกายของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ได้กล่าวถึงความพอใจของประชาชนว่า "ในการที่รัฐบาลได้ผ่อนผันในเรื่องการแต่งกายของประชาชนในค่านการสวมหมวกสวมรองเท้าเข้าในเขตเทศบาลได้ โดยไม่มีหมวกและรองเท้าก็จะได้มีโอกาสเข้ามาคิดต่อไป โดยไม่มีความกังวลใจว่าสถานที่ราชการและองค์การต่าง ๆ จะไม่ให้ความสะดวกในการต้อนรับอีกต่อไป"^๒ นอกจากนี้ รัฐบาลให้ยกเลิกระเบียบค่าแทนชื่อคาร์บและค่าปฏิเสช เลิกธรรมเนียมต้อนรับข้าราชการที่

^๑ ศรีกรุงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๗

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒/๒๔๘๘ เรื่องส่งเสริมวัฒนธรรมในค่านการกีฬาและการละเล่นพื้นเมือง

^๓ ศรีกรุงฉบับประจำวันวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๗

ไปต่างจังหวัด ยกเลิกการใช้อักษรย่อในหนังสือราชการ เลิกระเบียบหนังสือราชการที่ขึ้น
 ต้นว่า "ฉันรู้สึกเป็นเกียรติยศที่จะเรียนให้ทราบ" ปรับปรุงการใช้ตัวเลขไทย และการใช้
 วิธีการเขียนหนังสือตามแบบเก่า ให้เลิกกองทหารหญิง เพราะทราบแล้วว่าทหารทั่วไปไม่พอใจ
 เนื่องจากมิได้ปฏิบัติงานหนักเท่ากับทหารชายแต่มีศักดิ์และสิทธิเสมอกัน ผ่อนผันคำสั่งห้ามปลูก
 เรือนแพในแม่น้ำลำคลอง และการปลูกบ้านมุงหลังคาด้วยจาก ส่วนรัฐนิยมบางประการที่
 เป็นสิ่งที่คณะกรรมการพงษชาติกำลังใหม่อยู่ต่อไป แต่จะไม่เข้มงวดกวดขันเหมือนแต่ก่อน

รัฐบาลประกาศยกเลิกวีรกรรม ๑๔ ข้อที่ประกาศใช้สมัยจอมพล ป. ด้วยเหตุผล
 ว่าวิธีการบางอย่างไม่เหมาะสมกับประชาชนและแก่กาลสมัยเป็นอย่างยิ่ง และบางข้อขัดกันกับ
 นโยบายของรัฐบาลชุดนี้ โดยเฉพาะข้อที่ว่า "ให้เชื่อและตามผู้นำ" ซึ่งขัดต่อระบอบ
 ประชาธิปไตยเพราะการกระทำเช่นนี้เป็นการปกครองแบบเผด็จการ นายควงไม่ได้ประกาศ
 คนเป็น "ผู้นำ" จึงได้แถลงต่อสภาผู้แทนในวันแรกที่เข้ารับตำแหน่งว่า "ข้าพเจ้ามิได้เป็น
 ผู้นำ ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี" ๒

การสร้างควมสามัคคีในหมู่ประชาชนประการสำคัญที่รัฐบาลนายควงได้ปฏิบัติคือ
 การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติพิธีกรรมตามจารีตประเพณี ประชาชนและ
 ข้าราชการที่ถูกบีบบังคับจิตใจให้นับถือศาสนาพุทธทั้งที่นับถือศาสนาอื่นอยู่แต่เดิม ได้รับอิสระ
 ที่จะเลือกนับถือศาสนาใดก็ได้ตามศรัทธา การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาของนายควง
 ทำให้ประชาชนและข้าราชการที่ถูกบังคับเรื่องศาสนาพอใจและชื่นชมรัฐบาลใหม่ ดังเช่นชาว
 ไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีได้มีโทรเลขไปถึงนายเข้ม พรหมยงค์ มุสตาฟากรรมการศาสนา
 อิสลามแห่งประเทศไทยและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทสองแสดงความชื่นชมยินดีอย่าง
 ยิ่งในการที่รัฐบาลได้มีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติตามจารีตประเพณี

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ พุทธศักราช ๑๘ ตุลาคม ๒๔๘๓ เรื่อง
 ยกเลิกวีรกรรม

๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๑๔ กันยายน ๒๔๘๓

และกล่าววาทะวาทิตานีไคแสงเงา เจตจำนงพร้อมที่จะสนับสนุนรัฐบาลชุดนี้ นอกจากนั้นผู้นำทางศาสนาอื่น ๆ ก็ไคมาแสดงความขอบคุณรัฐบาลอีกหลายคนและจากการที่นายควง เป็นผู้นำคณะรัฐบาลที่ประกาศให้เสรีภาพทางการนับถือศาสนาครั้งนี้เอง ไคเป็นผลต่อเนื่องกับนายควง ต่อมาคือนายควงจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างคึกคัก โดยเห็นไคจากการให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปไตยของชาวอิสลามทั่ว ๆ ไปในการสมัครเข้ารับเลือกตั้ง

เพื่อสนองนโยบายสร้างความสามัคคีระหว่างชนในชาติเช่นกัน รัฐบาลจึงไคประกาศใช้พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏและจลาจล ซึ่งต้องโทษโดยศาลพิเศษตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๒ แก้ไขเพิ่มเติมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษพุทธศักราช ๒๔๘๑ เหตุผลในการออกพระราชกำหนดฉบับนี้ เพื่อว่าเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพื่อเฉลิมขวัญประชากรของชาติ เพื่อความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในชาติ และเพื่อเป็นการแสดงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาปี ๒๔๘๗ ๒ รัฐบาลไคย้าว่าไม่ใช่เพราะเหตุผลจากเหตุที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ เพราะเกรงว่าถ้าเข้าใจเช่นนี้จะทำให้เกิดความวุ่นวายในโอกาสต่อไป หากมีการผู้กระทำผิดฐานกบฏและจลาจลเกิดขึ้นจะเกิดการล้มรัฐบาลเพื่อให้มีรัฐบาลใหม่และได้รับการนิรโทษกรรม

เหตุผลภายในของรัฐบาลที่กำหนดให้มีการประกาศใช้พระราชกำหนดก็คือ พลตำรวจเอกอคุณ อคุณ เกษจรัส อธิบดีกรมตำรวจไคเสนอต่อรัฐบาลขอให้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏและจลาจลแก่ผู้ต้องโทษในความผิดตามคำพิพากษา

๑ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี หนังสือจากอธิบดีกรมตำรวจที่ ๑๓๕๔๘/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๘๗ ถึงนายกรัฐมนตรี

ของศาลพิเศษทั้ง ๓ ครั้ง* โดยเสนอหลักการมาประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีคือ สำหรับผู้ต้องหาพิพากษาศาลพิเศษพุทธศักราช ๒๔๗๖ และพุทธศักราช ๒๔๗๖ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ๒๔๗๘ นับว่าได้รับโทษมานานพอสมควรแล้วและได้รับการยอมรับรู้สึกผิดชอบเป็นผู้มีความประพฤติดีเป็นนักโทษชั้นเยี่ยมแล้ว ส่วนผู้ต้องหาพิพากษาศาลพิเศษพุทธศักราช ๒๔๘๑ นั้น สมควรเพียงลดโทษให้แก่ผู้ที่เป็นนักโทษเค็ดชากชั้นเยี่ยมหนึ่งในสองกอน นักโทษเค็ดชากชั้นเยี่ยมในคดีอื่น ๆ ทั่วไปลดโทษให้หนึ่งในสี่ขอเสนอของพลตำรวจเอกอุสย อุดยภิเษกรวิธได้รับการสนับสนุนจากรัฐมนตรีบางท่านเช่นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คือ พระยาศรีธรรมมาธิบดีเห็นว่า "ผู้ต้องหาอายุมากแล้วและพวกที่ถูกลงโทษเหล่านี้มีความผิดเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลซึ่งเป็นเรื่องของการเมือง เท่าที่ถูกคุมขังมาก็เป็นเวลาานพอสมควรแล้ว" นายควงก็มีความเห็นอีกว่า "เราคงเคารพต่อความคิดเห็นของคนแต่ดำรงนแรงก็ควรลงโทษกันบ้างเหมือนอย่างเราไม่มันไม่มีสิทธิในความคิดเห็นไม่ดีว่าเป็นโทษไม่เลื่อมเกียรติยศอะไรแต่ดำรงนแรงก็ควรลงโทษ"๒

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบโดยพร้อมเพรียงกันว่าควรจะพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษการเมืองที่ต้องคำพิพากษาจากศาลพิเศษทั้ง ๓ ครั้งไม่ใช่เพียงครั้งใดครั้งหนึ่ง ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออกพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษพุทธศักราช ๒๔๘๗ กรมโฆษณาการได้ออกแถลงการณ์เหตุผลว่า เพื่อส่งเสริมการปกครองแผนดินตามระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเป็นประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่งก็เพื่อความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษครั้งนี้มีทั้งพลเรือนและทหาร ชั้นยศต่าง ๆ กัน

ในโอกาสเดียวกันนี้เอง นายทวี บุญยเกตุได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีว่าควรคืนยศและ

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๘ วันพุธที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๘ เรื่อง ร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจลพุทธศักราช ๒๔๘๘

๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ (เช้า) วันจันทร์ที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๗ เรื่องร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช ๒๔๘๗

ฐานันครศักดิ์แห่งราชวงศ์ให้แก่ นายรังสิต ประยูรศักดิ์รังสิต ณ ออยุธยา^๑ คณะรัฐมนตรี
พิจารณาขอเสนอของนายทวีแล้วเห็นว่า ย่อมจะเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นอันเดียวกันกับ
พระบรมวงศานุวงศ์^๒ ดังนั้นจึงลงมติให้มีการประกาศสถาปนา นายรังสิต ประยูรศักดิ์รังสิต
ณ ออยุธยา กลับดำรงฐานันครศักดิ์กรมขุนชัยนาทนเรนทร

การที่รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดกรณี โทษกรรมประชาชนทั่วไปพอใจนโยบายของ
รัฐบาลที่ให้เสรีภาพทางการเมืองตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๗ จึงมีนักโทษที่ได้รับการปลดปล่อยจากคุกบางขวาง
รุ่น ๑ จำนวน ๒๔ คน และรุ่น ๒ และ ๓ จากเกาะเกาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓๗ คน^๓
นักโทษคนสำคัญที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่น หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤษดากร หลวงมหาสิทธิโวหาร
(สอ เสถบุตร) นายจงกล ไกรฤกษ์ กร.โชติ คุ้มพันธ์ และ ม.ร.ว.นิมิตรมงคล นวรัตน์

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๗ เรื่องประกาศ
สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานยศและฐานันครศักดิ์แห่งพระราชวงศ์

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๗ เรื่องร่างพระ -
ราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช ๒๔๘๗

^๓ บรรดานักโทษที่กักกันอยู่ที่เกาะเกาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีเสียชีวิต ๖ คน คือ

๑. นายอำ บุญไธ - โรคทองมาน

๒. หลวงจักรโยธิน

๓. หลวงแสงสิทธิการ

๔. หลวงโจอมพลาน

๕. สาสตร คชกุล

๖. เยี่ยม มุณยรักษ์

(หมายเลข ๒ - ๖ เสียชีวิตด้วยโรคไข้จับสั่น) จากไทยใหม่ฉบับประจำวันที่ ๒๒ ตุลาคม
๒๔๘๗)

วลา ซึ่งมีบุคคลหลายคนในบรรดานักโทษการเมืองที่ได้รับการปลดปล่อยครั้งนี้ จะเป็นผู้สนับสนุนนายควงทางการ เมืองและกลายเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของนายควงเมื่อเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านในเวลาต่อมา

นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกประกาศยกเลิกประกาศพระบรมราชโองการ เรื่องการเลิกยศและบรรดาศักดิ์ รัฐบาลได้ชี้แจงเหตุผลแก่ประชาชนว่า บรรดาศักดิ์เป็นสิ่งเชิดชูบุคคลที่ทำความดีต่อทางราชการ จึงเห็นควรรักษาไว้เพื่อความภูมิใจและเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลรุ่นหลัง จึงมีพระบรมราชโองการให้คำประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์เป็น โฆษะ เพราะ เป็นการขัดต่อพระบรมราชโองการ และให้ผู้ที่ลาออกจากบรรดาศักดิ์ควยความจำใจขอคืนบรรดาศักดิ์ได้^๑

เกี่ยวกับเรื่องนี้ขณะที่นายควง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมได้เคยแสดงความเห็นไว้ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อครั้งพิจารณาให้ยกเลิกบรรดาศักดิ์ว่า "วัฒนธรรมเดิม ๆ ควรเก็บไว้เป็น Characteristic ของประเทศ"^๒ แต่ครั้งนั้นคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นด้วยกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือให้ยกเลิกบรรดาศักดิ์^๓ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการคืนบรรดาศักดิ์ แต่นายควงก็มีเหตุผลที่จำต้องใช้ชื่อนายควง อภัยวงศ์ ไม่กลับไปใช้บรรดาศักดิ์ "หลวงโกวิท" เพราะต่างประเทศมักจะเรียกรัฐบาลใหม่ว่ารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับต่างประเทศนายควงจึงต้องใช้ชื่อนายควง อภัยวงศ์ตลอดไป^๔

^๑ พระบรมราชโองการให้คำประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์เป็น โฆษะ ราชกิจจานุเบกษา แทน กฤษฎีกา ตอนที่ ๒๒ (๒๓ มกราคม ๒๔๘๘)

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๗/๒๔๘๕ พุทธที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๘๕ เรื่อง ร่างพระบรมราชโองการประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์

^๓ เรื่องเดียวกัน

^๔ ไทโยนิกร ฉบับประจำวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๘

นโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้เร่งดำเนินการ เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างชนในชาติ นับว่าประสบความสำเร็จ เมื่อประกาศต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นประกาศที่ยกเลิกคำสั่งต่าง ๆ สมัยจอมพล ป. ซึ่งเป็นการวิครอนเสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน ประชาชนจึงมีความชื่นชมในรัฐบาลใหม่เป็นอย่างมาก ช่วงเวลาที่นายควงก้าวขึ้นมามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายควง เป็นระยะที่ประชาชนทั่วไปกำลังต้องการเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เมื่อนายควงก้าวเข้ามาดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ศรัทธาที่ประชาชนมีต่อนายควงในครั้งนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแรงสนับสนุนให้นายควงมีโอกาสก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในโอกาสต่อมา และบรรยากาศทั่วไปของการประชุมสภาผู้แทนซึ่งนายควงยอมให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างมีอิสระเสรียอมเป็นภาพพจน์ที่ดียิ่งสำหรับนายควง ประชาชนกล่าวขวัญว่ารัฐบาลนายควงเป็นรัฐบาลที่บริหารประเทศโดยเห็นใจประชาชนทั่วไป * อาจกล่าวได้ว่า นายควงสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนนึกถึงความรักใคร่เพียงแต่ยกเลิกคำสั่งต่าง ๆ สมัยจอมพล ป. เท่านั้นก็นับเป็นเหตุผลที่เพียงพอแล้ว

บทบาทของสภาผู้แทนราษฎร

ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาผู้แทนราษฎร ถึงตอนนี้สภาผู้แทนราษฎรได้เริ่มบทบาทมีเสียงดังขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่เคยเงียบเสียงมาตลอดสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นได้จากสมาชิกสภาผู้แทนฯ หลายนายร้องขอให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขันปี ๒๔๘๗ โดยอ้างเหตุผลว่าเลยเวลาที่จำเป็นมาแล้ว แต่ทางรัฐบาลได้เห็นว่าพระราชบัญญัติที่ว่านี้ยังคงมีความจำเป็นอยู่ จึงคงบังคับใช้ต่อไป

ในเรื่องพรรคการเมืองก็ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนฯ เสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสภา คือญัตติพระราชบัญญัติพรรคการเมืองของนายวิฑูร ชรรณพิเนต โตะ - อัมระนันท์ สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดอุทัยธานี ในการอภิปรายนายควงในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้แสดงความเห็นว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งพรรคการเมืองควรจะออกใช้เมื่อเสร็จสงครามแล้ว หากมีพรรคการเมืองขณะนี้จะทำให้ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น

* ศรีกรุง ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๗

ยิ่งในสภาพการณ์ของประเทศขณะนี้ ผลของการพิจารณาสมาชิกสภาผู้แทนฯ ลงมติไม่เห็น
ด้วยกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ ๕๔ : ๒๔ * คังนั้นร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงตกไปสำหรับ
ความเห็นส่วนตัวของนายควงนั้น นายควงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเมืองเพื่อให้
ถูกต้องกับระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่เห็นว่ายังไม่เหมาะสม คังนายควงได้
กล่าวในโอกาสต่อมาว่า

การ เมืองแบบประชาธิปไตยย่อมจำเป็นจะต้องมีการเมืองแต่เราจะใช้ประโยชน์
แห่งพรรคใดเพียงไรนั้น ก็ควรดูรายละเอียดเหมือนกัน... การ เมืองแบบประชาธิปไตย
ต้องมีพรรคแน่นอน ขาพเจ้าสนับสนุนเปรียบเหมือนว่าเมื่อเราจะแต่งกายสูทกลแล้วถ้า
ไม่สวมหมวกก็ควรจะบกรองไป แทว่าเมื่อไอหมวกไปแล้ว จะไม่สวมหูจะถือไวหรือจะ
สวมตรง ๆ เอียง ๆ เอียงซ้ายหรือขวา เปิดหน้าหลุมหลังนั้นแล้วแต่ผู้สวม ๒

สมาชิกสภาผู้แทนฯ ได้แสดงบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่งเมื่อนายควงได้บริหารประเทศ
เกือบครบปี ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๔ คือได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เสนอญัตติอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าและเรียกเงินกินเปล่า
แก่ผู้เช่าอาคารของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยนายอรุณ ทองป้งโชติ
สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดพระนครเป็นผู้เสนอ นายอรุณได้ให้เหตุผลว่าการที่สำนักงานทรัพย์สิน
ซึ่งอยู่ในการควบคุมของรัฐมนตรีคลังได้แก้ไขสัญญาการเช่าอาคารทรัพย์สินโดยขึ้นค่าเช่า
และเรียกเงินกินเปล่า ทำให้ประชาชนเดือดร้อนแต่รัฐบาลได้ตอบโต้ว่าเรื่องนี้ไม่ใช่นโยบาย
ทั่วไป และไม่มีผลสำคัญในทางการเมืองแต่อย่างใด เป็นเพียงเรื่องทรัพย์สิน แต่เมื่อ
รัฐบาลได้บัญญัติสิทธิของสมาชิกในการเสนอขอเปิดอภิปรายทั่วไปได้อย่างกว้างขวางแม้จะไม่
ใช้เรื่องเกี่ยวกับนโยบาย รัฐบาลจึงยินดีที่จะให้อภิปรายได้ ๓ นายควงได้ชี้แจงข้อเท็จจริง

* รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๘/๒๔๘๓ สมัยวิสามัญ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓
พฤษภาคม ๒๔๘๓

๒ แนวหน้า ฉบับประจำวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๓ (นายควงให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕)

๓ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๘๔

เกี่ยวกับความจำเป็นในการขึ้นค่าเช่าจนเป็นที่เข้าใจแล้ว สมาชิกสภาจึงมีความเห็นแตกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเสนอให้ผ่านระเบียบวาระต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งคือเจ้าของญัตติเสนอขอถอนญัตติ แต่รัฐบาลเสนอให้มีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ด้วยเหตุผลว่าเป็นมารยาททางการเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญและจรรยาของคณะรัฐมนตรี การลงมติรัฐบาลได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง ๙๔ เสียงจากจำนวนสมาชิกที่เข้าประชุม ๙๕ คน^๑ ฝ่ายรัฐบาลได้ชี้แจงเหตุผลที่เสนอให้สมาชิกลงคะแนนเสียงเพื่อไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจว่า

การเสนอญัตติเปิดอภิปรายในแง่ทั่ว ๆ ไปแล้ว เป็นนโยบายใหม่คือไม่เป็นไม้คูปของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง สมาชิกจะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจและข้าพเจ้าไม่อยากจะให้คำเนิการตามระเบียบวาระต่อไป ทั้งนี้ไม่ใช่ข้าพเจ้าจะไม่บังคับสมาชิก ข้าพเจ้าบริหารราชการเวลานี้มีเรื่องข้องทางประเทศอยู่มาก เพราะฉะนั้นในแง่ทางประเทศและนโยบายของรัฐบาลเราต้องแข็งแรง คือต้องมีสติปัญญาต้องมีหลักแน่นอน ถ้าให้สภาผานไปโดยไม่รู ก.ช. ก.ก. จะเสียทางประเทศ ข้าพเจ้าขอรองท่านสมาชิกเมื่อมาเปิดอภิปรายแล้วขอใจลงมติ ถ้าอย่างนี้เราแน่ เพราะเกี่ยวกับทางประเทศ ไม่อย่างนั้นแล้วทำให้รัฐบาลเวก (wake), หรือคลอนแล้ว เรื่องเปิดอภิปรายไม่ว่ากี่ครั้ง เอาแต่ขอใจลงมติก่อนแล้วกันคือไม่อย่างนั้นแล้วจะลำบาก เพราะนำหนักในการพูดกับทางประเทศจะเบาลงไปทีเดียว การที่เรามีรัฐบาลแล้วจะเอาหรือไม่ถ้าเราต้องแข็ง หອງมีการสนับสนุนจากสภาจริง อดยามานเราเสียหนักหน่อยไหน ๆ เราพูดแล้วก็ลงมติ ไม่ใช่ข้าพเจ้าจะอวดคือตอสภา^๒

การที่สมาชิกสภาคิดจะเปิดอภิปรายนโยบายทั่วไปของรัฐบาลเท่ากับว่า รัฐบาลนายควงไค้เริ่มเผชิญกับมรสุมการเมืองในสภาซึ่งสมาชิกสภาคงจะเห็นว่ารัฐบาลคงจะไม่เข้มแข็ง แม้แต่การยกเลิกบทเฉพาะกาลก็ถูกนำเข้าไปอภิปรายกันในสภาอย่างรุนแรง จนในที่สุดรัฐบาลก็ยอมยกเลิกบทเฉพาะกาล

รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรใน ๔ จังหวัดที่ได้มาใหม่ คือ พระตะบอง

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๘/๒๔๘๘ สมัยสามัญ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓
วันจันทร์ที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๘๘

^๒ ในที่เดียวกัน

จัมปาศักดิ์ พิบูลสงคราม และลานช้าง ปรากฏรายชื่อผู้แทนดังนี้?

นายชวลิต อภัยวงศ์	สมาชิกสภาผู้แทนฯ	พระตะบอง
นายประยูร อภัยวงศ์	"	พิบูลสงคราม
นายสอน บุตรีโบล	"	จัมปาศักดิ์
นายสังคม ริมทอง	"	ลานช้าง

ส่วนการเลือกตั้งขอมในพระนครได้เป็นไปอย่างเข้มข้น ผู้สมัครออกหาเสียงกันอย่างเต็มที่ บรรดาข้าราชการหลายคนได้ช่วยออกหาเสียงจนได้รับการพิจารณาโทษและถูกตัดเงินเดือนหลายคน ^๒

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญนายควงไค้ ออกหนังสือเวียนถึงผู้ก่อการฯ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ^๓ และกำหนดตัวกรรมการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังต่อไปนี้

๑. เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศร์
๒. พลตำรวจเอกอคุณ อคุณ เกษจรีส
๓. พระยาอรรัตนการิยานิพนธ์
๔. พระยามานวราชเสวี
๕. นายศิริเอก ชัยนาม

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๓๔/๑๕๘ ปีที่ ๓ หนังสือเฉพาะควนจากเลขาธิการสมาชิกสภาผู้แทนประเภท ๒ ถึง ส.ส.ประเภท ๒ เรื่องตั้งขอม ส.ส.ประเภท ๒ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๔๘๘

^๒ นต เชื้อชวลิต เรื่องเคิม, หน้า ๘๑

^๓ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เรื่อง ญัตติให้ตั้งกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุงธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๖. พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร
๗. นายพิชาญ บุญยง
๘. นายเคื่อน บุนนาค
๙. หลวงเกรียงศักดิ์พิพิต
๑๐. พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน
๑๑. หลวงจำรูญเนติศาสตร์
๑๒. นายทวี บุญยเกตุ *

เหตุผลที่ให้ตั้งกรมการวิสามัญเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญก็เพราะเหตุผลที่ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันใช้มาเป็นเวลานานถึง ๑๓ ปีแล้วจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามข้อเสนอของรัฐบาลมิได้สำเร็จในสมัยรัฐบาลชุดนี้แต่ได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในสมัยนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี

การดำเนินนโยบายทางกานเศรษฐกิจ

รัฐบาลนายควงทองประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนักพอ ๆ กับปัญหาทางกานอื่น ๆ แต่รัฐบาลก็ได้หาทางแก้ไขความขาดแคลนเพื่อระดับครองชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นเท่าที่สามารถจะช่วยเหลือได้ตามสภาพการณ์ และเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลมีความตั้งใจดีต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง คือมิได้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะต้องการแสวงหาผลประโยชน์หรืออำนาจให้แก่ตนเอง คณะรัฐมนตรีจึงได้รับนโยบายจากรัฐบาลให้ลาออกจากการเป็นกรรมการในองค์การต่าง ๆ และจะไม่เกี่ยวข้องกับองค์การต่าง ๆ ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม รัฐบาลมุ่งที่จะให้เสรีภาพแก่องค์การเอกชนและพยายามจะให้ความร่วมมือมากที่สุด^๒ รวมทั้งคณะรัฐมนตรีชุดนี้จะไม่ข้องเกี่ยวกับตำแหน่งฝ่ายบริหาร จึงได้ลาออกจากตำแหน่งข้าราชการประจำทุกตำแหน่งทั้งนี้เพื่อรัฐ-

* ในที่เดียวกัน

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๗

มนตรีจะไต่คำทรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเดี่ยว เว้นแต่กิจการที่จำเป็นบางอย่างซึ่งไม่สามารถจะแยกออกจากตำแหน่งทางการเมืองนั้นได้^๑ เกี่ยวกับปัญหาบ้านเศรษฐกิจอาจพิจารณาการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในแต่ละบ้านได้ดังนี้

๑. การแก้ไขการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค

นับเป็นปัญหาเกี่ยวกับบ้านเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลได้พยายามแก้ไขความขาดแคลนและหาทางลดค่าครองชีพซึ่งมีอัตราสูงขึ้นมาก^๒ รัฐบาลได้ขอกู้เงินจากแหล่งการเงินทั่วไปและออมสินเป็นเงินถึง ๕๐ ล้านบาทในทันทีที่เข้ารับงานบริหารประเทศ^๓ รัฐบาลได้ยกเลิกการกักกันสินค้าบางอย่าง เช่นการกักกันผ้าเพื่อให้สินค้าที่มีจำนวนมากเกินความต้องการในจังหวัดหนึ่งแบ่งไปให้อีกจังหวัดหนึ่งซึ่งขาดแคลน และยกเลิกควบคุมสินค้าบางอย่างซึ่งเป็นสิ่ง

^๑ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๘๗

^๒ สถิติที่กระทรวงพาณิชย์ทำไว้แสดงค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ในกรุงเทพฯ ได้สูงขึ้นเป็นลำดับดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๔๘๑	๑๐๐ %
พ.ศ. ๒๔๘๔	๑๓๒.๕๐ %
พ.ศ. ๒๔๘๕	๑๓๖.๕๕ %
พ.ศ. ๒๔๘๖ ธันวาคม ๒๕๑.๕๕ %	
พ.ศ. ๒๔๘๗ มกราคม ๓๐๑.๑๒ %	
กุมภาพันธ์ ๓๒๗.๘๖ %	
มีนาคม ๔๐๕.๐๓ %	

จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒๔/๒๔๘๗ พุทธที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๘๗ เรื่องเงินค่าใช้จ่ายในกองทหารญี่ปุ่น

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ พุทธที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๗ เรื่องเสนอร่าง พ.ร.บ. กู้เงิน พ.ศ. ๒๔๘๗

จำเป็นแก่การครองชีพ เช่น น้ำตาลทราย ผ่า สมู ไม้อัดไฟ ก้าย ไหมทอผ้า ตะปู เหล็ก เหล็กเส้น เหล็กกลม เหล็กแผ่น แม้ว่าการควบคุมจะไม่สามารถแก้ไขราคาสินค้าให้ถูกลงมากนัก แต่ก็ช่วยให้ดีขึ้นบ้าง รัฐบาลได้ผ่อนผันการควบคุมการทอผ้าพื้นเมืองให้พอใช้เอง โดยไม่ต้องแจ้งปริมาณ และตั้งระงับการเก็บภาษีขายโสกซึ่งจะใช้ตามพระราชบัญญัติเก็บภาษี ใน พ.ศ. ๒๔๔๔

การควบคุมราคาสินค้าเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระประชาชน โดยเฉพาะสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภค ปรากฏว่ารัฐบาลต้องประสบปัญหาสินค้าในตลาดมีจำนวนจำกัด เพราะเมื่อรัฐบาลกำหนดราคาสินค้าพอค้าจะกักตุนสินค้า เมื่อรัฐบาลประกาศเลิกการควบคุมสินค้าทำให้สินค้าก็มีจำนวนมากเพียงพอแก่ความต้องการแต่มีราคาสูง การค้าขายในตลาดก็มีอยู่ทั่วไป รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์และมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดราคาสินค้า และการปันส่วนสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพ รัฐบาลได้แถลงนโยบายว่าจะให้เสรีภาพทางเศรษฐกิจ จึงได้พยายามส่งเสริมการค้าเสรีไม่เข้าแทรกแซงกิจการเอกชนดังแต่ก่อน ^๒ รัฐบาลได้จัดตั้งหอการค้าขึ้นมีคณะกรรมการควบคุมเป็นศูนย์กลางของพ่อค้า โดยให้พ่อค้าควบคุมกันเอง ทุนส่วนของรัฐบาลที่มีอยู่ในบริษัทกิจการราชการ รัฐบาลได้ถอนทุนขายให้แก่ประชาชน และโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลซื้อกิจการจากเอกชนรัฐบาลได้ขายคืนให้แก่เอกชน อาจเป็นไปได้ที่ว่าการที่นายควง เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ทำให้นายควงเข้าใจปัญหาทางเศรษฐกิจได้ดี นับว่าเป็นประโยชน์ในการพิจารณาแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจของชาติ และปฏิบัติการแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชน^๓ คณะกรรมการได้พยายามกวัดขັນให้

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๖/๒๔๔๔ พุทธที่ ๑๘ เมษายน ๒๔๔๔ เรื่อง การปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค

^๒ นายควง อภัยวงศ์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับประจำวันที ๑๓ สิงหาคม ๒๔๔๓

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันเสาร์ที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๔๓ เรื่อง ตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจของชาติ

ประชาชนปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมการค้ากำไรเกินควร พุทธศักราช ๒๔๔๐ ให้ได้มีที่
ควบคุมการปันส่วนโภคภัณฑ์ และบรรเทาภาวะเงินเฟ้อ พยายามจ้กเก็บภาษีเฉพาะสินค้าฟุ่ม
เฟือยและยกเว้นสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพตลอดจนกำหนดราคาสินค้าอุปโภคบริโภค

๒. ปัญหาเรื่องข้าว^๑

ในขณะที่รัฐบาลได้หาทางช่วยเหลือประชาชนเพื่อให้สามารถซื้อหาเครื่องอุปโภค
บริโภคได้ในราคาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ รัฐบาลก็มีความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือชาวนา
ผู้ผลิตข้าวด้วย เพราะในขณะที่เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ข้าวเปลือก
ราคาลดลงจนเหลือราคาเกวียนละ ๔๐ บาทเท่านั้น ภัยถูกกดราคาจากพวกพ่อค้าคนกลาง
อย่างมาก ราคาข้าวเปลือกไม่ได้เพิ่มขึ้นตามส่วนสัมพันธ์กับสินค้าอื่น ๆ^๒ ชาวนาซึ่งเป็น
พลเมือง ๔๐ ใน ๑๐๐ ส่วนของประเทศต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก รัฐบาลได้
พิจารณาถึงสาเหตุของอุปสรรคความได้ว่ เนื่องจากการณ์ขนส่งภายในประเทศได้แปรเปลี่ยนไป
จากสภาพปกติทั้งทางรถไฟและทางเรือ เพราะมีความจำเป็นต้องใช้ให้เป็นประโยชน์ในการ
ยุทธ ในขณะที่ยาวนาจำเป็นต้องอาศัยการขนส่งทางเรือจึงเกิดค่าจ้างขนส่งใน "อัตราที่มี"
คือสูงกว่าราคากำหนดหลายเท่าตัว การกำหนดราคาข้าวจึงขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ที่
สามารถจะมีเรือขนส่งได้เองหรือพวกเอกชนเจ้าของเรือ พวกเจ้าของเรือจะเรียกเก็บค่า
ขนส่งได้ตามอัตราที่เขาพอใจ และเมื่อรวมกับภาษีช่วยชาติซึ่งในการนี้จะต้องเสียประมาณ
เกวียนละ เกือบ ๗.๐๐ บาทพ่อค้าจึงบวกเข้าไปในราคาขาย ชาวนาภาคกลางซึ่งมีจำนวน
มากกว่าภาคอื่น ๆ เดือดร้อนมากถึงกับต้องหาสิ่งของเช่นหมู เบ็ดไก่ พืชผักต่าง ๆ มาแลก
กับเกลือผาเก่า ๆ รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาประกอบด้วยกรรมการผู้จัดการบริษัท

^๑ รวบรวมจากเอกสารแผนกเก็บ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๔๑/๑๕๒ เรื่อง ตั้งองค์
การจ้กซื้อข้าวเปลือกเพื่อช่วยเหลือชาวนา (ฉางชาวนายศวง)

^๒ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๔๑/๑๕๒ บันทึกเรื่องการผูกมัดราคาข้าวเพื่อช่วยเหลือ
ชาวนา พ.ศ. ๒๔๔๔ ของนายมา บุณกุล กรรมการผู้จัดการบริษัทข้าวไทยจำกัด เสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี

ชาวไทยจำกัด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและกระทรวงคมนาคม เมื่อพิจารณาปัญหา โดยละเอียดจึงได้ลงมติว่ารัฐบาลควรจะช่วยรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาโดยขึ้นราคาให้อยู่ในระดับสูงพอสมควรและเก็บชาวนั้นสำรองไว้ แต่จะรับซื้อเฉพาะข้าว 1 เมตริกตันได้ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ จากชาวนาภาคกลางซึ่งมีอาชีพในการทำนาเป็นสำคัญ โดยจัดตั้งองค์การกลาง ให้มีหน้าที่ควบคุมการจัดซื้อและหาทางจำหน่ายข้าว การรับซื้อรัฐบาลจะกำหนดราคามาตรฐานไว้โดยกรรมการกำหนดราคาข้าวเปลือก ส่วนเงินทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อข้าวเปลือก นั้นกะงบประมาณไว้ไม่น้อยกว่า ๕๐ ล้านบาท^๑ บริษัทชาวไทยจำกัดจะกู้เงินจำนวนนี้จาก ธนาคารและกระทรวงการคลังจะเป็นผู้ค้ำประกัน เมื่อรัฐบาลเปิดหน่วยรับซื้อขึ้นที่ใดจะจัดสร้างฉางที่นั่นโดยบริษัทชาวไทย เป็นผู้ดำเนินการ^๒

วิธีการแก้ไขราคาข้าวของรัฐบาลปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจดังสถิติก่อนวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๗ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะลงมติให้ตั้งกรรมการองค์การกลาง ราคาข้าวเปลือกใน ตลาดกรุงเทพ

ข้าวชนิดที่ ๑	เกวียนละ	๘๕ - ๑๐๕	บาท
ข้าวชนิดที่ ๒	เกวียนละ	๗๕ - ๘๕	บาท
ข้าวชนิดที่ ๓	เกวียนละ	๖๗ - ๗๗	บาท

หลังจากรัฐบาลได้จัดตั้งองค์การกลางฯ และชี้แจงจุดมุ่งหมายของรัฐบาลผ่านทางวิทยุกระจายเสียงกรมโฆษณาการ ถึงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๘๘ ราคาข้าวเปลือกได้สูงขึ้นดังนี้

ข้าวชนิดที่ ๑ เกวียนละ ๘๕ - ๑๐๕ บาท

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๔๑/๑๕๒ หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ที่ น.๔๑๕/๒๔๘๘ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องตั้งกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องข้าว

^๒ เรื่องเดียวกัน หนังสือจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ จ.๔๘๕/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๔๘๘ ตั้งประธานกรรมการองค์การกลาง เรื่องตั้งกรรมการองค์การกลางควบคุมการจัดซื้อและจำหน่ายข้าว

ข้าวชนิดที่ ๒ เกวียนละ ๘๕ - ๘๘ บาท

ข้าวชนิดที่ ๓ เกวียนละ ๗๕ - ๘๘ บาท

จากสถิติรายงานขององค์การกลางแสดงให้เห็นว่าราคาข้าวเปลือกได้สูงขึ้นรวดเร็วมากถึงสถิติวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๘๘ องค์การกลางประกาศราคาข้าวเปลือกที่จะรับซื้อจากชาวนาภาคกลางดังนี้

ข้าวชนิดพิเศษ	เกวียนละ	๑๖๐	บาท
ข้าวชนิดที่ ๑	เกวียนละ	๑๘๐	บาท
ข้าวชนิดที่ ๒	เกวียนละ	๑๓๐	บาท
ข้าวชนิดที่ ๓	เกวียนละ	๑๒๐	บาท
ข้าวอก(ข้าวเปียกน้ำแล้วตากแห้ง)		๘๐	บาท

ปรากฏว่าในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๔๘๘ คือวันรุ่งขึ้นราคาข้าวในท้องตลาดได้สูงขึ้นกว่าราคาที่องค์การกลางรับซื้อ ดังนี้

ข้าวชนิดที่ ๑	เกวียนละ	๑๕๐ - ๒๐๐	บาท
ข้าวชนิดที่ ๒	เกวียนละ	๑๒๕ - ๑๘๕	บาท
ข้าวชนิดที่ ๓	เกวียนละ	๑๐๐ - ๑๒๐	บาท

ราคาข้าวที่สูงสุดในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ คือ

ข้าวชนิดที่ ๑	เกวียนละ	๒๘๕ - ๒๘๕	บาท
ข้าวชนิดที่ ๒	เกวียนละ	๒๑๕ - ๒๓๕	บาท
ข้าวชนิดที่ ๓	เกวียนละ	๑๘๕ - ๒๐๕	บาท

จากสถิติดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นโยบายของรัฐบาลในค่านนี้ได้บรรลุจุดประสงค์สมบูรณ์ องค์การกลางสามารถพยุงราคาข้าวเปลือกให้อยู่ในระดับสูงได้ และยังได้สร้างฉาบเก็บข้าวค้ำหนกที่ค้าง ๆ ในจังหวัดภาคกลางซึ่งเป็นแหล่งที่มีการทำนามาก ตั้งหน่วยรับซื้อและกำหนดราคารับซื้อข้าวเปลือกไว้ ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการปรากฏว่าข้าวเปลือกในท้องที่ต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้นและสูงกว่าราคาที่องค์การกลางกำหนดไว้มาก เพราะ

พอลูกสาวเห็นว่าถ้าคนไหนราคาซื้อข้าวต่ำกว่าราคาขององค์การกลางชานาก็จะขายข้าว
แก่องค์การอื่นเป็นเหตุให้พอลูกหาซื้อข้าวไม่ได้ จึงต้องกำหนดราคาซื้อสูงกว่า และพอลูก
ยังต้องแข่งขันกันในการซื้อระหว่างพวกพ่อค้าชาวกว๋ายกันเอง ย่อมเป็นผลทำให้ราคาข้าว
เปลือกสูงยิ่งขึ้นอีกในที่สุดพอลูกซื้อข้าวตามท้องที่ต่าง ๆ สูงกว่าราคา องค์การกลางรับ
ซื้อมาก จนหน่วยรับซื้อขององค์การกลางหาซื้อข้าวเปลือกไม่ค่อยได้ องค์การกลางได้
ดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกจนกระทั่งถึงระยะที่ชาวนาได้ขายข้าวกันจนเกือบหมดยุ้งฉางแล้ว
องค์การกลางจึงยุติการรับซื้อตามมติของคณะรัฐมนตรี และกระทรวงพาณิชย์กับบริษัทชาวไทย
จำกัดได้ เตรียมข้าวจำนวนหนึ่งไว้เพื่อรัฐบาลจะได้ใช้ในคราวจำเป็น นโยบายช่วย—
เหลือชาวนาของรัฐบาลได้ผลสมความมุ่งหมายแล้วองค์การกลางจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป
จึงสลายตัวลง และนายคองได้เปิดโอกาสให้พอลูกนำข้าวออกไปขายที่สิงคโปร์ เพื่อหาทาง
นำยา น้ำมัน และยางรถยนต์ ตลอดจนสินค้าที่ไทยกำลังขาดแคลนกลับเข้ามาแทน จึงช่วย
บรรเทาความขาดแคลนสินค้าดังกล่าวลงไปได้บ้าง

๓. ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพของราษฎร

เพื่อให้เสรีภาพในการประกอบอาชีพรัฐบาลได้ประกาศยกเลิกพระราชกฤษฎีกา
การสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พุทธศักราช ๒๔๔๕^๒ อาชีพต่าง ๆ
นั้นได้แก่ การตัดฟัน การเขว้าถาน การทำชัน การทำน้ำมันยาง การทำค้าย การทำอิฐ หรือ
การรับจ้างขายอิฐ การทำหมวกสตรี การย้อมมะเกลือ การเรียงพิมพ์อักษรไทย การทำ—

* เก็บความจากหนังสือรายงานจากประธานกรรมการองค์การกลางที่ ๒๕๐/๒๔๔๔ ลงวันที่

๑๓ สิงหาคม ๒๔๔๔ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่องขอทราบนโยบายของรัฐบาล
เกี่ยวกับการซื้อข้าวเปลือกขององค์การกลาง

๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕/๒๔๔๓ เรื่องยกเลิกการสงวนอาชีพและวิชา
ชีพไว้สำหรับคนไทย

คอกไม้เพลิง การทำร่ม การเป็นหนายความ อาชีพคัศดม เหตุผลในการยกเลิกสรุปความไว้
ว่า

๑. การสงวนอาชีพและวิชาชีพตามพระราชกฤษฎีกานั้นเป็นการสงวนอาชีพและ
วิชาชีพชั้นกรรมการไม่อำนวยความสะดวกในทางเศรษฐกิจได้เต็มที่

๒. อาชีพบางชนิดที่สำคัญกว่านี้ รัฐบาลได้สงวนไว้แล้ว เช่นพระราชบัญญัติว่า
ด้วยสิทธิการประมงในเขตไทย พุทธศักราช ๒๔๕๒ ซึ่งห้ามออกใบอนุญาตสำหรับทำการประ
มงให้แก่คนต่างด้าว อาชีพใดที่ยังไม่ได้สงวนก็ได้ควบคุมการออกใบอนุญาตหรือออกประทาน
บัตรให้รัดกุมเช่น พ.ร.บ. โรงงาน พุทธศักราช ๒๔๔๗ พ.ร.บ. การทำเหมืองแร่ พุทธศั
กราช ๒๔๕๑ ฯลฯ

๓. การสงวนอาชีพเป็นการกระทบกระเทือนใจคนต่างด้าว โดยมีลักษณะไปใน
ทางกีดกันโดยตรง วิธีการและอำนาจในทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องอาศัยอิทธิพลในทางการ
เมืองขณะนี้ สถานการณ์ทำให้อิทธิพลในทางการเมืองของไทยยังไม่แข็งแรงพอ และเพื่อแก้
ความกระทบกระเทือนใจคนต่างด้าวสมควรยกเลิก

๔. การสงวนอาชีพไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยขอแปลง
ชาติโดยเสียค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อย จึงทำให้คนต่างด้าวร้องขอแปลงชาติเป็นคนไทย
มากมาย

๕. อาชีพบางอย่างคนไทยยังไม่พร้อมที่จะทำดังนั้นเมื่อมีการสงวนอาชีพเหล่านั้น
จึงเกิดความสับสนและเป็นผลให้อาชีพบางอย่างที่ควบคุมถือ โอกาสเรียกค่าบริการแพง เช่น
ค่างจ้างคัศดม ราคาคาดาน และราคากรม ฯลฯ

๖. สภาวะสงครามทำให้เกิดความต้องการ เครื่องอุปโภคบริโภคมากขึ้น การผลิต

-
- เก็บความจากบันทึกเสนอของเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจของชาติ
จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๔/๒๔๕๗ พุทธศักราช ๑๔ ตุลาคม ๒๔๕๗ เรื่อง
ยกเลิกการสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับคนไทย

ไค้บ่อยทำให้ไม่พอแก่ความต้องการ เป็นผลให้สินค้าราคาสูง

ด้วยเหตุผลข้างต้น รัฐบาลจึงได้ประกาศยกเลิกพระราชกฤษฎีกาสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พุทธศักราช ๒๔๔๕ โดยกำหนดการสงวนอาชีพสำคัญไว้สำหรับคนไทยเพียง ๔ อาชีพ คือ การทำหรือการหล่อพระพุทธรูป การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องถม การเป็นนายควม ส่วนอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ให้ยกเลิกไป

อาจพิจารณาไ้ว่าการยกเลิกการสงวนอาชีพของรัฐบาลชุกนายควง นับเป็นการผิดพลาดที่คาดการณ์ไม่ถึงกล่าวคือ การยกเลิกดังกล่าว เป็นเหตุให้อาชีพหลายอาชีพตกอยู่ในมือของคนต่างดาว และเป็นเหตุให้คนต่างดาวก้าวเข้ามาเป็นผู้คุมเศรษฐกิจของประเทศไทย เหตุนี้เองบรรดาคนต่างดาวเหล่านี้พากันยกย่องนายควงมาก เพราะอย่างยิ่งชาวจีนที่มีอาชีพค้าขาย

๔. การแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลต้องแก้ไขอีกปัญหาหนึ่งคือภาวะเงินเฟ้อ ระหว่างปี ๒๔๔๔ - ๒๔๔๗ ปริมาณเงินหมุนเวียนภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากรายจ่ายในการป้องกันประเทศในยามสงครามข้อมสูงชันกว่าในยามปกติ รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการป้องกันประเทศมาก ประกอบกับการใช้จ่ายของทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นเหตุให้ปริมาณเงินหมุนเวียนยิ่งเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง พิจารณาได้จากธนบัตรที่พิมพ์ออกใช้ในปี ๒๔๔๕ มีจำนวนสูงกว่าปี ๒๔๔๔ ถึง ๑๐๐ ล้านบาท ธนบัตรใบละหนึ่งพันบาทที่หมุนเวียนอยู่ในตลาดในปี ๒๔๔๔ มีจำนวน ๒๗๑,๕๓๓ ในปี ๒๔๔๕ เป็นจำนวนถึง ๓๖๔,๘๐๑ ฉบับ^๑ คำว่า "ภาวะเงินเฟ้อ" กลายเป็นคำพุดคึกปากคนไทยทุกคน

^๑ สถิติรายปีของประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๕ สำนักงานสถิติกลางสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ ๒๖ มีนาคม ๒๔๔๕ เรื่อง ของที่จำเป็นแก่ชีวิต มีราคาสูง

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อรุนแรงคือ การเข้ามาของเงินฝิ่นกึ่งกล้าว ซึ่งเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการเงินของชาติ เงินทุนสำรองซึ่งเป็นเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่ฝากไว้ในประเทศอังกฤษถูกยึด ทุนสำรองหมุนเวียนในธนาคารมีไม่พอเพียงใน พ.ศ. ๒๔๕๕ เงินฝิ่นได้ให้ไทยปรับอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเยนและเงินบาทให้อยู่ในอัตราที่เดียวกัน คืออัตราแลกเปลี่ยน ๑ บาทได้เท่ากับ ๑ เยน และการตกลงระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ว่าเงินค่าใช้จ่ายค่าจ้าง ๆ ของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ญี่ปุ่นจะกู้ยืมเอาไปใช้จ่ายเป็นเงินบาท โดยจะชดใช้เป็นเงินเยนจำนวนเท่ากับเงินบาทที่เบิกไป ระยะเวลาเดือนธันวาคม ๒๔๕๕ - มิถุนายน ๒๔๕๗ ญี่ปุ่นได้เบิกเงินไปใช้เป็นจำนวนถึง ๔๕๑,๓๐๖,๐๕๓ บาท หรือเฉลี่ยประมาณปีละ ๑๕๖,๓๐๐,๐๐๐ บาท อันเป็นจำนวนสูงกว่ารายจ่ายธรรมดาของรัฐบาลไทยไม่ว่าในปีใด^๑ เพียงรายเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ญี่ปุ่นได้เบิกเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นจำนวน ๒๗ ล้าน ๕ แสนบาท^๒ ในขณะที่รายจ่ายสามัญประจำปีของรัฐบาลไม่เกิน ๑๐๐ ล้านบาทต่อปี เมื่อเปรียบกับรายจ่ายที่กองทัพญี่ปุ่น เบิกไปก็ยังมีประมาณรายจ่ายของรัฐบาลไทยภายในระยะเวลา ๔ ปี (๒๔๕๔ - ๒๔๕๘) จะมีจำนวนเพียง ๕๐๐ ล้านบาทนั้น รายจ่ายจึงต่างกันมาก และย่อมทำให้ราคาสินค้าและบริการต่าง ๆ สูงขึ้นและมีธนบัตรหมุนเวียนในธนาคารมากขึ้นทุกปีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๕๘ ประชาชนทั่วไปโจษจรรยเกี่ยวกับเรื่องเงินตราของประเทศ และเข้าใจว่ารัฐบาลออกธนบัตรเป็นจำนวนหลายพันล้าน ซึ่งเกินความจริง รัฐบาลต้องแก้ไขโดย ประกาศจำนวนธนบัตรออกใช้ให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อเป็น

-
- ^๑ ค่าเงินบาทตกลงไปร้อยละสามสิบหก แต่เดิมอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทและเงินเยนอยู่ในอัตรา ๑๐๐ บาท เท่ากับ ๑๕๕.๗๐ เยน
- ^๒ รายงานการประมุขคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒๔/๒๔๕๗ พุทธที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๕๗ เรื่องเงินค่าใช้จ่ายในทหารญี่ปุ่น
- ^๓ รายงานการประมุขคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๑๓/๒๔๕๗ พุทธที่ ๕ เมษายน ๒๔๕๗ เรื่องเงินค่าใช้จ่ายในการทหารญี่ปุ่น

การเพิ่มความเชื่อถือในเรื่องเงินตราของประเทศ *

วิธีการหนึ่งซึ่งรัฐบาลได้พยายามหาทางลดจำนวนเงินตราหมุนเวียนภายในประเทศ คือ เปิดสถานกาสิโน เพื่อที่จะให้คนที่มีความมั่งคั่งเข้าไปเล่นการพนันเงินจะไหลเวียน นายเล้ง ศรีสมวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้เปิดสถานกาสิโนเป็นการชั่วคราวเพื่อลดอัตราเงินตราหมุนเวียนของเงินตราภายในประเทศ^๒ ซึ่งขอเสนอของกระทรวงการคลังนี้คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยจึงอนุมัติให้จัดตั้งสถานกาสิโนของรัฐบาลขึ้นเป็นการชั่วคราว ณ บริเวณราชตฤณมัยสมาคมแห่งประเทศไทยเป็นแห่งแรก^๓ กำหนดให้เล่นในวันเสาร์ และอาทิตย์ การพนันที่กำหนดให้เล่นได้มี โป๊กเกอร์, ถั่ว, ไฮโลว์, จั๊บบี้กี, อีควอแอง รัฐบาลได้รายได้จากสถานกาสิโนในจำนวนครึ่งหนึ่งของรายได้ทั้งหมด ส่วนรายได้ภายในสถานกาสิโนเจ้าของสถานที่จะเป็นผู้จ่ายเอง^๔ ผลปรากฏว่ารัฐบาลมีรายได้จากสถานกาสิโนระยะ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘ รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑๒,๕๔๗,๗๑๘.๘๘ บาท^๕ (ประมาณ ๒๒.๘ % ของงบประมาณรายได้ประจำ

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒/๒๔๘๘ จันทรที่ ๘ มกราคม ๒๔๘๘ เรื่องประกาศจำนวนธนบัตรออกใช้

๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๑๑/๑๗๖ เรื่องเปิดสถานกาสิโนเพื่อขจัดเงินเพื่อหนังสือจากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ความมาก ที่ น.๕๕/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๘๘ ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเรื่องกาสิโน

๓ พระยาชัยสุนทร ประธานกรรมการจัดการและผู้อำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการสำนักงานสถานกาสิโนของรัฐบาล

๔ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่พิเศษจันทรที่ ๒ เมษายน ๒๔๘๘ เรื่องกาสิโน

๕ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๑๑/๑๗๖ หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ที่ น.๓๔๘/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๘๘ ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องรายงานแสดงยอดเงินได้จากสถานกาสิโนของรัฐบาล

เคื่อนในขณะนั้น)

เมื่อการจักสถานกาสิโนขึ้น ณ ราชศฤงคารสมาคมเป็นแห่งแรกประสมผลดี จึงได้ออนุญาตให้เปิดเพิ่มในสโมสรอื่น ๆ และขยายไปยังต่างจังหวัด รวมสถานกาสิโนทั้งสิ้นเกือบ ๗๐ แห่ง รัฐบาลมีรายได้จากสถานกาสิโนอย่างสูง แต่ปรากฏว่าผลเสียจกสถานกาสิโนมีมากกว่าผลดีคือ ประชาชนลุ่มหลงการพนันจนไม่เป็นอันประกอบอาชีพ ผิดไปจากจุดประสงค์แท้จริงของรัฐบาลที่ต้องการจะให้ผู้มีฐานะทางการเงินเป็นผู้ให้บริการจากสถานกาสิโน แต่ตรงกันข้ามผู้ที่เข้าไปในสถานกาสิโนส่วนใหญ่ได้แก่พวกที่มีรายได้น้อย เช่นกรรมกรสามล้อ เป็นต้น รัฐบาลพิจารณาเห็นว่าหากให้เปิดบริการต่อไป ย่อมบังเกิดผลเสียหายร้ายแรงยิ่งขึ้น และเป็นการมอมเมาประชาชนให้มั่วสุมกับการพนันประเภทต่าง ๆ นายควงจึงเสนอแก่คณะรัฐมนตรีให้ประกาศปิดสถานกาสิโนซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบด้วย จึงประกาศปิดสถานกาสิโนนับตั้งแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘ เป็นต้นไป

นอกจากวิธีเปิดสถานกาสิโนเพื่อลดเงินหมุนเวียนและหารายได้แก่รัฐบาลดังกล่าวมาแล้ว รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาค่าเงินค้ายวิธีอื่น นายควงได้พิจารณาเห็นว่าวิธีการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเงินวิธีหนึ่งที่ได้เคยเห็นตัวอย่าง ประเทศฝรั่งเศสใช้ และได้ผลดีคือการเก็บธนบัตรคืนเข้าคลัง^๒ เพราะการที่สินค้าราคาสูงขึ้นตลอดเวลาก็ช่วยพอกำไรได้ก็ต้นทุนสินค้าแพงกำไร ธนบัตรฉบับละหนึ่งพันบาทซึ่งเป็นราคาสูงเปลี่ยนมือกันง่ายมากจึงเห็นสมควรจะเก็บธนบัตรใบละพันบาทเสียชั่วคราว การหมุนเวียนของเงินตราอาจจะลดจำนวนลงได้บ้าง นายควงได้ร่วมปรึกษาวិธีการกับนายเล็ง ศรีสมวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และนายทวี บุญยเกตุ รัฐมนตรีว่าการสำนักงานนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นกระทรวงการคลังได้เสนอบันทึกต่อคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับร่างพระราชกำหนดการออกมหรพม์ในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๘ เพื่อจะได้เก็บธนบัตรเข้าสู่คลัง และช่วยให้เครื่องอุปโภคบริโภค

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๓๒/๒๔๘๘ พุทธที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘ เรื่องให้เลิกสถานกาสิโน

๒ เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๒๔

ราคาลดค่าลง จึงเห็นสมควรที่จะให้เปลี่ยนธนบัตรราคาฉบับละหนึ่งพันบาท เป็น "พันธบัตรออมทรัพย์" คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติและประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนั้นนับตั้งแต่วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘^๑ พระราชกำหนดบัญญัติว่า มีให้ธนบัตรชนิดราคา ๑๐๐๐ บาท เป็นเงินชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ผู้ที่มีธนบัตร ๑๐๐๐ บาทให้นำธนบัตรของตนมายื่นต่อธนาคารแห่งประเทศไทยหรือตัวแทนของธนาคารแห่งประเทศไทยคือคลังจังหวัดต่าง ๆ เพื่อขอแลกเปลี่ยนเป็น "พันธบัตรออมทรัพย์" พันธบัตรดังกล่าวนี้เป็นพันธบัตรชนิดจกคบัญญัติดอกเบี้ย ๑ ๕ คอปี และกำหนดให้ไถ่ถอนได้ภายใน ๑๒ เดือน การเปลี่ยนธนบัตรฉบับละ ๑๐๐๐ บาทเป็นพันธบัตรออมทรัพย์ต้องขอเปลี่ยนภายในเวลาที่กำหนด

การดำเนินการออกพระราชกำหนดฉบับนี้กระทำอย่างรีบด่วนและเป็นความลับที่สุด จะเห็นได้จากกระทรวงการคลัง เสนอร่างพระราชกำหนดต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในการประชุมวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ (เวลา ๑๖.๓๐ น. - ๑๘.๕๐ น.) ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีประกาศใช้พระราชกำหนดในวันรุ่งขึ้น^๒ นายควงไคว๋มส่งมติคณะรัฐมนตรีให้พิมพ์ราชกิจจานุเบกษาออกพระราชกำหนดการออมทรัพย์ในภาวะคับขันพุทธศักราช ๒๔๘๘ และไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ราชกิจจานุเบกษากลับบ้านจนกว่าจะได้ประกาศพระราชกิจจานุเบกษาทางวิทยุกระจายเสียงในค่ำวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ เสียก่อน และในโอกาสเดียวกัน นายควงไคว๋มกล่าวคำปราศรัยชี้แจงเหตุผลให้ประชาชนทราบว่า เป็นการกระทำโดยเร่งด่วนของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับอย่างแท้จริง ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าสมควรและเป็นความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องออมทรัพย์ของตนไว้ โดยใช้จ่ายเพียงเท่าที่จำเป็นและเก็บออมทรัพย์ที่เหลือไว้เพื่อความมั่นคงของตนและของส่วนรวมคือชาติ^๓ นายควงไคว๋มบายเหตุผลเพิ่มเติมแก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ว่า

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๘๘ เรื่องร่างพระราชกำหนดการออมทรัพย์ในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๘

^๒ เรื่องเดียวกัน

^๓ ไทยนิกรฉบับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘

เป็นวิธีแปลงวิธีแก่เศรษฐกิจ โดยบังคับก็ เพราะคนไทยเราโดยมากไม่ค่อยจะฝากเงินไว้กับธนาคาร... ถึงแม้จะมีบางคนเคียดแค้นบางแค้นแต่ประโยชน์จะใคร่รับส่วนรวม เพราะอุปถุศลยโหรณ์มิตรมีการหมุนเวียนมาก สินค้าจะมีราคาสูงและการหมุนเวียนของพวกพ่อค้าโดยวิธีนี้รัฐบาลเป็นคว่าแน่ เพราะเงินไม่โคเซาค้างเลยมีแต่กองพิมพ์เพิ่มเรื่อย ๆ ไม่พอใช้กันสักที^๑

จากการประกาศใช้พระราชกำหนดพันธบัตรออมทรัพย์ในภาวะคับขันพุทธศักราช ๒๔๔๔ เป็นผลให้รัฐบาลได้พันธบัตรกลับคืนมาจำนวน ๓๗๑.๕ ล้านบาท^๒ หรือประมาณ ๑ ใน ๓ ของพันธบัตรที่ออกใช้อยู่ในขณะนี้ และช่วยให้ราคาสินค้าบางอย่างที่จำเป็นแก่การครองชีพลดลงหรือหยุดชะงักไม่เพิ่มขึ้นชั่วคราว เช่น ข้าวสาร ผา ยา และน้ำตาล ผลก็คือในขณะนี้ควรจะไปไหนมาไหนพอสมควร แต่เนื่องจากจำเป็นต้องการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกเดือนพันธบัตรจึงต้องหมุนเวียนออกมาสู่ตลาดอีก ประกอบกับมีผู้ลักลอบพิมพ์พันธบัตรอีกเป็นจำนวนนับหลายสิบล้านบาท คงปรากฏว่าพันธบัตรปลอมพิมพ์ที่รัฐมนตรีคลังว่า เล่ง อภัยวงศ์ หรือ คง ศรีสมวงศ์ สืบสนกันก็มี^๓ เหตุคั้งนี้การแก้ไขภาวะเงินเฟ้อจึงไม่อาจประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงตลอดระยะเวลาสงคราม

การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับสงคราม

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสงคราม สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้มีสภาขึ้นโดยเฉพาะสภาหนึ่งเพื่อพิจารณาคำเนิการป้องกันราชอาณาจักร คั้งนั้นจึงมีพระบรมราชโองการตราพระราชบัญญัติสภาป้องกันราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๔๔๗ ขึ้น สภานี้ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นรองประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เสนาธิการทหาร เสนาธิการทหารบก เสนาธิการทหารเรือ เสนาธิการทหาร-

^๑ ไทยนิกร ฉบับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔

^๒ พระประวัติพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย, กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล กระทรวงการคลังพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ, ๒๕๐๔ หน้า ๔๔

^๓ สว่าชาติ อภัยวงศ์, สืบจาก, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

อากาศ แม่ทัพใหญ่ รองแม่ทัพใหญ่ เป็นสมาชิก และสมาชิกอื่นไม่เกิน ๕ นาย สำหรับเสนาธิการทหารจะเป็นเลขาธิการสภาป้องกันราชอาณาจักร โดยตำแหน่ง สภามีหน้าที่พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสงครามทั้งในการทหาร ทางเศรษฐกิจ และทางการ เมืองในประเทศ และต่างประเทศ ตลอดจนสวัสดิภาพของประชาชน^๑

รัฐบาลได้พยายามอำนวยความสะดวกทางการทหารอย่างเต็มที่ ทั้งพยายามให้การประสานงานระหว่างทหารและพลเรือนเป็นไปด้วยดี ควบคู่รัฐบาลพิจารณาแล้วว่าสถานการณ์สงครามกำลังดำเนินเข้าสู่ระยะคับขันจนเกือบถึงขั้นแตกหัก รัฐบาลจึงได้ออกคำสั่งให้กระทรวงต่าง ๆ ตระหนักในความสำคัญของราชการทหารและสนับสนุนอย่างเต็มที่ เมื่อผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารทั้งปกติและสนามในท้องที่ใดหรือหัวหน้าแผนกส่วนราชการในหน่วยกองทัพบก, กองทัพเรือ, กองทัพอากาศ หรือผู้แทนของบุคคลเหล่านี้ซึ่งเป็นนายทหารสัญญาบัตรไปติดต่อกับขอความใจกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน เพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนทางการทหารก็ดีหรือขอรองให้ช่วยเหลือประการใด ๆ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องให้ความสะดวกและชี้แจงให้ผู้แทนฝ่ายทหารทราบขอความที่ต้องการ และเมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมาติดต่อกับเรื่องใด ๆ ให้ถือว่าเป็นเรื่องความโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเรื่องเกี่ยวกับราชการสนามควบแล้วนับเป็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติอย่างรวดเร็ว^๒

การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับญี่ปุ่น

สำหรับความสัมพันธ์ส่วนนี้ระหว่างนายควงกับผู้มีบังคับบัญชากองทหารญี่ปุ่นในประเทศนั้น มิได้มีข้อบกพร่องใจระหว่างกันแต่ประการใด ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ว่า ญี่ปุ่นพอใจ

^๑ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๘๓

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๔๔/๑๕๐ เรื่องเบิกเสริ้จการประสานงานระหว่างทหารกับพลเรือน หนังสือนายกรัฐมนตรืที่ นว.๒๒๐/๒๔๘๓ ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๓ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (เวียนกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ) เรื่องการประสานงานระหว่างทหารกับพลเรือน

การขึ้นมาใช้อำนาจของนายควง เพราะ เป็นบุคคลที่มีใคมีอิทธิพลทางการทหาร เมื่อนายควง
นำคณะรัฐมนตรี เข้าแถลงนโยบายต่อสภาฯ เพื่อขอความไว้วางใจแล้ว ผู้แทนฝ่ายผู้ชุมนุมซึ่งนำ
โดยนายหลู โบกามิ เอกอัครราชทูต และนายพลนาถามูระ พร้อมด้วยบุคคลสำคัญฝ่ายผู้ชุมนุมได้
มาแสดงความยินดีต่อนายควงอย่างเป็นทางการ นายควงได้กล่าวแถลงยืนยันนโยบาย
ของรัฐบาลชุดใหม่ว่า

รัฐบาลภายใต้การนำของข้าพเจ้า จะขอตามรัฐธรรมนูญไปจนถึงที่สุด และข้าพเจ้าจะ
พยายามปรับความเข้าใจเพื่อสมานสามัคคีระหว่างชนชาติทั้ง ๒ ของเราให้ดีที่สุดเท่าที่
จะทำได้ รัฐบาลไทยตระหนักเป็นอย่างดีว่าความสัมพันธ์กับเอเซียด้วยกันแล้วไม่มีชาติ
ใดที่จะเจริญก้าวหน้าไปกว่าชนชาติและประเทศญี่ปุ่น " ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงตั้งใจที่จะ
ดำเนินการสร้างประเทศในแนวเดียวกับญี่ปุ่นดำเนินการมาแล้ว

เราอาจจะสังเกตได้ว่านายควงกล่าวในนามของรัฐบาลไทยเท่านั้นไม่ได้กล่าวใน
นามของประชาชนชาวไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนายควงยอมรับความรู้สึกอันแท้จริงของ
ประชาชนที่มีต่อผู้ชุมนุมว่าเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นการกล่าวแต่เพียงในนามของรัฐบาลยอม
หมายถึงจะไม่ผูกพันไปถึงประชาชนไทยไม่ ประชาชนกลุ่มใดจะดำเนินการต่อต้านหรือหักหลัง
ผู้ชุมนุมในลักษณะใดจึงไม่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล รัฐบาลจะรับผิดชอบแต่เพียงการ
ดำเนินการนโยบายตามพันธกรณีที่มีต่อกัน

นอกจากฝ่ายผู้ชุมนุมจะส่งคณะผู้แทนไปร่วมแสดงความยินดีต่อนายควงแล้ว นาย โคอิชิอิ
อูบุทสึผู้ชุมนุมประจำประเทศไทยก็ได้จัดงานเลี้ยงก่อนรับแสดงความยินดีต่อรัฐบาลไทยชุดใหม่ใน
วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๓ ในงานนี้ผู้ชุมนุมได้กล่าวคำปราศรัยแสดงทัศนคติของคณะผู้ชุมนุม
ชุดนายควงว่า

สำหรับส่วนตัวของข้าพเจ้าก็ใคร่จักกับ พณฯ ท่านควงตั้งแต่ พณฯ ท่านร่วมอยู่ในคณะ
รัฐบาลชุดเก่าอย่างสนิทสนมทั้งในราชการและส่วนตัว และหลังจาก พณฯ ท่านได้ลาออก

* ปรีชา ถานตระกูล เรื่องเดิม; หน้า ๗๕

๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๕ - ๗๕

จากราชการแล้วก็ยังไต่คืบคอกันอย่างเพื่อสุนัข... นอกจากนั้นในคณะรัฐบาลใหม่นี้ยังมีบุคคลหลายคนเช่น พญา ทานพล เอกพจน ผู้ที่ไต่คืบกวนเกี่ยวข้องกับประเทศญี่ปุ่นไม่ใช่น้อยโดยเฉพาะ พญา ทานศรี เสนอ ผู้เคยประจำอยู่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลายาวนานและรู้จักประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างดีนั้น ทำให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นไว้วางใจและเชื่อมั่นคณะรัฐบาลยิ่งขึ้นอีก

นอกจากนี้ นายควง ไต่คืบคอกันจากรัฐบาล เน้นสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นส่งไปยัง พลเอกคุณิอากิ โคอิโซ นายกรัฐมนตรี ซึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นไต่คืบคอกันแสดงความพอใจในคำมั่นสัญญาของนายกรัฐมนตรีไทยที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วยดีต่อไป ๒

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ประกอบกันเป็นคณะรัฐบาลชุดนายควง ญี่ปุ่นมีความพอใจถึงแหล่งข่าวของญี่ปุ่นวิจารณ์คณะรัฐมนตรี "รัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลใหม่ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้ฉลาดแล้วแต่เป็นที่รู้จักในหมู่นักการเมืองของประเทศญี่ปุ่น"^๓ บุคคลในคณะรัฐบาลที่มีความสนิทสนมกับนายทหาร เรือของญี่ปุ่นเป็นพิเศษคือหลวงสินธุสังครามชัยเมื่อครั้งเดินทางไปควบคุมการสร้างเรือบินที่ประเทศญี่ปุ่นในปี ๒๔๗๗ ในครั้งนั้นหลวงสินธุสังครามชัยเป็นหัวหน้าคณะมีผู้ติดตามรวม ๖ นาย และได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่ง^๔

นอกจากนี้รัฐบาลยังไต่คืบคอกันบุคคลที่จะเข้าร่วมงานกับรัฐบาลเพื่อเป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายญี่ปุ่น รัฐบาลไต่คืบคอกันให้หลวงสังวรยุทธกิจ^๕ เข้าดำรงตำแหน่งสารวัตรทหาร เพราะสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นไต่คืบคอกันจะช่วยให้ความสนิทสนมระหว่างนายทหารไทยและนายทหารญี่ปุ่นดำเนินไปด้วยดีเกิดความเข้าใจกัน หลวงสังวรยุทธกิจไต่คืบคอกันถึงเรื่อง

^๑ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๗

^๒ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๗

^๓ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๗

^๔ สังวรยุทธกิจ, เรื่องเดิม, หน้า ๖๕ - ๘๒

^๕ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๗

นี้ไว้ว่า

การที่นายกรัฐมนตรีควงสุทัศน์มงคลกุล โทษากามุระ และทางสารวัตรทหาร ก็ถูกสนธิอยู่ที่ กัมพูชา เอกทู โคตะ และรู้สึกพวกญี่ปุ่นที่เชื่อถือหลวงสินธุ์ หลวงนาวาอยู่บาง เหลานี้ ทำให้การติดต่อกันไว้นั้นเชื่อใจเกิดมากขึ้น มีการเลี้ยงกันบ่อยครั้งจนเราคงมีการจัด Entertain ขึ้นที่บ้านของเรา มีมหรสพแสดงโดยศิลปินพวกญี่ปุ่นชม และการริเริ่มตั้งสโมสรทหารสารวัตรไทย ญี่ปุ่นก็ตั้งขึ้น โดยการสนับสนุนของพลโทนาทามุระ และนายควง นายทหารสารวัตรทั้ง ๒ ฝ่ายทางไซส โมสุรพบปะสนทนากัน... เราได้ หลวงสุรสิทธิ์ นายทหารบกกองหนุนนัก เรียนสำเร็จจากญี่ปุ่นมาช่วยเราในตำแหน่งที่ - ปรึกษาสารวัตรไทย จึงเชื่อมความเข้าใจกันเพิ่มขึ้นกว้างขวางอีกมาก *

นายควงต้อง เผชิญปัญหาจากฝ่ายญี่ปุ่นทั้งทาง เศรษฐกิจและการทหาร เรื่องที่ - สามารถจะให้ความช่วยเหลือญี่ปุ่นได้รัฐบาลนายควงก็ได้ผ่อนผันแก่ญี่ปุ่น เช่น เมื่อกองทัพญี่ปุ่น ได้เสนอบันทึกข้อตกลงสัมพันธภาพที่พิใหญ่ขอรองว่า กองทัพญี่ปุ่นจะขอเพิ่มกำลังทหาร เพื่อต่อต้าน สถานการณ์ทางภาคใต้ของไทยซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ต้อง เผชิญสถานการณ์อันคับขันและน่าอันตราย อย่างยิ่ง นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังขอเจรจาเรื่องการขอใช้ที่ดิน เรือนโรง การคมนาคมต่าง ๆ เสมียงอาหาร ตลอดจนแรงงาน ญี่ปุ่นขอให้ไทยจัดตั้ง เจ้าหน้าที่ติดต่อบริษัทงานขึ้นทางภาค ใต้ เรื่องนี้แม้ว่าแม่ทัพใหญ่จะมีอำนาจสั่งงานได้โดยลำพัง โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึก แต่แม่ทัพใหญ่ได้พิจารณาโดยรอบคอบและเสนอความเห็นมายังรัฐบาลว่าควรจะต้องตกลง โดยมีเงื่อนไขว่า การจัดการติดต่อบริษัทงานควรมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยมีอำนาจที่จะจัดการ เรื่องต่าง ๆ ได้ภายในขอบเขตอันกำหนด และเห็นควรวางผู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้รับผิดชอบ เรื่องนี้คือผู้บัญชาการกองพลที่ ๒ ซึ่งปกครองพื้นที่อยู่ในเขตภาคใต้^๒ ขอบเขตแห่งอำนาจ คือเรื่องเกี่ยวแกนโยบายกฎหมาย และเรื่องที่เกี่ยวข้องแก่ราชการบริหารส่วนใหญ่นอกเขตปกครองของกองพลที่ ๒ ให้รายงานหรือขออนุมัติขึ้นมามากมาย นอกจากเรื่องดังกล่าวนี้ ให้ผู้บัญชาการกองพลที่ ๒ พิจารณาคำเนิการได้ และมอบอำนาจให้ผู้บัญชาการกองพลที่ ๒

* หลวงสังวรยุทธกิจ เรื่องเกม, หน้า ๑๓๑

^๒ กองบังคับการกองพลที่ ๒ ตั้งอยู่ที่นครศรีธรรมราช

มอบหมายให้ข้าหลวงประจำจังหวัดต่าง ๆ ติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น ในส่วนปลีกย่อยตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติราชการกองพลที่ ๒ จะกำหนดไว้ไว้ควายนอกจากนั้นแม่ทัพใหญ่เสนอให้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนไปประจำอยู่กองพลที่ ๒ ควบเพื่อปรึกษาหารือร่วมมือกัน"^๑

การอ่านวาทกรรมสะทกในคาบต่าง ๆ แก่กองทัพญี่ปุ่น เช่น เกี่ยวกับการจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ในกองทัพญี่ปุ่น นายควงเห็นว่าการที่ญี่ปุ่นต้องซื้อของในราคาสูง เพราะมีคนกลางเป็นผู้จัดหาสิ่งของให้ คนกลางจึงได้เพิ่มกำไร เข้าไปในราคาของ ญี่ปุ่นต้องสิ้นเปลืองเงินไปมากเป็นเหตุให้ต้องกู้ยืมจากไทยเพิ่มขึ้นตลอดเวลา นายควงจึงได้ให้จัดตั้งสำนักงานจัดหาสิ่งของให้ญี่ปุ่น เพื่ออ่านวาทกรรมสะทกแก่ญี่ปุ่น การดำเนินนโยบายของรัฐบาล เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น นับว่ารัฐบาลสามารถสร้างความพอใจแก่ญี่ปุ่นอย่างมาก อันเป็นผลให้ความตึงเครียดเมื่อญี่ปุ่นเข้าใจว่าประเทศไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. จะดำเนินนโยบายหักหลังญี่ปุ่นได้แปรเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ญี่ปุ่นพอใจรัฐบาลนายควงถึงผู้แทนคณะทูตญี่ปุ่นได้ส่งตัวแทนมาพบอธิบดีกรมโฆษณาการ และกล่าวว่า "คณะทูตญี่ปุ่นพอใจรัฐบาลใหม่ ควรรู้สึกว่าตั้งแต่เปลี่ยนรัฐบาลแล้วฝ่ายไทยทำอะไรมีเหตุผลดี ไม่เหมือนกับสมัยรัฐบาลเก่า ซึ่งแม้ว่าจะมีนโยบายร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่ก็มักจะเจรจาไม่เข้าใจกันขัดข้องอยู่เสมอ วิทยุกระจายเสียงของไทยแต่ก่อนก็คอยแกล้งบิดเบือน ตกลงกันไว้อย่างไรก็ไม่ปฏิบัติตาม"^๒

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายควงตลอดจนการดำเนินนโยบายกับญี่ปุ่น แม้ญี่ปุ่นจะแสดงความพึงพอใจ แต่ก็ไม่แน่ใจว่าจะได้รับความร่วมมือจากไทยอย่างแท้จริง ฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้ส่งทหารคอยติดตามความเคลื่อนไหวการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ของนายควง เมื่อนายควงสังเกตเห็นและทราบว่าถูกสะกดรอยตามอยู่เสมอ จึงได้เชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๓ เรื่องการประสานงานกับพันธมิตร

^๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๒/๑๕๐ เรื่องรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ของอธิบดีกรมโฆษณาการ หนังสือที่ น.๔๔/๒๔๘๔ จากอธิบดีกรมโฆษณาการกับผู้สั่งราชการแทนนายกรัฐมนตรี เรื่องรายงานการสนทนากับชาวต่างประเทศ

คนสำคัญของญี่ปุ่น คือ นายพลนาทามูระ แม่ทัพหน่วยจิ นายพลฮามาคะ ทูตทหารบกญี่ปุ่นและ
 เสนาธิการหน่วยจิ รวมทั้งผู้ใหญ่นายพลสถานทูตอีกหลายท่านมาพบและแจ้งว่าตนถูกฝ่ายญี่ปุ่น
 สะกดรอยตาม ถือว่าเป็นการกาวกายสิทธิส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีไทย ฝ่ายญี่ปุ่นได้ปฏิเสธ
 เรื่องนี้ แต่รับปากจะไปสอบสวนข้อเท็จจริงให้ ต่อมาได้แจ้งให้นายคองทราบว่ามีผู้ติดตาม
 นายคองจริงตามคำสั่งของหน่วยสำรวจตัวญี่ปุ่น (แคมเปย์) และจุดประสงค์เพื่อจะให้ความ
 อารักขามากกว่าจะสอดส่องความเคลื่อนไหว นายคองจึงได้แสดงความบริสุทธิ์ใจ โดย
 กล่าวว่า หากเป็นเช่นนั้นจริงขอให้ส่งหน่วยแคมเปย์หนึ่งไปในรถคันเดียวกันกับตนเพื่อความ
 สะดวกและประหยัดน้ำมันรถที่จะคงติดตาม ฝ่ายญี่ปุ่นจึงจึงส่งผู้แทนมาขอภัย ๒

อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาฝ่ายญี่ปุ่นมิได้มีความไว้วางใจรัฐบาลไทยอย่างแท้
 จริง คงพิจารณาได้จากเมื่อมีเหตุฉุกเฉินใดขวนให้สงสัยว่าประเทศไทยจะดำเนินนโยบายแปร
 เปลี่ยนไป ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นจะต้องขอให้รัฐบาลชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทราบด้วย เช่น ประมวล
 คนเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ นายคองได้จัดให้มีการประชุมราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย เช่น
 ข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ, อธิบดี, ปลัดกระทรวง และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ณ สำนักงาน
 รัฐมนตรี เพื่อชี้แจงข้อนโยบายของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ย้ำถึงความซื่อสัตย์สุจริต
 และในการบริหารกิจการภายในประเทศให้ดูลงเป็นผลดีแก่ชาตินั้น ความสำคัญไม่อยู่แต่
 เฉพาะคณะรัฐบาลเท่านั้นแต่ต้องอาศัยหัวหน้าหน่วยราชการ ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญในการบริหาร
 ทารอีกด้วย ในกรณีบริหารนั้นจะต้องยึดหลักประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ รับฟังความคิดเห็น
 ของประชาชน ข้าราชการ เปิดโอกาสให้ข้าราชการพบได้เสมอ หากเกี่ยวกับกิจการบ้าน-

๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๘ เรื่องร่างพระราช-
 บัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งเผยแพร่ข่าวอันเป็นกรรมาทำให้เสียสัมพันธไมตรีระหว่าง
 ประเทศไทยกับประเทศที่มีสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศไทยในภาวะสงครามพุทธศักราช
 ๒๔๘๘

๒ เรื่องราวของพันตรีคอง อภัยวงศ์, หน้า ๒๓

เมืองแล้ว"๑ การเรียกประชุมข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทยครั้งนี้ ทางสถาบันผู้ป็นสนใจมากและอาจจะคาดคิดว่าคงจะเกิดความระส่ำระสายขึ้นในหมู่ข้าราชการ เป็นสาเหตุทำให้นกยกรัฐมนตรีต้องเรียกประชุมข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ป็นไ้ส่งนายคาตายนากิจจากสถานเอกอัครราชทูตมาพบอธิบดีกรมโฆษณาการ เพื่อสอบถาม อธิบดีกรมโฆษณาการได้ชี้แจงว่า นายกรัฐมนตรีได้ตั้งใจที่เรียกประชุมข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มานานแล้ว นับตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งใหม่ แต่ยังไม่มีโอกาส การประชุมครั้งนี้ก็เพื่อชี้แจงนโยบายภายในที่ข้าราชการจะต้องร่วมมือกับรัฐบาล เน้นความซื่อสัตย์สุจริตของรัฐบาลมิฉะนั้นจะทำให้ประเทศชาติต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง๒

เหตุการณ์หนึ่งที่อาจจะยืนยันได้ว่าผู้ป็นไม่ไว้วางใจฝ่ายไทยอยู่ตลอดเวลา คือเมื่อพลตำรวจเอกอภัย อภัยภูธร ได้สั่งการให้ตำรวจเปลี่ยนอาวุธปืนจากการถือปืนพกหรือปืนสั้นมาเป็นปืนเล็กยาวแบบทหาร ซึ่งเรื่องนี้ทหารผู้ป็นข้งใจมาก นายพลนากรมระ ได้มอบให้ทูตผู้ป็นสอบถามความจริงจากรัฐบาลไทยว่า เหตุใดจึงมีการเปลี่ยนแปลงอาวุธปืน นายควงก็ได้ตอบว่า ปืนยาวนั้นราคาถูกกว่าปืนสั้น ถ้าหากจ่ายปืนสั้นก็จะเป็นการสิ้นเปลือง๓

การดำเนินนโยบายหลักเลี้ยงการให้ความร่วมมือบางประการ

เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายหลักเลี้ยงไม่ให้ความร่วมมือบางประการกับผู้ป็นรัฐบาล นายควงก็ได้พยายามดำเนินนโยบายเช่นนี้ไปพร้อมกับการให้ความร่วมมือในฐานะพันธมิตร เช่นกรณีการขอความร่วมมือทางด้านการทหาร ซึ่งฝ่ายผู้ป็นขอกำลังทหารไทยเป็นกองทุนปรากฏว่านับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นต้นมาการรบในสมรภูมิต่างกันพม่าผู้ป็นตกเป็นฝ่ายรับ

๑ ไทยนิกร ฉบับประจำวันที ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘

๒ เก็บความจากที่ ๒/๑๕๐ เรื่องรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ของอธิบดีกรมโฆษณาการ บันทึกของอธิบดีกรมโฆษณาการที่ น.๒๗๓/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ ถึงผู้ตั้งราชการแทนนายกรัฐมนตรี เรื่องชาวต่างประเทศไปสอบถามเกี่ยวกับถ้อยคำที่ท่านนายกรัฐมนตรีแถลงในที่ประชุมข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เมื่อวานนี้

๓ เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๗๕

เส้นทางคมนาคมและทางลำเลียงสายสำคัญ ๆ ถูกโจมตีเสียหายอย่างหนัก ผู้ที่จำเป็นต้อง เสริมกำลังค้ำทานแนวรบทางคานนี้ อย่างเต็มที่ ทูตทหารฝ่ายญี่ปุ่นและนายพลนาแก-มูระ ได้ขอความร่วมมือทางการทหารจากไทย คือขอกำลังชายฉกรรจ์ชาวไทยที่ปรากฏอยู่ใน ทะเบียนสำมะโนครัว เพื่อส่งไปเป็นกำลังหนุนแนวรบในสมรภูมิก้านพม่า นายควง-เห็นว่าเป็นฐานะพันธมิตรรัฐบาลไทยไม่อาจปฏิเสธได้ แต่การตอบรับนั้นนายควงได้มีข้อแลกเปลี่ยนว่า ฝ่ายญี่ปุ่นจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเรื่องเครื่องแบบและอาวุธสำหรับทหารเกณฑ์ของไทย ซึ่งไทยสามารถจะเกณฑ์ชายฉกรรจ์ให้ได้ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คนในเวลาหนึ่งเดือน แต่ทหารญี่ปุ่นจะต้องเป็นผู้มาทำงานในไร่นาแทนชายฉกรรจ์เหล่านี้ ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตข้าวปลาอาหารให้แก่คนไทยทั่วประเทศและให้แก่กองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยด้วย การเสนอข้อแลกเปลี่ยนของนายควง เท่ากับว่าญี่ปุ่นจะต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง หากญี่ปุ่นต้องการความช่วยเหลือทางคานกำลังพล ญี่ปุ่นจะต้องเสียความช่วยเหลือทางคานเสบียงอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกองทัพพอกันทั้ง ๒ ประการ ฝ่ายญี่ปุ่นได้พิจารณาเห็นว่าญี่ปุ่นจำเป็นต้องอาศัยการส่งเสบียงอาหารจากไทยสำหรับกองทัพญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงบอกขอความร่วมมือทางคานกำลังพลไว้ก่อน เท่ากับว่าการบ้ายเบียงของรัฐบาลช่วยให้รัฐบาลสามารถที่จะแก้ไขปัญหาคณะหน้าไปไครยะหนึ่ง

ในระยะต่อมาเมื่อทหารญี่ปุ่นได้เสียชีวิตในพม่าเป็นจำนวนมาก กองทัพญี่ปุ่นได้ขอให้ฝ่ายไทยเรียกชายฉกรรจ์ที่ปลดประจำการ เป็นทหารกองหนุนเข้ารายงานตัว รัฐบาลได้ตอบข้อร้องขอของญี่ปุ่นว่า ทหารไทยที่ปลดประจำการแล้วส่วนใหญ่ได้กลับไปอยู่ในภูมิลำเนาเดิม การติดต่อเพื่อเรียกเข้ารายงานตัวเป็นเรื่องยากลำบากมาก และต้องใช้เวลานาน แต่ฝ่ายไทยก็ยินดีที่จะเรียกกระดมให้ เพื่อให้กองทัพญี่ปุ่นเห็นว่ารัฐบาลไทยพร้อมที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่น รัฐบาลจึงได้พิมพ์ประกาศหมายเกณฑ์ระดมพลและปิดประกาศไว้ในที่สาธารณะต่าง ๆ ซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการเรียกระดมพลที่ไม่ถูกวิธี เพราะวิธีที่ถูกต้อง รัฐบาลจะต้องส่งหมายระดมพลให้กับตัวทหารนอกประจำการ โดยตรง เพื่อให้เจ้าตัวรายงานยังต้นสังกัด การออกประกาศไปเช่นนี้ผู้ถูกกระดมจึงไม่มารายงานตัวเป็นส่วนใหญ่ - เพราะข่าวประกาศไปไม่ทั่วถึง และส่วนที่มารายงานตัวก็เป็นผู้ที่มียายุแล้วไม่ใช่ชาย

ฉกรรจ์* นอกจากจะปิดประกาศในที่สาธารณะต่าง ๆ แล้วรัฐบาลก็ส่งหมายเรียกกรมพลไปประกาศในหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็พร้อมใจกันไม่ลงข่าวนี้ ดังนั้นกองทัพญี่ปุ่นก็ไม่ได้ทหารไปร่วมรบตามข้อเสนอ แต่ไม่อาจถือว่ารัฐบาลไทยไม่ให้ความร่วมมือ

ทางการการเงิน ญี่ปุ่นก็ยืมเงินไปซื้อสิ่งของและใช้จ่ายในกองทัพเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที จนในที่สุดไทยเห็นว่าสถานะทางการการเงินของรัฐบาลไม่อาจจะให้ญี่ปุ่นกู้ยืมได้ต่อไป ดังนั้นเมื่อญี่ปุ่นได้เจรจาขอเงินมาอีกจึงได้รับการปฏิเสธ ซึ่งนายควงก็คงจะคาดการณได้ที่ว่าญี่ปุ่นอาจจะฉวยโอกาสใช้ความไม่พอใจเรื่องการเงินเป็นข้ออ้างว่าไทยไม่ให้ความร่วมมือในฐานะพันธมิตรอย่างแท้จริงอันจะกลายเป็นเรื่องรุนแรงถึงกับใช้กำลังทางการทหาร นายควงได้พยายามหาทางแก้ปัญหาโดยนักประมุขระหว่างฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่น โดยขอให้ผู้เชี่ยวชาญทางการคลังของญี่ปุ่นเข้าร่วมประชุมควย ในที่ประชุม นายควงได้ชี้แจงถึงสถานการณ์ทางการการเงินของประเทศให้ฝ่ายญี่ปุ่นพิจารณาและขอความเห็น ว่า "หากท่านเป็นรัฐมนตรีคลังของประเทศไทย และมีเงินคงคลังอยู่เท่านี้ท่านจะให้ต่างประเทศกู้ยืมได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าควรให้กู้ได้ต่อไป ก็จะลงนามอนุมัติให้กู้ได้ทันที" ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นยอมรับว่า "สถานการณ์ทางการการเงินเช่นนี้ไม่ควรให้ต่างประเทศกู้ยืมอีกต่อไป"^๒ จึงเป็นอันว่าผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นยอมจำนวนต่อเหตุผลที่ฝ่ายไทยคัดค้านการกู้เงินและมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ทำให้ญี่ปุ่นไม่มารบกวนเรื่องการเงินต่อไปได้นานพอสมควร

นายควง อภัยวงศ์ กับขบวนการเสรีไทย

ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับเสรีไทยนั้น นายควง ย่อมจะไม่มีโอกาสได้ทราบรายละเอียดมากนักเมื่อนายควง เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายที่ต้องดำเนินต่อไปคือเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นแต่จะไม่ทำการชักชวนขบวนการเสรีไทย นายควงกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า "ผมก็ทำความเข้าใจกับเขา (เสรีไทย) แล้วว่า ผมจะต้องทำตามหน้าที่ของผมในฐานะที่ร่วมรบกับญี่ปุ่น

* เกียรติ, เรื่องของนายควง, หน้า ๑๓๒

^๒ ควง อภัยวงศ์ เรื่องราวของนายควง, หน้า ๖๔

แต่ผมจะหลิวตาให้ข้างหนึ่งสำหรับเสรีไทย เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน... เมื่อเขายอมตกลงผมก็เลยขาดจากเสรีไทยตั้งแต่บัดนี้มา..."^๑ ทั้งนี้ในขณะที่เสรีไทยดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นแบบใต้ดินอยู่ นายควงจึงต้องคอยแก้ปัญหาคือจะเป็นเหตุให้ฝ่ายญี่ปุ่นระวางสงสัยว่ารัฐบาลไทยร่วมมือกับฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งจะเป็นผลเสียและไม่ปลอดภัยต่อเอกราชของประเทศ "ผมต้องคอยแก้ปัญหาระหว่างเสรีไทยกับกองทัพญี่ปุ่นเหมือนถูกบังคับให้ขี่ม้าสองตัวคือเสรีไทยตัวหนึ่ง และญี่ปุ่นอีกตัวหนึ่ง เพราะต่างฝ่ายต่างคุมเชิงกันอยู่ มันลำบากจริง"^๒

พลเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้เล่าถึงเรื่องนี้ไว้ว่า นายควงไม่อาจทราบได้แน่นอนว่าพวกเสรีไทยทำอะไรกันบ้าง จะทราบก็ไม่มากกว่าที่ทหารญี่ปุ่นทราบ" ส่วนนายทวี บุญยเกตุได้กล่าวว่อย่างไรก็ตามนายควงได้อำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของเสรีไทยเป็นไปด้วยดีด้วย

เหตุการณ์ตั้ง เครือกระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ตลอดเวลารัฐบาลนายควงต้องพยายามหาทางสร้างความสงบเรียบร้อยของประเทศ เพราะปรากฏข่าวลือที่สร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้น เช่น ข่าวลือว่านายพลนากามูระ แม่ทัพหน่วยยี่ จะจับกุมตัวนายทหารไทย^๕ ข่าวลือต่าง ๆ เป็นผลกระทบกระเทือนเสถียรภาพทาง

- ๑. ควง อภัยวงศ์ ชีวิตของข้าพเจ้า, หน้า ๓๕
- ๒. เกียรติ เรื่องของนายควง, หน้า ๕๕
- ๓. ทวี จุลละทรัพย์, ชาติเหนือสิ่งอื่นใด (กรุงเทพฯ : วรวิฑู การพิมพ์), หน้า ๑๖๖
- ๔. ทวี บุญยเกตุ คำนำในหนังสือชีวิตนายพล ของเนตร เขมะโยธิน, หน้า ๑๔
- ๕. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่พิเศษ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๘๔, เรื่องร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งเผยแพร่ข่าวอันเป็นการทำให้เสียสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่มีสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศไทยในภาวะสงคราม พุทธศักราช ๒๔๘๔

ทางการเมือง ทั้งนี้รัฐบาลจึงต้องขอความร่วมมือจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ให้ระมัดระวังการพูดจาอันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น*

เหตุการณ์ที่นับว่าเป็นวิกฤตการณ์ครั้งเรียกอีกเหตุการณ์หนึ่ง คือระยะก่อนจะสิ้นสงครามทางประเทศไทยขาดแคลนยารักษาโรคอย่างมาก พวกเสรีไทยจึงได้คิดต่อขอไปยังเมืองแคนดี ทางแคนดีได้จัดส่งยาและเครื่องเวชภัณฑ์มาให้^๒ แต่การส่งมอบให้ไทยกระทำอย่างเปิดเผยคือนักบินอเมริกันโค้ทิงหีบยาและเครื่องเวชภัณฑ์ที่ทองสนามหลวงในเวลาเที่ยงวันเศษ ดังรายละเอียดดังนี้

"วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๘๘ เวลา ๑๒.๓๐ น. ได้มีเครื่องบินฝ่ายข้าศึกชนิด พี.๓๔ เข้ามามีนวนเวียนอยู่เหนือพระนครและต่อมาได้มีเครื่องบินชนิด บี.๒๔ โค้บินร่อนลงมาในระยะต่ำ ทั้งรมมีวัตถุประสงค์คืออยู่ควยลงที่บริเวณหน้ากระทรวงยุติธรรมรวม ๓ ครั้ง ครั้งละ ๕ รม และยังทิ้งใบปลิวลงมาควย"

การทิ้งรอมอย่างเปิดเผยของฝ่ายสัมพันธมิตรแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยอาจจะต้องรู้เห็นเป็นใจ และเมื่อสิ่งของถูกทิ้งลงมาได้มีผู้เตรียมไปรอรับของอยู่แล้ว ทั้งทหารบกและตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ทหารกองพล ๑ ซึ่งรักษาความสงบเรียบร้อยที่สนามหลวง ต่อจากนั้นจึงได้มอบสิ่งของให้ตำรวจรับไป และปรากฏว่าเครื่องบินสัมพันธมิตรโค้ทิ้งเวชภัณฑ์ลงมาถึง ๒๗ แห่ง เรื่องนี้ฝ่ายญี่ปุ่นสงสัยหาที่ของรัฐบาลไทยและไม่พอใจเป็นอย่างมาก ถึงกับประท้วง

-
- * รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๘๘ เรื่องขอให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระมัดระวังการพูดจา
- ๒ ทวี มุณยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเศระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" อ่างใน เมืองแรกประชาธิปไตย, หน้า ๓๒๓
- ๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๒๓/๑๕๐ เอกสารลับที่ ๕๘๓/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๘ จากผู้บัญชาการตำรวจสนามถึงแม่ทัพใหญ่ เรื่อง เครื่องบินข้าศึกทิ้งเวชภัณฑ์ลงมา

ไปยังรัฐบาล* วันรุ่งขึ้นฝ่ายญี่ปุ่นได้เชิญนายควงไปร่วมรับประทานอาหาร และได้กล่าว
กระทบกระเทียบในเรื่องนี้

การทิ้งระเบิดเวรภัยของสัมพันธมิตรครั้งนี้ ทางฝ่ายแม่ทัพใหญ่ก็มีใจแจ้งให้คณะรัฐ-
มนตรีรับทราบรายละเอียดในทันที เพราะถือว่าฝ่ายแม่ทัพใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบในการตั้งคณะ
กรรมการจัดแบ่งยาและเวชภัณฑ์^๒ ต่อมาฝ่ายแม่ทัพใหญ่จึงได้เสนอเรื่องให้รัฐบาลทราบ
ในกลางเดือนสิงหาคม ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นระยะเวลาห่างจากวันเกิดเหตุพอสมควรด้วยเหตุผล
ที่ว่าถ้าจัดการอะไรลงไปทันทีจะกลายเป็นการสนับสนุนการโฆษณาของฝ่ายสัมพันธมิตร
ดังนั้นจึงรอเวลาให้เรื่องสงบลงเสียก่อนแล้วจึงดำเนินการต่อไปจะเหมาะสมกว่า^๓

เมืองานของเสรีไทยขยายวงไปอย่างกว้างขวาง ย่อมเป็นผลกระทบกระเทือน
ต่อฝ่ายญี่ปุ่น เพราะการปฏิบัติงานของเสรีไทย เช่นการแจกใบปลิว โฆษณาต่อต้านญี่ปุ่นและ
โฆษณาชวนเชื่อให้ทหารไทยร่วมกับขบวนการกู้ชาติ^๔

ยิ่งใกล้ระยะที่สงครามใกล้จะสิ้นสุด ฝ่ายญี่ปุ่นได้เพิ่มความหวาดระแวงท่าทีของ
รัฐบาลไทย ด้วยสงสัยว่ารัฐบาลไทยร่วมมือกับพวกใดก็ตามดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดทาง

* ทวี บุญเขต เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๒ กระทรวงกลาโหมได้ ๒๐% กระทรวงมหาดไทยได้ ๒๐% และกระทรวงสาธารณสุขได้
๒๐%

๓ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๒๓/๑๕๐ เรื่องเครื่องบินทิ้งเวชภัณฑ์ลงมา บันทึกจาก
กรมบัญชาการทัพใหญ่ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๔ ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง ยาทิ้งจาก
อากาศ

๔ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๑๒/๑๕๐ เรื่องใบปลิวข่าวศึก บันทึกจากผู้อำนวยการ
ป้องกันภัยทางอากาศ ที่ ๓๑๕/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ ถึงรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหม เรื่อง เครื่องบินทิ้งใบปลิวสาสนถึงทหารไทย

ทางยุทธวิธีที่จะทำลายกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะการทิ้งระเบิดของเครื่องบิน ฝ่ายสัมพันธมิตรแม่นยำมาก จะตรงเป้าหมายเฉพาะที่ตั้งของฝ่ายญี่ปุ่นทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะ ฝ่ายเสรีไทยได้วิทยุบอกไปให้มาทิ้งระเบิดหรือบางที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้สอบถามมาว่าจะทิ้งระเบิดตรงนั้นตรงนี้ใดหรือไม่ กองทัพญี่ปุ่นได้ส่งหน่วยต่าง ๆ เข้าไปควบคุมแหล่งสำคัญหลาย แห่ง ได้มีการสร้างสนามเพลาะและป้อมเชิง เหนือประจันหน้ากับกองทัพทหารไทยตามหน่วย ที่ตั้งต่าง ๆ และฝ่ายญี่ปุ่นได้ลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์จากคานพม่าเข้ามาไว้ในกรุงเทพฯ อย่าง เปิดเผย ในครั้งหนึ่งทหารญี่ปุ่นได้นำรูปถ่ายสนามบินและแผนที่สนามบินลับของไทยไปมอบให้ นายควงพิจารณาและขอคำอธิบาย นายควงได้ชี้แจงว่าเป็นสนามบินลับของฝ่ายไทยไม่เป็น ภัยแก่ฝ่ายญี่ปุ่นตอจากนั้นนายควงได้เรียกประชุมผู้แทนหนังสือพิมพ์ และให้หนังสือพิมพ์ช่วย แดลงข่าวเพิ่มเติมว่าทหารญี่ปุ่นได้ถ่ายรูปสนามบินที่ญี่ปุ่นใช้เองมา อันเป็นความเข้าใจผิดของ ฝ่ายญี่ปุ่นที่ใช้สนามบินของไทยหลายแห่งด้วยกันจนเกิดความสับสน จึงขอให้หนังสือพิมพ์ช่วย ยืนยันข่าวนี้ด้วย ในความจริงนายควงก็ทราบว่าเป็นสนามบินลับของพวกเสรีไทย ความ สงสัยเกี่ยวกับสนามบินลับของญี่ปุ่นมีหลายครั้ง เช่นเกี่ยวกับสนามบินลับคลองไผ่ ซึ่งพลตำรวจ เอกอภัย อภัยเกษรจัด ใ้ให้ขุนศรีศรารากรไปจัดสร้าง โดยร่วมมือกับขุนพิศิษฐนนทเกษ ฎบัญญัติราชการเรือนจำคลองไผ่ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้เคยนำปืนกลแบบต่าง ๆ และอาวุธร้ายแรง เช่นปืนยิงรถถัง ลูกกระเบิด มาทิ้งไว้ให้แก่คณะเสรีไทย และอาวุธเหล่านี้จะโค่นล้มเสียโดย ทางลับเข้าสู่กรุงเทพฯ นอกจากนี้นายทหารกองบัญชาการสัมพันธมิตรยังได้ส่งนายทหาร มาประจำ ๒ นาย ที่สนามบินแห่งนี้ และฝ่ายไทยก็มีตำรวจสันติบาลร่วม

พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้เล่าไว้ว่าเหตุการณ์อีกตอนหนึ่งไว้ว่า ได้มี นายทหารญี่ปุ่นคนหนึ่ง เสนอความเห็นต่อนายพลนากามูระแม่ทัพหน่วยจีไอกองทัพญี่ปุ่นยึดประเทศ ไทย และเขาปกครองไทยอย่างเด็ดขาดแบบเดียวกับที่ญี่ปุ่นกระทำคิอิน โคนี เซียและมลายา แต่ นายพลนากามูระไม่เห็นด้วย โดยมีเหตุผลว่า ญี่ปุ่นมีศัตรูอยู่รอบบริเวณตะวันออกเฉียงใต้

* ปรีชา คำนตระกูล เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑

และปราชญ์แล้ว^๑

ฝ่ายญี่ปุ่นได้ดำเนินการหยั่งหาที่รัฐบาลไทยหลายครั้ง เช่นครั้งหนึ่งนายพเนนากามูระ ได้เข้าพบนายควง และแจ้งว่าญี่ปุ่นได้ลืบทราบว่าฝ่ายไทยเตรียมการจะทำการขับไล่ญี่ปุ่น นายควงตอบว่า ทางฝ่ายไทยก็ลืบทราบมาเช่นกันว่าฝ่ายญี่ปุ่นกำลังเตรียมการปลดอาวุธทหารไทย^๒ การซักถามข้อข้องใจครั้งนี้กลายเป็นว่าชาวที่ทั้ง ๒ ฝ่ายทราบมาไม่เป็นความจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อกัน การปรับความเข้าใจจึงดำเนินไปโดยเรียบร้อย

อีกครั้งหนึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ออกบัตรเชิญนายทหารไทยยศร้อยเอกขึ้นไปประจำอยู่ในกรุงเทพฯ ไปร่วมรับประทานอาหารกับนายทหารญี่ปุ่น ณ สโมสรนายทหารญี่ปุ่น ถนนสาทร ดังหมายกำหนดการต่อไปนี้^๓

๑๘.๐๐ น. ชมการแสดงยุทธวิธีแบบประจัญบาน

การแสดงการยิงรถถัง

การขว้างลูกระเบิดในระยะประชิด

การต่อสู้แบบประชิดต่าง ๆ

๒๐.๐๐ น. รับประทานอาหารร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาตามหมายกำหนดการแสดงยุทธวิธีของญี่ปุ่น เหมือนกับว่าเป็นการแสดงแสนยานุภาพข่มขวัญทหารไทย พลตรีหลวงวิระวัชรโยธิน ผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ ๑ ได้รับเชิญของฝ่ายญี่ปุ่นจึงคาดการณว่า อาจเป็นแผนการของฝ่ายญี่ปุ่นเพราะ

^๑ ปรีกา คำนตระกุล เรื่องเคิม, หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑

^๒ ทวี จุลละทรัพย์ เรื่องเคิม, หน้า ๑๖๖

^๓ ปรีกา คำนตระกุล ผู้เขียนหนังสือเรื่องนายควงกับแม่ทัพญี่ปุ่นขณะเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ได้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์ครั้งนี้เพราะร่วมอยู่ในงานแสดงยุทธวิธีของฝ่ายญี่ปุ่นด้วย

ญี่ปุ่นได้ส่งบัตรเชิญมายังนายทหารผู้ใหญ่, เสนาธิการทหารประจำกองบัญชาการแม่ทัพใหญ่ทุกคน หลวงวิระวัฒน์ ฯ จึงเข้าพบกับนายควง แจ้งเรื่องราวให้ทราบและเสนอความเห็น ว่า ญี่ปุ่นเชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งหมดของไทยไปร่วมงานเลี้ยง เกรงว่าอาจจะ เป็นแผน เก็บตัว หรือญี่ปุ่นอาจจะปลดอาวุธทหารไทย นายควงจึงสั่งการว่าให้ทหารทุกคนไปตาม คำเชิญเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ

เมื่อถึงเวลา ๑๔.๐๐ น. นายทหารฝ่ายไทยได้ไปร่วมชมการแสดงยุทธวิธี ณ บริเวณกรมสัตวแพทย์ จุฬาลงกรณ์ ฝ่ายญี่ปุ่นได้เชิญผู้แทนหนังสือพิมพ์เข้าร่วมชมกิจกรรมครั้งนี้ ด้วย เมื่อการแสดงยุทธวิธีสิ้นสุดลงญี่ปุ่นได้จัดรถยนต์เตรียมรับนายทหารไปร่วมรับประทานอาหาร ณ สโมสรนายทหารญี่ปุ่น ถนนสาทร

คงได้กล่าวมาแล้วว่า ทางกองทัพญี่ปุ่นแถลงใจนายควงว่าอาจจะเล่นกลการเมือง ตมตาญี่ปุ่น ถึงแม้ว่านายควงจะยืนยันนโยบายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นอยู่ที่ตามที่ กังนั้นในระยะ หลัง ๆ เมื่อมีการระแวงแคลงใจกันมากขึ้น นายควงจึงจำเป็นต้องเดินตามคทาการเมือง ระหว่างประเทศใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น นายควง จึงได้เจรจากับนายพลนาถามระว่านายควง และคณะจะเดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่น เพื่อ กระชับสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นให้สนิทสนมยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายของนายควงอีกประการหนึ่ง ก็เพื่อ เจริญจากความเมืองบางประการด้วย การออกขบวนเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นนับว่าเป็นผลดี เพราะ ฝ่ายญี่ปุ่นในประเทศไทยพอใจมาก ได้แจ้งเรื่องไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเตรียมการต้อนรับ นายควงและคณะกำหนดจะเดินทางประมาณเดือนเมษายน หรือ พฤษภาคม ๒๔๔๔* กระทั่ง ทางประเทศได้กำหนดคัตวู้จะเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นกับนายกรัฐมนตรีกังต่อไปนี้ คือปลัดกระทรวง ทรวงต่างประเทศได้เลขานุการนายกรัฐมนตรีก่อนนายเกษม จาคีวานิช และนายสวัสดิ์ อภัยวงศ์ นายทหารติดตอ ๒ คน คือ พันโทสงบ บุญยเกษานนท์ พันตำรวจตรี ประจวบ กীরติบุตร ร้อยตำรวจตรีสนอง อภัยวงศ์ นายตำรวจประจำตัวนายกรัฐมนตรีกัง และเจ้า-

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๔๔๔ พุทธที่ ๓ มกราคม ๒๔๔๔ เรื่องการ ไปเยี่ยมประเทศญี่ปุ่นของนายควง

หน้าที่กระทรวงการต่างประเทศอีก ๒ คน รวมทั้งสิ้นทั้งหมด ๑๐ คน^๑ ส่วนทางฝ่าย
รัฐบาลญี่ปุ่นได้เตรียมการไว้ว่าจะเชิญให้นายควงเข้าร่วมการประชุมนานาชาติมหาเอเชียบูรพาเป็นครั้งที่ ๒ ภาย^๒

การตัดสินใจเดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่นของนายควงนับว่ามีเบื้องหลังที่ควรพิจารณาคือในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่นั้นพลเอกโทโจนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นและคณะได้เดินทางมาเยือนประเทศไทย และเมื่อกลับไปแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นปรารถนาจะให้จอมพล ป. เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเป็นการแลกเปลี่ยนบ้าง ญี่ปุ่นจึงเชื้อเชิญจอมพล ป. ไปร่วมประชุมกับบรรดาผู้นำของพันธมิตรที่ญี่ปุ่นและญี่ปุ่นได้ยืนยันว่าประเทศไทยนับเป็นประเทศเดียวที่รัฐบาลญี่ปุ่นให้เกียรติ แต่จอมพล ป. ไม่ได้เดินทางไปตามคำเชิญด้วยตนเอง จอมพล ป. ได้ส่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเสด็จไปเป็นตัวแทน เรื่องนี้ญี่ปุ่นไม่พอใจเป็นอย่างมาก^๓ ดังนั้นหากนายควงแสดงความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นเช่นนี้ อาจจะช่วยให้ญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกต่อรัฐบาลดีขึ้น

คณะของนายควงกำหนดจะเดินทางไปญี่ปุ่นโดยทางเรือ พร้อมกับเรือสินค้าของญี่ปุ่นชื่อเรือ "อาวามารู" ซึ่งบรรทุกสิ่งของของกองอากาศสากลเดินทางมายังประเทศไทยและมลายูต่อจากนั้นจะเดินทางกลับไปญี่ปุ่น นายควงและคณะได้กำหนดจะเดินทางไปพร้อมกับเรืออาวามารู แต่นายพลนาทามูระได้ขอให้ระงับการเดินทางไว้ด้วย เห็นว่าการที่นายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางไปกับเรืออาวามารู ซึ่งเป็นเรือสินค้าขนาดเล็กนั้นเป็นการไม่สมเกียรติและ

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๘๔ เรื่องการไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศญี่ปุ่น

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๔๘๔ เรื่อง พณยานายกรัฐมนตรีไปโตเกียว

^๓ เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์, หน้า ๗๑

ไม่ปลอดภัย นายพลนากามูระได้เสนอว่ากองทัพญี่ปุ่นจะจัดหาเครื่องบิน^๑ จนกระทั่งประมาณปี ๒๔๔๔ เนื่องจากสถานการณ์ทางทะเลคานแปซิฟิกอยู่ในภาวะตึงเครียด ฝ่ายสัมพันธมิตรยึดเกาะโอกินาวาได้ ทางฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้แจ้งให้ไทยทราบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกาะโอกินาวา จะเป็นเหตุให้การเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นไม่ปลอดภัย ขอให้ฝ่ายไทยเลื่อนกำหนดการเดินทางไปเป็นการชั่วคราวจนกว่าเหตุการณ์จะดีขึ้น^๒ นายพลนากามูระแจ้งให้ทราบด้วยว่าจะจัดหาเครื่องบินให้นายควงและคณะเดินทางไปญี่ปุ่นโดยผ่านประเทศจีนซึ่งจะปลอดภัยยิ่งกว่า ผลปรากฏว่านายควงและคณะไม่ได้เดินทางไปญี่ปุ่นจนเสร็จสงคราม การสร้างข่าวเพื่อให้ญี่ปุ่นพอใจแผนการทางการเมืองของนายควงที่ทำให้ญี่ปุ่นมองรัฐบาลไทยด้วยสายตาที่เป็นมิตรยิ่งขึ้นก็เป็นได้

ขณะที่ญี่ปุ่นมีท่าทีจะเป็นฝ่ายแพ้สงครามขบวนการเสรีไทยภายในประเทศไทยเตรียมการที่จะจัดการกับญี่ปุ่นเพียงแต่รอคำสั่งอยู่เท่านั้น นายทวี มundy เกตุ เล่าเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

ในระยะที่สงครามใกล้จะเสร็จสิ้นลงนี้ สถานการณ์ภายในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ ตึงเครียดมากเกือบถึงจุดระเบิดอยู่แล้ว เพราะทหารญี่ปุ่นมีความมั่นใจว่าไทยจะหักหลังก็พอดีประเทศญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้แก่สัมพันธมิตร โดยไม่มีเงื่อนไข จึงทำให้ประเทศไทยหลีกเลี่ยงจากการเป็นสมรภูมิไปได้^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๕ เมษายน ๒๔๔๔ เรื่องการเดินทางของ พณฯ ท่านนายกรัฐมนตรีไปโตเกียว

^๓ ทวี มundy เกตุ เรื่องเดิม, หน้า ๓๒๔

การประกาศสันติภาพและการลาออกของคณะรัฐบาล

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ผู้นำของฝ่ายสัมพันธมิตร คือประธานาธิบดี ทรูแมน, นายกรัฐมนตรี เฮอร์ซึล, จอมพลเจียงไคเช็ค ได้ออกประกาศร่วมกันที่ปอตสدام แจกข้อกำหนดที่จะให้ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามโดยปราศจากเงื่อนไข เกี่ยวกับเรื่องทำที่ของประเทศญี่ปุ่นภายในประเทศไทย พลเอกเนตร เขมะโยธิน ได้บันทึกไว้ว่า "กองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยก็ยังสงวนที่ท่าของตนอยู่ บรรดาทหารญี่ปุ่นในพระนครได้รับคำสั่งให้แต่งตั้งเครื่องสนามเข้าประจำที่นั่นทุกแห่ง"^๒

เมื่อข่าวแพร่ออกมาว่าญี่ปุ่นกำลังจะยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ประชาชนพากัน วิพากษ์วิจารณ์ไม่แน่ใจในสถานการณ์ภายในประเทศไทย ซึ่งยังคงมีกองทัพญี่ปุ่นอยู่ นายควง จิตตอง เรียกประชุมหนังสือพิมพ์ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม เพื่อให้หนังสือพิมพ์ชี้แจงแก่ประชาชนให้ รักษาความสงบไว้ ต่อมานายควงได้ทราบจากทางรัสเซียว่าญี่ปุ่นได้ทบทวนขอสงบศึกใน เรื่องนี้ นายควงได้ซักถามเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นซึ่งได้ตอบว่า ยังไม่ได้รับทราบนโยบาย แต่ ในความเห็นส่วนตัวแล้วอาจเป็นไปได้ ที่ทางฝ่ายญี่ปุ่นจะยอมรับข้อเสนอของสัมพันธมิตรที่ ประกาศร่วมกัน ณ กรุงปอตสدام นายพลกานามูระแม่ทัพหน่วยยี่สิบได้เข้าชี้แจงกับนายควงว่า หากชาวยอมจำนนของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นความจริงก็จะยอมปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ^๓

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๘ เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นได้ เสนอบันทึกและคำแถลงต่อไทยว่า สมเด็จพระจักรพรรดิมีพระบรมราชโองการให้ข้าราชการ ทหาร บก เรือ อากาศ และบรรดากองทหารที่อยู่ใต้อำนาจบัญชาของญี่ปุ่นทุกคนหยุดรบและ

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๘๗/๑๕๐ เรื่องญี่ปุ่นเสนอสันติภาพและไทยประกาศ สันติภาพหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๘๘ ถึง นายกรัฐมนตรี เรื่องขอเสนอสันติภาพ

^๒ เนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธิน, หน้า ๕๖๓

^๓ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

วางอาชูร นายควงไคกล่าวว่าเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นว่าไม่ต้องการให้เกิดมีเรื่องอะไร
 ร้ายแรงระหว่างสถานการณืเช่นนี้ และขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นเข้าใจควยว่าไทยได้พยายามดำเนิน
 นโยบายร่วมมือกับญี่ปุ่นมาด้วยความเรียบร้อย นายควงไคขอร้องว่าขอให้ทูตทหารญี่ปุ่นได้
 สั่งการไม่ให้ทหารญี่ปุ่นออกมานอกเขต เพราะอาจจะเกิดการกระทบกระทั่งกับประชาชน
 ชาวไทย นายควงไคกล่าวต่อว่าญี่ปุ่นที่ไม่แจ้งให้ไทยทราบทันทีเมื่อญี่ปุ่นได้ยอมจำนนแก่ฝ่าย
 สัมพันธมิตร จึงดูเหมือนว่าฝ่ายไทยยังคงสู้รบกับสัมพันธมิตรอยู่ช้วนานนับสิบวัน ภัย
 เหตุนี้ขอให้การแก้ไขปัญหาเพื่อการอยู่รอดของประเทศไทย ขอให้เป็นการระของรัฐบาลไทย
 เอง ญี่ปุ่นไม่ต้องเข้ามาเกี่ยวกับประเทศไทยในเรื่องนี้ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้ตอบว่า
 "ถ้าทางใดเป็นทางที่ดีที่สุดของไทยแล้วขอให้ทำไปเกิดญี่ปุ่นจะไม่เกี่ยวของควย" เหตุที่
 นายควงไคต้องตกลงกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นก็เพราะ เมื่อไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นนั้น
 ฝ่ายญี่ปุ่นถือตามข้อตกลงที่ระบุไว้ในกติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นว่าไทยต้องร่วมมือ
 กับญี่ปุ่นจนถึงขั้นสุดท้าย ทั้งในทางการทหาร, การเศรษฐกิจและการเมืองควย ญี่ปุ่นถือว่า
 ชัยชนะของประเทศไทยญี่ปุ่นก็คือชัยชนะของประเทศไทย ถ้าหากญี่ปุ่นแพ้ไทยก็แพควย ๒

หลังจากได้เจรจากตกลงกับตัวแทนฝ่ายญี่ปุ่นแล้วนายควงไคพยายามหาทางรักษา
 เอกราชของไทยไว้ โดยพิจารณาร่วมกับคณะรัฐมนตรี นายควงไคมีความเห็นว่าตลอดระยะ
 สงครามแม่ไทยจะประกาศสงครามเข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่น แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งอเมริกา,
 อังกฤษและจีนก็ไม่ได้โจมตีว่าไทยผิดใฝ่ในฝ่ายญี่ปุ่น นายควงไคจึงร่วมปรึกษากับรัฐมนตรีว่า
 การต่างประเทศเพื่อมิให้ไทยต้องเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ไคตกลงกันว่าจะทำสัญญาสงบศึก

-
- * รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครังพิเศษ วันจันทร์ที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๗ เรื่อง
 ญี่ปุ่นขอสงบศึก
- ๒ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกการประชุมให้สัมภาษณ์ระหว่างเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
 ประจำประเทศไทย (นายทสุโบกามิ) กับผู้แทนหนังสือพิมพ์ ณ บ้านเอกอัครราชทูต ถนน
 เพชรบุรี เมื่อ ๓ เมษายน ๒๔๘๕ .

เพราะ "ไม่อยากเอาเมืองไทยเข้าไปเป็นจำเลย" * แต่ทั้งนี้ก็ต้องรอคู้ท่าทีของสัมพันธมิตรก่อน

รัฐบาลไทยโคกคิกคอกกับตัวแทนฝ่ายญี่ปุ่นในประเทศไทยเกี่ยวกับเรื่องการประกาศสันติภาพตั้งแต่วันที่ ๕ สิงหาคม - ๑๔ สิงหาคม นั้น เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้เสนอบันทึกแก่รัฐบาลไทยรวม ๓ ฉบับ ใจความสรุปได้ว่า

สมเด็จพระจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่นได้ทรงยอมรับข้อตกลงเงื่อนไซซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ จีน และรัสเซียเสนอต่อจักรพรรดิในที่สุดโลกตกลงสงบศึกแล้ว และในวันที่ ๑๔ สิงหาคมศกนี้ สมเด็จพระจักรพรรดิได้ทรงประกาศพระบรมราชโองการเกี่ยวกับการหยุดรบจึงเป็นอันว่าสถานการณ์สงครามสิ้นสุดลงแล้ว...^๒

เป็นอันว่าสถานการณ์สิ้นสุดลง คณะรัฐบาลชุกุนายคางซึ่งตั้งใจจะลาออกเมื่อเสร็จสิ้นความจำเป็น "ถ้าเสร็จแล้วอย่างไร ๆ ข้าพเจ้าก็ต้องลาออก จะเป็นอย่างไร ๆ ข้าพเจ้าก็ต้องลาออก... นั้นเป็น Eligante ของรัฐบาลเมื่อเสร็จเรื่องแล้วก็ต้องลาออก"^๓ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้รัฐบาลชุกุใหม่ที่ไมเค้เป็นฝ่ายพันธมิตรกับญี่ปุ่นเข้ารับงานสืบต่อไปเพื่อประโยชน์ในการเจรจาเกี่ยวกับเอกราชของประเทศ เนื่องจากรัฐบาลชุกุนายคางเป็นรัฐบาลที่สืบต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ก่อนที่จะคณะรัฐบาลชุกุนายคางจะลาออก ควรพยายามหาทางให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นฝ่ายแพ้สงคราม นายคางและคณะรัฐมนตรีได้ร่วมกันพิจารณาเรื่องนี้ นายคาง

* รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ จันทรที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๘ เรื่องเดียวกัน

๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ จันทรที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๘๘ เรื่องญี่ปุ่นขอสงบศึก

๓ รายงานการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๔๘๗ วิสามัญ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ พุทธศัที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๗

ได้เสนอว่าควรคำนึงนโยบายดังนี้

เราจะประกาศว่าการประกาศสงครามของเรานั้นเป็นโมฆะ ให้อุณิโกคนหนึ่งประกาศ วา การประกาศสงครามของเรานั้นเป็นโมฆะ การที่เราทำอย่างนี้เราโคตติคอกกับ ฉีปนุแล้ววา, ขออย่าให้ถือว่าเป็นการหักหลัง ขอให้เขาใจวาไหน ๆ เรื่องก็โคเป็น ไปแล้ว ฉีปนุก็หมดอำนาจลงไปแล้ว จะให้เราติดตามไปควยอีกประเทศหนึ่งอยวงไร โค แมเราจะร่วมมือกับฉีปนุต่อไป, ฉีปนุก็คงไม่สามารถช่วยอะไรเราโค นึกเสียวา, ช่วยเหลือปลดแอกให้ประเทศเราต่อไปยังจะดีกว่า และฉีปนุก็เห็นควย คือเราจะให้ ผู้สำเร้จฯ ประกาศไปวาที่เราทำไปแล้วนั้นเป็นโมฆะ คือในทางจิตใจของประชาชน ก็เห็นคองกันแล้ววาไม่ถูก แต่ครั้นจะทำไปเช่นนี้ก็จะเป็นวาเมื่อฉีปนุเขาลมไปแล้ว เราก้เอาตัวรอดคูกเป็นสปริคไม้คี้ จึงคองขอหารู้กัน แต่หึ่งนี้ฉีปนุเขาก็เห็นคี้ควย

อันที่ ๒ เราก้คองประกาศคอกไปวาทหารหึ่งทหารบก, เรือ และอากาศ ของเราพรอมที่จะรับค้ำสั่ง เพื่อปฏิบัติคาควมเห็นของสั้มพันธมิตรที่ห่าอย่างนี้ก็เพื่อ มีให้มูกว Occupation ที่นี้... เรื่องการปลดคอรุคคือไหน ๆ ก็คองปลด กันอยแล้ว จะคองรอให้สั้มพันธมิตรเขาเขามาปลดคห่าไม จะให้พวกเราปลดกันเสีย เองมีคี้กวหรือ... เขาไมซคของ... เรื่องเซลยก็คองอันวาเขาจะมอบเซลยให้ เราเสียควย

ในที่สุดคณะรัฐมนตรีโคตกลงวา เมื่อประกาศวาการประกาศสงครามเป็นโมฆะ แล้ว คณะรัฐบาลจะกราบถวายบังคมลาออก แต่ในระหว่างที่ยังไม่มีรัฐบาลใหม่จะรักษาการ ไปคองเพื่อให้ฝ่ายฉีปนุเชื่อและไว้วางใจจนกวารัฐมนตรีคนโคคนหนึ่งจะลงนามรับสนองพระ บรมราชโองการ ประกาศสงครามเป็นโมฆะเรียบร้อยแล้ว นายควงไค่นำข้อคกลงภายใน ของคณะรัฐมนตรีไปแจ้งแก่นายปรีคคี้ ซึ่งนายปรีคคี้ก็เห็นชอบควย^๒ คณะรัฐบาลโค่นำ เรื่องเข้าสู่สภาผู้แทนฯ หลังจากประชุมสภา ๒ วัน สภาโคแสดงควมเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ คั้งนั้นนายปรีคคี้ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเค้จพระเจ้ายู่หัวโคออกประกาศสันติภาพใน

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ พุคที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๘ เรื่อง รัฐบาลกราบ ถวายบังคมลาออก

^๒ ในที่คี้ยวงกัน

วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘^๑

เมื่อประกาศสันติภาพเสร็จสิ้นแล้ว รัฐบาลชุกนายควงก็เตรียมการรวบรวม บังคับลาออกจากตำแหน่งตามที่โคคกลางกันเป็นการภายในแล้ว^๒ แต่ขณะที่ยังไม่มีการแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ รัฐบาลชุกนายควงจะต้องรักษาการไปก่อน ปรากฏว่าคณะรัฐบาลชุกนายควงไม่อาจจะลาออกได้ในทันที กล้วยเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีการออกพระราชบัญญัติหลายฉบับ ซึ่งล้วนแต่เป็นพระราชบัญญัติที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้อย่างด่วนที่สุด หากคณะรัฐบาลชุกนายควง เป็นรัฐบาลรักษาการยอมจะออกพระราชบัญญัติไม่ได้ นายปรีดี ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงขอร้องให้คณะรัฐบาลชุกนายควงยับยั้งการเสนอใบลาออกไว้ก่อนจนกว่าจะได้ออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่จำเป็นเรียบร้อยแล้ว^๓ เมื่อนายควงนำข้อเสนอของนายปรีดีเข้าปรึกษากับคณะรัฐมนตรีก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า การกระทำเช่นนั้นจะไม่เกิดผลดีแก่ประเทศ ทางที่ดีควรให้มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อจากรัฐบาลนายควงทันที และเพื่อประวิงเวลาเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสม นายควงมีความเห็นว่า นายทวี บุณยเกตุ เหมาะสมที่สุด^๔ นายควงจึงขอให้นายทวี บุณยเกตุ นำเรื่องนี้ไปปรึกษานายปรีดี เมื่อนายปรีดีตกลงตามข้อเสนอของรัฐบาล คณะรัฐบาลชุกนายควงจึงได้กรวบรวมบังคับลาออกในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๘ คือวันรุ่งขึ้นหลังจากการประกาศสันติภาพนั่นเอง

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ๘๗/๑๕๐ เรื่องฉันทุ้เสนอสันติภาพและไทยประกาศสันติภาพ

^๒ ทางอังกฤษ และอเมริกา แจ่มมาว่านายควงไม่จำเป็นต้องลาออกก็ได้ และนายปรีดีก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่นายควงยืนยันว่าต้องลาออกเพราะตนโคคชื่อว่าเป็นรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับฉันทุ้

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ ชุดที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๘ เรื่องรัฐบาลลาออก

^๔ เรื่องเดียวกัน